ማውጫ ገጽ

መቅድም 2

ምዕራፍ ፩

መሠረተ ግእዝ 3

፩.፩ ግእዝ የሚለው ቃል ትርጓሜ 3

፩.፪ ፊደላተ ግእዝ 3

፩.፫ አጎዝ 4

፩.፬ መራሕያን 5

፩.፭ የግስ ዝርዝር በመራሕያን(የባለቤት ዝርዝር) 7

፩.፮ የስም ዝርዝር በመራሕያን 9

፩.፯ መስተዋድዳን ቀለማት 11

፩.፰ የቃላት ጥናት 15

ምዕራፍ ፪

ሥርዓተ ንባብ ዘልሣነ ግእዝ 18

፪.፩ የንባብ ዓይነቶች 18

፪.፪ ተናባቢ ንባብ 19

፪.፫ የተጸውዖ ስሞች የንባብ ሕግጋት 20

፪.፬ የሆሄያት ተጽእኖ 21

፪.፭ መጠይቃን ቃላት 23

፪.፮ የቃላት ጥናት 25

ምዕራፍ ፫

ግሥ 27

፫.፩ የግሥ ስልት 27

፫.፪ መራኑት(የግሥ መነሻዎች) 28

፫.፫ አርእስት ግሥ 28

፫.፬ ሠራዊት ግሥ 29

፫.፭ የአርእስተ ግሥ ገሢሦት (የግሥ መሪዎች እርባታ) 32

፫.፮ ጸዋትው የግሥ እርባታ ሕግጋት 33

፫.፯ ንዑስ (መለስተኛ) እርባታ 37

፫.፰ ዝርዝር እርባታ 39

፫.፱ የግሥ ጥናት 47

ሌሎች የተለያዩ መጽሐፍት
ና ትረካዎች
ለማግኘት የቴሌግራም
ቻናል ይቀላቀላሉ

ይሄን ይጫኑ

t.me/Amharicbooks24

መቅድም

ሕዝብ ባለበት ቋንቋ አለ። ቋንቋ ካለ ሕዝብ አለ። ያለ ቋንቋ የሚኖር ሕዝብ የለም። ያለ ሕዝብም የሚነገር ቋንቋ የለም።ቋንቋ የሕዝብ አኗኗርና እድገት መፍቻ ቁልፍ ነውና። ሕዝብም የቋንቋ እድገት መመላለሻ በር ነውና። በዚህ መሠረት የኢትዮጵያ ሕዝብ በኢትዮጵያ መኖር ከጀመረበት ዘመን ጀምሮ የራሱ ሀገራዊ ቋንቋ ነበረው፤ አለውም። የኢትዮጵያ ሕዝብ ነባር ሕዝብ ለመሆኑ በዓለም ታሪክ ከሚታወቅባቸው ነባር ታሪኮቹ ዋናውና አንደኛው ቋንቋው ነው።

በዓለም ላይ ካሉ የራሳቸው ፊደልና አጎዝ ካላቸው በጣም ጥቂት ቋንቋዎች ውስጥ አንዱ ግእዝ ነው። በተለይም በአፍሪካ ከፍለ ዓለም ካሉት ሀገራት ኢትዮጵያ ብቸኛዋ የራሷ ፊደልና አጎዝ ያለው ቋንቋ ያላት ሀገር አድርጓታል። የግእዝ ቋንቋ ከድንጋይ ዘመን እሰከ ብራና ዘመን፤ ከብራና ዘምነ እስከ ወረቀት ዘመን በጽሑፍ ቋንቋነት ሲያገለግል የኖረ ቋንቋ ነው። የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያንም የኢትዮጵያን ባህልና ታሪክ ከትባ ያቆየችው በዚሁ ቋንቋ ነው። ስለዚህም የኢትዮጵያ ቤተክርስቲያንና የኢትዮጵያ ታሪክ የማይነጣጠሉ የአንድ ሳንቲም ሁለት ገጽታዎች ናቸው።

ግእዝ ከአራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን በፊት ግእዝ ፊደል ግእዝ ድምጽ ብቻ ነበረው። ከካዕብ እስከ ሳብዕ ያሉት ድምጾች የተጨመሩት በአራተኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአቡነ ሰላማ ከሳቴ ብርሃን ዘመን ነው። አቡነ ሰላማ (አባ ፍሬምናጦስ) ለኢትዮጵያ ጳጳስ ሆኖ ከተሾመ በኋላ የክርስትና ትምህርትን በኢትዮጵያ ለማስፋፋት ቅዱሳት መጽሐፍትን ከውጭ ቋንቋ ወደ ግእዝ ለመተርጎም በሚያመች መንገድ ግእዝ ብቻ የነበረው ፊደለ ግእዝ (ድምጽ) እስከ ሳብዕ እንዲሆን አድርገውታል። ከዚህ በተጨማሪ በ«አበገደ» ይጻፍ የነበረው የፊደላት ቅደም ተከተል በ«ሀለሐመ» እንዲሆን አድርገዋል።

አሁን ባለው ሁኔታ ግእዝ የአፍ መፍቻ ቋንቋ ባይሆንም የማኅሌትና የሥነ- ጽሑፍ ቋንቋ ሆኖ ከማገልገሉም በላይ በኮሌጆችና በዩኒቨርሲቲዎች በመሰጠት ላይ ነው። ግእዝ ለሌሎች ቋንቋዎች በተለይም ለአማርኛና ለትግረኛ ቃላትን በማዋስና ሥነ- ጽሑፍን በማበርከት የተሟላ አገልግሎት እንዲሰጡ አስችሏቸዋል። ቋንቋው በታሪካዊቷ ሀገር በኢትዮጵያ የሥራና የሥነ- ጽሑፍ ቋንቋ ሆኖ ለብዙ ሺህ ዘመናት የቆየ ከመሆኑ የተነሳ ለታሪክ አጥኝዎች ከፍተኛ ጥቅም አለው።

የግእዝ ቋንቋ መለያ ባህርያት

- ♣ ጥንታዊና ታሪካዊ ነው።
- ♣ የራሱ የሆነ ሥርዓተ ጽሕፈትና ሥርዓተ ንባብ አለው።
- ♣ የራሱ መቁጠሪያ ቁጥር (አጎዝ) አለው።

የትምህርቱ ዓላማ

- ❖ የግቢ ጉባዔ ተማሪዎች የቋንቋውን ታላቅነትና ጠቀሜታ ማሳወቅ።
- ❖ በግእዝ ቋንቋ የተጻፉትን የታሪክ፣ የሃይማኖት፣ የጥበብ እና የፍልስፍና መጻሕፍትን ማንበብና እና መመርመር እንዲችሉ ማድረግ።
- ❖ ተዳክሞ የነበረውን የግእዝ ቋንቋ ትምህርት ማሳደግ።
- ❖ ቅኔ ለሚማሩ ተማሪዎች ስለቋንቋው ሰዋስው ማሳወቅ።
- ❖ አጫጭር ንግግሮችን ፤ መነባንቦችን፤ ጭውውቶችን በግእዝ እንዲጽፉና እንዲያቀርቡ ማስቻል።

የትምህርቱ ይዘት

ይህ የግእዝ መማሪያ ጽሑፍ የተዘጋጀው መሰረታዊውን የግእዝ ቋንቋ ሰዋስው በአጭር ጊዜ ለተማሪዎች ለማስጨበጥ እንዲቻል ተደርጎ ነው።ጽሑፉ ለአንደኛ ዓመት እና ለሁለተኛ ዓመት ተብሎ ለሁለት የተከፈለ ነው። እያንዳንዳቸው ክፍሎች ሶስት ሶስት ምዕራፍ እንዲኖራቸው ተደርገው ተዘጋጅተዋል። በእያንዳንዱ ምዕራፍም ከሰዋስው ባለፈ የንግግር ክሂሎትን ለማዳበር እንዲረዱ በማሰብ የቃላት ጥናትና ንባበ ልሣነ ግእዝ ተካተውባቸዋል። ባጭሩ ይህ ጽሑፍ የተዘጋጀው ሰፊውን የግእዝ ቋንቋ ሰዋስው በቀላል ዘዴ እና ባጭር ጊዜ ለማስረዳት በማሰብ ነው።

ምዕራፍ ፭

መሠረተ ግእዝ

፭.፩ ግእዝ የሚለው ቃል ትርጓሜ

1, <u>የፊደል ስም ሲሆን</u>፡- ግእዝ የሚለው ቃል የፊደል ስም ሲሆን የመጀመሪያ፣ ፈርጅና ቅጥያ የሌለው፣ከዘመነ አብርሃ ወአጽብሐ በፊት የነበረው የመጀመሪያ ፊደል ማለት ነው።

'ሀ'- ግእዝ፣ 'ሁ'- ካዕብ፣ 'ሂ'- ሣልስ፣ ወዘተ... ስንል 'ሀ'- አንደኛ፣ 'ሁ'- ሁለተኛ፣ 'ሂ'- ሦስተኛ ወዘተ... ማለታችን ነው።

2, <u>የንባብ ስም ሲሆን</u>፡- ግእዝ የሚለው ቃል የንባብ ስም ሲሆን የመጀመሪያ ንባብ፣ ውርድ ንባብና ቁም ንባብ ከሚባሉት ውስጥ የመጀመሪያው ማለት ነው። በአብነት ትምህርት ቤቶች በመጀመሪያ የሚነበበው ግእዝ ንባብ ነው። ከዚያ ውርድ ንባብ ከዚያም ቁም ንባብ ይከተላል።

3, <u>የዜማ ስም ሲሆን</u>፡- የቅዱስ ያሬድ የዜማ ስልቶች ሦስት ሲሆኑ አነርሱም ግእዝ፣ ዕዝልና አራራይ ናቸው። ስለዚህ ግእዝ የዜማ ስልት ይሆናል ማለት ነው።

4, <u>የቋንቋ ስም ሲሆን</u>፡- የመጀመሪያ ቋንቋ፣ አዳማዊ ቋንቋ፣ ሴማዊ ቋንቋ፣ ጥንታዊ ቋንቋ ማለት ነው።

፭.፪ ፊደላተ ግእዝ

የግእዝ ቋንቋ ፊደላት ጠቅላላ ብዛት ሠላሳ ሲሆን ሃያ ስድስቱ መደበኛና አራቱ ዲቃላ ፊደላት ናቸው። በአማርኛ ቋንቋ ከሚታወቁት ሠላሳ ሦስት መደበኛ ፊደላት ውስጥ ሰባቱ በግእዝ ያልነበሩ እና በአማርኛ የተጨመሩ ናቸው። እነዚህም በፊት ከነበሩት የግእዝ ፊደላት ትንሽ ለውጥ በማድረግ የተገኙ ናቸው። እነርሱም ከታች የተጠቀሱት ናቸው።

ሸ-- 'ሰ' ን	ጨ-- 'ጠ' ን
ኘ-- 'ነ' ን	ዠ-- 'ዘ' ን
ጀ-- 'ደ' ን	ኸ-- 'ከ' ን በተወሰነ ቅርጽ በመቀየር የተገኙ ናቸው።
ቸ-- 'ተ' ን	

ከነዚህ የተረፉት ሃያ ስድስቱ መደበኛ ፊደላት የግእዝ ፊደላት ናቸው።

በግእዝ ቋንቋ ዲቃላ ፊደላት የሚባሉት ከመደበኛ ፊደላት የተገኙ ሲሆኑ እነርሱም የሚከተሉት ናቸው።

ኰ	ኩ	ኮ	ኳ	ኴ
ጐ	ጕ	ጎ	ጓ	ጔ
ዀ	ዂ	ዎ	ዋ	ዄ
ቈ	ቍ	ቆ	ቋ	ቌ

ሞክሸ ፊደላት

ሞክሸ ፊደላት የሚባሉት አንድ ዓይነት ድምፀት ያላቸው ሆነው የተለያየ ቅርፀ ፊደል ያላቸው ናቸው። እነርሱም የሚከተሉት ናቸው።

ሀ፣ ሐ፣ ኀ፤ አ፣ ዐ፤ ጸ፣ ፀ፤ ሰ፣ሠ

እነዚህም ፊደላት አንደኛው ከአንደኛው ተለይቶ የሚታወቅበት ስም ተሰጥቶታል።

ሀ-- ሃሌታው 'ሀ' ይባላል። ሃሌ ሉያ ለአብ ብለን ስንጽፍ የምንጠቀመው ይህን ፊደል ስለሆነ ነው።

ሐ-- ሐመሩ 'ሐ' ይባላል። ሐመር ብለን ስንጽፍ የምንጠቀመው ይህን ፊደል ስለሆነ ነው።

ኀ-- ብዙኀኑ 'ኀ' ይባላል። ብዙኀ ብለን ስንጽፍ የምንጠቀመው ይህን ስለሆነ ነው።

አ-- አልፋው 'አ' ይባላል። አልፋ ወዖሜጋ ብለን ስንጽፍ የምንጠቀመው ይህን ስለሆነ ነው።

ዐ-- ዓይኑ 'ዐ' ይባላል። ዓይን ብለን ስንጽፍ የምንጠቀመው ይህን ስለሆነ ነው።

ጸ-- ጸሎቱ 'ጸ' ይባላል። ጸሎት ብለን ስንጽፍ የምንጠቀመው ይህን ስለሆነ ነው።

ፀ-- ፀሐዩ 'ፀ' ይባላል። ፀሐይ ብለን ስንጽፍ የምንጠቀመው ይህን ስለሆነ ነው።

ሠ-- ንጉሡ 'ሠ' ይባላል። ንጉሥ ብለን ስንጽፍ የምንጠቀመው ይህን ስለሆነ ነው።

ሰ-- እሳቱ 'ሰ' ይባላል። እሳት ብለን ስንጽፍ የምንጠቀመው ይህን ስለሆነ ነው።

ስለዚህ 'ሠ' ን 'ንጉሡ' የሚል ሰው 'ንጉሥ' ብሎ ሲጽፍ 'ንጉስ' ብሎ ከጻፈ ታላቅ ስህተት ይሆንበታል።

እነዚህ ሞክሸ ፊደላት አንዱ በአንዱ ቦታ አይገቡም። ከገቡ ግን የትርጉም ለውጥ ሊያስከትሉ ይችላሉ።

ምሳሌ፡- ሠረቀ-- ወጣ	አመት-- አገልጋይ
ሰረቀ-- ሰረቀ	ዓመት-- ዘመን

ሰዐለ-- ስዕል ሳለ አ/አ-- አዲስ አበባ
ሰአለ-- ለመነ ዓ/ዓ-- ዓመተ ዓለም

፩,፲ አኃዝ

የግእዝ ቋንቋን በሥነ-ጽሑፍ ምሉዕ ካደረጉት ነገሮች አንዱ የራሱ የሆነ አኃዝ ያለው መሆኑ ነው። አኃዝ የሚለው ቃል አኀዘ-- ያዘ፣ ቆጠረ፣ ጀመረ ከሚለው የግእዝ ግሥ የተገኘ ሲሆን ትርጉሙም ቁጥር፣ መጀመሪያ፣ መያዣ ማለት ነው። አኃዝ ተብሎ በግእዙ 'ኀ' ሲጻፍ ነጠላ ቁጥርን ያመለክታል፤ አኃዝ ተብሎ በራብዐ 'ኃ' ሲጻፍ ብዙ ቁጥርን ያመለክታል። ይህም አኀዝ-- ቁጥር፤ አኃዝ-- ቁጥሮች ማለት ነው። የግእዝ አኀዝ መሥራች ቁጥሮች ብዛታቸው ሃያ ነው። በእነዚህ በሃያዎቹ ማንኛውንም ቁጥር መጻፍ ይቻላል። እነርሱም የሚከተሉት ናቸው።

መዋቅር	የግእዝ አኀዝ / በፊደል/ የዐረበኛ ቁጥር	
፩/ አሐዱ/1	፸/ስምንቱ/8	፺/ስድሳ/ስሳ/60
፪/ክልዔቱ/2	፱/ተስዐቱ/9	፹/ሰብዐ/70
፫/ሠለስቱ /3	፲/ዐሠርቱ/10/	፸/ሰማንያ/80
፬/አርባዕቱ /4	፳/እሥራ/20	፺/ተስዐ/90
፭/ኃምስቱ/5	፴/ሠላሳ/30	፻/ምዕት/100
፮/ስድስቱ /6	፵/አርብዓ/40	፼/እልፍ/10000
፯/ሰብዐቱ/7	፶/ሃምሳ/50	፼፼/አእላፋት/1000000

በግእዝ ቋንቋ ዜሮን የሚወክል አኀዝ የለም። ይህም የሆነው በግእዝ አሥርን ለመጻፍ ራሱን የቻለ አሥር ቁጥር ስላለ ነው። ከአንድ ጀምሮ እስከ ተፈለገው ቁጥር ድረስ ከላይ ያየናቸውን መሥራች ቁጥሮች በመጠቀም መጻፍ ይቻላል።

በግእዝ ቋንቋ አምስት የአኀዝ ዓይነቶች አሉ።እነርሱንም እንደሚከተለው እናያቸዋል።

፩, <u>ሕጋዊ አኀዝ</u>፡- ይህ የአኀዝ ዓይነት ከታወቀ ቁጥር ውስጥ ስንተኛነትን የሚነግረን ነው።

ምሳሌ፡- ኣሐድ/ቀዳማይ አንደኛ
ካልእ/ካልዐይ ሁለተኛ
ሣልስ/ሣልሳይ ሦስተኛ ወዘተ

፪, <u>ከፍላዊ አኀዝ</u>፡- ይህ ደግሞ ከሙሉ ነገር ምን ያክል የሚለውን የሚያሳውቅ ነው።

ምሳሌ፡- ካልዒት አንድ ሁለተኛ/ግማሽ
ሣልሲት አንድ ሦስተኛ/ሲሶ
ራብዒት አንድ አራተኛ/ሩብ ወዘተ

፫, <u>ዕፅፋዊ አኀዝ</u>፡- እጥፍነትን ያሳውቀናል።

ምሳሌ፡- ካዕብተ ክልዔቱ ሁለት እጥፍ
ካዕብተ ሰለስቱ ሦስት እጥፍ
ካእብተ አርባዕቱ አራት እጥፍ ወዘተ

፬, <u>መድበላዊ አኀዝ</u>፡- መድበላዊ የሚባለው በውል የማይታወቁ ቁጥሮችን የሚነግረን ነው። ይህም ማለት ጥቂትና ብዙ መሆኑን እንጅ ቁጥሩን በውል ለይተን አናውቀውም።

ብዙኅ ብዙ
ንስቲት ትንሽ
ኅዳጥ ጥቂት

፭, <u>መደባዊ አኀዝ</u>፡- የቁጥሮችን ወይም ነገሮችን ብዛት ስንትነት በውል የሚያሳውቀን ሲሆን ከአንድ ይጀምራል።

፩ ፪ ፫ ፬ ፭ ፮ ፯ ፸ ፱ ፲ ፲፩ ----------

ቁጥሮችን መቀየር

ከላይ ባየናቸው መደባዊ አኃዝ መሠረት ማንኛውንም የዐረበኛ ቁጥር ወደ ግእዝ መለወጥ እንችላልን። የግእዝ ቁጥርንም ወደ ዐረበኛ መለወጥ እንችላለን። የአረብኛ ቁጥሮችን ወደ ግእዝ ቁጥር ስንለውጥ ከቀኝ ወደ ግራ ሁለት ሁለት አድርገን ከከፋፈልን በኋላ ነው። ምሳሌ፡-«235637»ን ለመቀየር 23 56 37 ይህም 23 እልፍ 56 ምዕት እና 37 ይሆናል። በግእዝ ሲነበብም

እሥራ ወሰለስቱ እልፍ ሃምሳ ወስድስቱ ምዕት ሰላሳ ወሰብዐቱ ተብሎ ነው። ሲጻፍም ፳፫፻፶፮፻፴፯ ተብሎ ነው።

1. 2452 ሲቀየር ፳፬፻፶፪ ሲነበብም እሥራ ወአርባዕቱ ምዕት ሃምሳ ወክልዔቱ
2. 906 ሲቀየር ፱፻፮ ሲነበብም ተሰአቱ ምዕት ወስድስቱ
3. 1235272 ሲቀየር ፪፻፴፭፫፻፸፪ ሲነበብም አእላፋት እሥራ ወሰለስቱ እልፍ ሃምሳ ወክልዔቱ ምዕት ሰብዐ ወክልዔቱ
4. 74839200 ሲቀየር ፸፬፻፹፫፻፳፬፻፪ ሲነበብም ሰብዐ ወአርባዕቱ አእላፋት ሰማንያ ወሠለስቱ እልፍ ተስዐ ወክልዔቱ ምዕት

የግእዝን ቁጥር ወደ አረብኛ ለመለወጥ መጀመርያ የግእዙን ቁጥር መበተን ነው።
ምሳሌ፡-«፪፻፳፯፮፻፭»ን ለመቀየር 2x10000 ሲደመር 76x100 ማድረግ ነው።ይህም 20000+7600=27600 ይሆናል።

ምልማድ ፩

፩ ቁጥሮችን ቀይሩ በግእዝ መጠሪያ ስማቸውንም ጻፉ።

3652	400002	2000045
189	40002	102020
1794625	4002	220022
340201	402	100100

፪ ቁጥሮችን በግእዝ መጠሪያ ስማቸውን ከጻፋችሁ በኋላ ቀይሯቸው።

፸፭፻፭፻፭ ፭፻፭፻፭ ፯፻፭ ፪፻፭፻፭፻

፩.፬ መራሕያን

መራሕያን ‘‘መርሐ- መራ’’ ከሚለው የግእዝ ግሥ የተገኘ ሲሆን ትርጉሙም መሪዎች ማለት ነው፡፡ መራሕያን የሚባሉት በሰው ስም ፋንታ ተተክተው የሚነገሩ የእርባታ መደቦች ናቸው፡፡ መራሕያን የተጸውዖ (የመጠሪያ) ስሞች፣ የተቀብዖ ስሞች፣ የነገር፣ የአካልና የግብር ስሞች ሁሉ አጻፋ እየሆኑ የሚነገሩ የደቂቅ ሰዋስው ክፍሎች ናቸው፡፡ በአማርኛ ሰዋስው ተውላጠ ስሞች ይባላሉ፡፡ ብዛታቸው አሥር ሲሆን የሚከተሉት ናቸው፡፡

መራሒ	አማርኛ	መራሒ	አማርኛ
ውእቱ	እሱ	አንትሙ	እናንተ(**ተ**)
ውእቶሙ	እነርሱ(**ተ**)	አንቲ	አንቺ
ይእቲ	እርሷ	አንትን	እናንተ(**አ**)
ውእቶን	እነርሱ**(አ)**	አነ	እኔ
አንተ	አንተ	ንሕነ	እኛ

እነዚህም አሥሩ መራሕያን በቁጥር በፆታ እና በመደብ እንደሚከተለው ይከፋፈላሉ::

ሀ, በአንድና በብዙ ቁጥር ሲከፈሉ

ነጠላ ቁጥር: ውእቱ፣ ይእቲ፣ አንተ፣ አንቲ፣ አነ

ብዙ ቁጥር: ውእቶሙ (እሙንቱ)፣ ውእቶን (እማንቱ) ፣አንትሙ፣ አንትን፣ ንሕነ

ለ, በተባዕታይና በአንስታይ ፆታ ሲከፈሉ

ተባዕታይ ፆታ፡- ውእቱ፣ ውእቶሙ፣ አንተ፣ አንትሙ

አንስታይ ፆታ፡- ይእቲ፣ ውእቶን፣ አንቲ፣ አንትን

- ከመራሕያን መካከል ፆታ የማይለዩት አነ እና ንሕነ ናቸው።

ሐ, በሩቅና ቅርብ መደብ ሲከፈሉ

በንግግር ጊዜ ፡-

- ተናጋሪው አንደኛ መደብ ይባላል።
- አድማጩ ሁለተኛ መደብ ይባላል።
- ተናጋሪ ያልሆኑ በማድመጥም በዋናነት የማይሳተፉ ስለእነርሱ ነገሩ የሚነገርላቸው ሦስተኛ መደቦች ይባላሉ።

<u>አንደኛ መደብ</u>፡- አነ፣ ንሕነ

<u>ሁለተኛ መደብ</u>፡- አንተ፣ አንትሙ፣ አንቲ፣ አንትን

<u>ሦስተኛ መደብ</u>፡- ውእቱ፣ ውእቶሙ፣ ይእቲ፣ ውእቶን

የመራሕያን አገልግሎት

መራሕያን በዐ/ነገር ውስጥ ሶስት ዓይነት አገልግሎት አለቸው::ይህንንም ከዚህ ቀጥሎ እንመለከታለን

<u>፩ የስም ምትክ ሆነው ያገለግላሉ</u>፡-

መራሕያን በዐ/ነገር ውስጥ ስምን ተክተው በባለቤትነት ይነገራሉ::በዚህም አገልግሎታቸው ተውላጠ ስም ይባላሉ::የሚነገራቸው ትርጉምም እንደሚከተለው ነው::

መራሒ	አማርኛ	መራሒ	አማርኛ
ውእቱ	እሱ	አንትሙ	እናንተ(ተ)
ውእቶሙ	እነርሱ(ተ)	አንቲ	አንቺ
ይእቲ	እርሷ	አንትን	እናንተ(አ)
ውእቶን	እነርሱ**(አ)**	**አነ**	እኔ
አንተ	አንተ	**ንሕነ**	እኛ

ማስታወሻ፡- መራሕያን የስም ምትክ ሆነው እንዲያገለግሉ ከግስ በፊት መምጣት አለባቸው::

ምሳሌ፡- ንሕነ አንበብነ መዝሙረ ዳዊት

ይእቲ ተዐቢ እምኪሩቤል ወትፈደፍድ እምሱራፌል

አኮ አንትሙ ዘኀረይክሙኒ ወሤምክሙኒ አላ አነ ኀረይኩክሙ

ውእቱ ጸለየ በቤተ ክርስቲያን

<u>፪ ነባር አንቀጽ ሆነው ያገለግላሉ</u>፡-

መራሕያን በአረፍተ ነገር ውስጥ ዐ/ነገሩን በማሰር እንደ ማሰሪያ አንቀጽ ያገለግላሉ::እንደ ዚህ ባለው አገልግሎታቸውም ነባር አንቀጽ ይባላሉ:: በዚህ ጊዜ የሚኖራቸውም ትርጉም እንደሚከተለው ነው::

መራሒ	አማርኛ	መራሒ	አማርኛ
ውእቱ	ነው፣ ነበር፣ አለ	አንትሙ	ናችሁ፣ ነበራችሁ፣ አላችሁ
ውእቶሙ	ናቸው፣ ነበሩ፣ አሉ	አንቲ	ነሽ፣ ነበርሽ፣ አለሽ
ይእቲ	ናት፣ ነበረች፣ አለች	አንትን	ና ችሁ፣ ነበራችሁ፣ አላችሁ
ውእቶን	ናቸው፣ ነበሩ፣ አሉ	**አነ**	ነኝ፣ ነበሁ፣ አለሁ
አንተ	ነህ፣ ነበርህ፣ አለህ	**ንሕነ**	ነን፣ ነበ ርሁ፣ አለሁ

መራሕያን ነባር አንቀጽ ሆነው እንዲያገለግሉ ከስም በኋላ ወይም ካሉት ከፍላተ ነገሮች በኋላ መምጣት አለባቸው። በዐ/ነገሩ ውስጥ ሌላ ማሰሪያ አንቀጽ ከሌለ ማሰሪያ አንቀጽ የሚሆኑት ነባር አንቀጾች ናቸው::

ምሳሌ፡-መኑ አነ

ቀዳሚሁ ቃል ውእቱ

ማርያምሂ ይእቲ ሙዳየ መና

ዛቲ ይእቲ ትእዛዘ እንቲአየ ከመ ትትፋቀሩ በበይናቲከሙ

አነ ውእቱ ሐረገ ወይን ዘፅድቅ ወአቡየ ተካሊሁ ውእቱ

<u>፫ አመልካች ቅጽል ሆነው ያገለግላሉ</u>፡-

መራሕያን በዐረፍተ ነገር ውስጥ አንድን ነገር ከጓደኞቹ ለይተን «ይህ» ወይም «ያ» ብለን ጠቁመን ለማመልከት ያገለግላሉ::እንደዚህ ባለው አገልግሎታቸውም አመልካች ቅጽል ይባላሉ:: በዚህ ጊዜ የሚኖራቸውም ትርጉም እንደሚከተለው ነው::

መራሒ	አማርኛ	መራሒ	አማርኛ
ውእቱ	ያ	አንትሙ	እናንተ(ተ)
ውእቶሙ	እነዚያ(ተ)	አንቲ	አንቺ
ይእቲ	ያች	አንትን	እናንተ(አ)
ውእቶን	እነዚያ**(አ)**	**አነ**	እኔ
አንተ	አንተ	**ንሕነ**	እኛ

መራሕያን ነባር አንቀጽ ሆነው እንዲያገለግሉ ከስም በፊት መምጣት አለባቸው::

ምሳሌ፦ውእቱ ወልድ ሖረ ኀበ ሀገረ እንግልጣር

ይእቲ ይእቲ ዘቀተለቶ ለከይሲ

ውእቱ ቃል ሥጋ ኮነ

አንትሙ አርድእት አንትሙ

- በንግግር ጊዜ በተሳቢነት የሚያገለግሉ የመራሕያን ክፍሎች ገቢር መራሕያን (ተሳቢ መራሕያን) ይባላሉ:: እነዚህም፦

ኪያሁ= እሱን	**ኪያክ**= አንተን	**ኪያየ**= እኔን
ኪያሆሙ= እነርሱን	**ኪያክሙ**= እናንተን	**ኪያነ**= እኛን
ኪያሃ= እርሷን	**ኪያኪ**= አንችን	
ኪያሆን= እነርሱን	**ኪያክን**= እናንተን	

ምሳሌ፦ ኪያሁ አፈቅር

ኪያክሙ ኢያርእየኒ

ኪያክ እግዚኦ ንሴብሐክ

- በንግግር ጊዜ በባለቤትነት የሚያገለግሉ የመራሕያን ክፍሎች ድርብ መራሕያን ይባላሉ:: እነዚህም፦

ለሊሁ= ራሱ	**ለሊክ**= ራስህ	**ለልየ**= ራሴ
ለሊሆሙ = ራሳቸው	**ለሊክሙ**= ራሳችሁ	**ለሊነ**= ራሳችን
ለሊሃ= ራሷ	**ለሊኪ**= ራስሽ	
ለሊሆን= ራሳቸው	**ለሊክን**= ራሳችሁ	

ምሳሌ፦ለልየ ውእቱ ዘገበርኩ ዘንተ ግብረ

ለሊነ ነአምር ኵሎ ዘኮነ

ወለልየ ርኢኩ ወአነ ሰማዕቱ ከመ ዝንቱ ውእቱ ወልዱ ለእግዚአብሔር

፭.፭ የግስ ዝርዝር በመራሕያን(የባለቤት ዝርዝር)

በመራሕያን ባለቤትነት ግሶች መጠነኛ ለውጦችን እያደረጉ የሚዘረዘሩት መዘርዘር የባለቤት ዝርዝር ይባላል። ለባለቤት ዝርዝር የሚረዱ ቀለማት መዘርዝራን ተውላጠ ስም ይባላሉ። እነርሱም ከግሱ መጨረሻ የሚገቡ ባዕዳን ቀለማት ናቸው። የግሶችም አዘራዘር የሚከተለውን ይመስላል።

ሀ , በውእቱ ጊዜ የሚጨመርም ሆነ የሚቀየር የለም ግስ የሚገኘው በውእቱ ባለቤትነት ስለሆነ

ለ , በውእቶሙ ጊዜ የግሱን መድረሻ ቀለም ወደ ካዕብ መቀየር ብቻ ነው::

ሐ , በይእቲ ጊዜ የግሱ መድረሻ ፊደል ሳይቀየር "ት" ፊደልን መጨመር ነው::

መ , በውእቶን ጊዜ የግሱን መድረሻ ፊደል ወደ ራብዕ መቀየር ነው::

ሠ , በአንተ ጊዜ የግሱን መድረሻ ፊደል ወደ ሳድስ ከቀየርን በኋላ "ከ" ፊደልን መጨመር ነው::

ረ , በአንቲ ጊዜ የግሱን መድረሻ ፊደል ወደ ሳድስ ከቀየርን በኋላ "ኪ" ፊደልን መጨመር ነው::

ሰ , በአንትሙ ጊዜየግሱን መድረሻ ፊደል ወደ ሳድስ ከቀየርን በኋላ "ክሙ" ፊደልን መጨመር ነው::

ሸ , በአንትን ጊዜ የግሱን መድረሻ ፊደል ወደ ሳድስ ከቀየርን በኋላ "ክን" ፊደልን መጨመር ነው::

ቀ , በአነ ጊዜ የግሱን መድረሻ ፊደል ወደ ሳድስ ከቀየርን በኋላ "ኩ" ፊደልን መጨመር ነው::

በ , በንሕነ ጊዜ የግሱን መድረሻ ፊደል ወደ ሳድስ ከቀየርን በኋላ "ነ" ፊደልን መጨመር ነው::

- የተለየ ህግ የሌላቸው ግሶች ሁሉ ከላይ ባየነው አረባብ መሰረት ይዘረዘራሉ፡፡

ምሳሌ ፡-

ውእቱ ፡ቀተለ	ዘገበ	ሐወጸ	ዐቀበ	መጽወተ	ሰከበ
ውእቶሙ፡ቀተሉ	ዘገቡ	ሐወጹ	ዐቀቡ	መጽወቱ	ሰከቡ
ውእቶን ፡ቀተላ	ዘገባ	ሐወጻ	ዐቀባ	መጽወታ	ሰከባ
ይእቲ ፡ቀተለት	ዘገበት	ሐወጸት	ዐቀበት	መጽወተት	ሰከበት
አንተ ፡ቀተልከ	ዘገብከ	ሐወጽከ	ዐቀብከ	መጽወትከ	ሰከብከ
አንትሙ ፡ቀተልክሙ	ዘገብክሙ	ሐወጽክሙ	ዐቀብክሙ	መጽወትክሙ	ሰከብክሙ
አንቲ ፡ቀተልኪ	ዘገብኪ	ሐወጽኪ	ዐቀብኪ	መጽወትኪ	ሰከብኪ
አንትን ፡ቀተልክን	ዘገብክን	ሐወጽክን	ዐቀብክን	መጽወትክን	ሰከብክን
አነ ፡ቀተልኩ	ዘገብኩ	ሐወጽኩ	ዐቀብኩ	መጽወትኩ	ሰከብኩ
ንሕነ ፡ቀተልነ	ዘገብነ	ሐወጽነ	ዐቀብነ	መጽወትነ	ሰከብነ

ማስታወሻ ፡-፩ በባለቤት ዝርዝር(በግስ ዝርዝር) ጊዜ ወድቆ የሚነበበው ይአንትን ዝርዝር ብቻ ነው፡፡

ቀተልክን ዘገብክን ሰከብክን ዐቀብክን መጽወትክን ሰበክን (ሁሉም ወድቀው ይነበባሉ፡፡)

፪ በገብረ ቤቶች ዝርዝር በሁለተኛ እና በአንደኛ መደብ ሳድስ ቀለሙ ወደ ግእዝ ቀለም ተለውጦ ይዘረዘራል፡፡

ምሳሌ ፡-ውእቱ ፡ገብረ	መስወ	ከብደ	ለብሰ	ሠምረ
ውእቶሙ ፡ገብሩ	መስዉ	ከብዱ	ለብሱ	ሠምሩ
ውእቶን ፡ገብራ	መስዋ	ከብዳ	ለብሳ	ሠምራ
ይእቲ ፡ገብረት	መስወት	ከብደት	ለብሰት	ሠምረት
አንተ ፡ገበርከ	መሰውከ	ከበድከ	ለበስከ	ሠመርከ
አንትሙ ፡ገበ ርክሙ	መሰውክሙ	ከበድክሙ	ለበስክሙ	ሠመርክሙ
አንቲ ፡ገበርኪ	መሰውኪ	ከበድኪ	ለበስኪ	ሠመርኪ
አንትን ፡ገበርክን	መሰውክን	ከበድክን	ለበስክን	ሠመርክን
አነ ፡ገበርኩ	መሰውኩ	ከበድኩ	ለበስኩ	ሠመርኩ
ንሕነ ፡ገበርነ	መሰውነ	ከበድነ	ለበስነ	ሠመርነ

፫ በ"ሀ" እና በ"አ" የሚጨርሱ ግሶ ች ሲዘረዘሩ በአንደኛ እና በሁለተኛ መደብ ቅድመ መድረሻቸውን ወደ ራበዕ ይለውጣሉ፡፡

ምሳሌ ፡-ውእቱ ፡ባልሓ	በልዐ	ጠፍሐ	ረብሐ	አምጎ	ፈትሐ
ውእቶሙ ፡ባልሑ	በልዑ	ጠፍሑ	ረብሑ	አምጹ	ፈትሑ
ውእቶን ፡ባልሓ	በልዓ	ጠፍሓ	ረብሓ	አምጻ	ፈትሓ
ይእቲ ፡ባልሓት	በልዐት	ጠፍሐት	ረብሐት	አምጎት	ፈትሐት
አንተ ፡ባላሕከ	በላዕከ	ጠፋሕከ	ረባሕከ	አማጎከ	ፈታሕከ
አንትሙ ፡ባላሕክሙ	በላዕክሙ	ጠፋሕክሙ	ረባሕክሙ	አማጎክሙ	ፈታሕክሙ
አንቲ ፡ባላሕኪ	በላዕኪ	ጠፋሕኪ	ረባሕኪ	አማጎኪ	ፈታሕኪ
አንትን ፡ባላሕክን	በላዕክን	ጠፋሕክን	ረባሕክን	አማጎክን	ፈታሕክን
አነ ፡ባላሕኩ	በላዕኩ	ጠፋሕኩ	ረባሕኩ	አማጎኩ	ፈታሕኩ
ንሕነ ፡ባላሕነ	በላዕነ	ጠፋሕነ	ረባሕነ	አማጎነ	ፈታሕነ

፬ የ"ሀ" እና የ"አ" አመል ሁለት ቀለማት ብቻ ባላቸው ግሶች አይታይም፡፡

ውእቱ ፡ሦዐ	ቦአ	ቈሐ	ሎሀ	ጼሐ
ውእቶሙ ፡ሦዑ	ቦኡ	ቈሑ	ሎሁ	ጼሑ
ውእቶን ፡ሦዓ	ቦኣ	ቈሓ	ሎሃ	ጼሓ
ይእቲ ፡ሦዐት	ቦአት	ቈሐት	ሎሀት	ጼሐት
አንተ ፡ሦዕከ	ቦእከ	ቈሕከ	ሎህከ	ጼሕከ
አንትሙ ፡ሦዕክሙ	ቦእክሙ	ቈሕክሙ	ሎህክሙ	ጼሕክሙ
አንቲ ፡ሦዕኪ	ቦእኪ	ቈሕኪ	ሎህኪ	ጼሕኪ
አንትን ፡ሦዕክን	ቦእክን	ቈሕክን	ሎህክን	ጼሕክን
ንሕነ ፡ሦዕነ	ቦእነ	ቈሕነ	ሎህነ	ጼሕነ
አነ ፡ሦዕኩ	ቦእኩ	ቈሕኩ	ሎህኩ	ጼሕኩ

፭ ‘‘ቀ፡ከ፡ገ’’ በግስ መድረሻ ላይ ሲገኙ በሁለተኛ መደቦች እና በአንደኛ መደብ ’’በአነ’’ ጊዜ አመልካቹን ’’ከ’’ ን አስወጥተው ጠብቀው ይነበባሉ፡፡

ምሳሌ ፡-ውእቱ ፡ ሰጠቀ ኀደገ ሰበከ ወረቀ መጠቀ
ውእቶሙ ፡ ሰጠቁ ኀደጉ ሰበኩ ወረቁ መጠቁ
ውእቶን ፡ ሰጠቃ ኀደጋ ሰበካ ወረቃ መጠቃ
ይእቲ ፡ ሰጠቀት ኀደገት ሰበከት ወረቀት መጠቀት
አንተ ፡ ሰጠቀ(ጥ) ኀደገ(ጥ) ሰበከ(ጥ) ወረቀ(ጥ) መጠቀ(ጥ)
አንቲ ፡ ሰጠቂ(ጥ) ኀደጊ(ጥ) ሰበኪ(ጥ) ወረቂ(ጥ) መጠቂ(ጥ)
አንትን ፡ ሰጠቅ(ጥ)ን ኀደግ(ጥ)ን ሰበክ(ጥ)ን ወረቅ(ጥ)ን መጠቅ(ጥ) ን
አንትሙ ፡ ሰጠቅ(ጥ)ሙ ኀደግ(ጥ)ሙ ሰበክ(ጥ)ሙ ወረቅ(ጥ)ሙ መጠቅ(ጥ)ሙ
አነ ፡ ሰጠቁ(ጥ) ኀደጉ(ጥ) ሰበኩ(ጥ) ወረቁ(ጥ) መጠቁ(ጥ)
ንሕነ ፡ ሰጠቅነ ኀደግነ ሰበክነ ወረቅነ መጠቅነ

፮ ‘‘ነ’’ በግስ መድረሻ ላይ ሲገኝ በንሕነ ጊዜ ብቻ ባልንጀራውን ‘‘ነ’’ን ውጦ ጠብቆ ይነበባል፡፡

ውእቱ ፡ ወጠነ በየነ ማሰነ አድነነ መነነ ኰነነ
ውእቶሙ፡ ወጠኑ በየኑ ማሰኑ አድነኑ መነኑ ኰነኑ
ውእቶን ፡ ወጠና በየና ማሰና አድነና መነና ኰነና
ይእቲ ፡ ወጠነት በየነት ማሰነት አድነነት መነነት ኰነነት
አንተ ፡ ወጠንከ በየንከ ማሰንከ አድነንከ መነንከ ኰነንከ
አንትሙ ፡ ወጠንክሙ በየንክሙ ማሰንክሙ አድነንክሙ መነንክሙ ኰነንክሙ
አንቲ ፡ ወጠንኪ በየንኪ ማሰንኪ አድነንኪ መነንኪ ኰነንኪ
አንትን ፡ ወጠንክን በየንክን ማሰንክን አድነንክን መነንክን ኰነንክን
አነ ፡ ወጠንኩ በየንኩ ማሰንኩ አድነንኩ መነንኩ ኰነንኩ
ንሕነ ፡ ወጠነ(ጥ) በየነ(ጥ) ማሰነ(ጥ) አድነነ(ጥ) መነነ(ጥ) ኰነነ(ጥ)

፯ በብህለ ቤቶች ‘‘የ’’ በስተመጨረሻ ሲገኝ በሁለተኛ እና በአንደኛ መደብ ቅድመ መድረሻውን ሳልስ አድርጎ ራሱን ይጎርድና በመዘርዝራን ተውላጠ ስም ይዘረዘራሉ፡፡

ምሳሌ ፡-ውእቱ ፡ ርእየ ውእየ ጥዕየ ልህየ
ውእቶሙ ፡ ርእዩ ውእዩ ጥዕዩ ልህዩ
ውእቶን ፡ ርእያ ውእያ ጥዕያ ልህያ
ይእቲ ፡ ርእየት ውእየት ጥዕየት ልህየት
አንተ ፡ ርኢከ ውኢከ ጥዒከ ልሂከ
አንትሙ ፡ ርኢክሙ ውኢክሙ ጥዒክሙ ልሂክሙ
አንቲ ፡ ርኢኪ ውኢኪ ጥዒኪ ልሂኪ
አንትን ፡ ርኢክን ውኢክን ጥዒክን ልሂክን
አነ ፡ ርኢኩ ውኢኩ ጥዒኩ ልሂኩ
ንሕነ ፡ ርኢነ ውኢነ ጥዒነ ልሂነ

ምልማድ ፪

የሚከተሉትን ግሶች በአሥሩ መራሕያን ዘርዝሩ

ሀ , ሰትየ ሠ , ኀረየ ቀ , ሀከከ ነ , ንዕደ
ለ , ተፈሥሐ ረ , ዘርከየ በ , ተክህነ ኘ , ፈልሰፈ
ሐ , ዘመወ ሰ , ጸመወ ተ , ሐበነ አ , ከብረ
መ , ወርዘወ ሸ , ናፈቀ ቸ , አስተብረከ ወ , ብዕለ

፭.፮ የስም ዝርዝር በመራሕያን

ግሦች በአሥሩ መራሕያን እንዴት እንደሚዘረዘሩ ባለፈው ክፍል አይተናል። ከግሥ ውጪ ያሉ ቃላትን (ስሞችን፣ ቅጽሎችን፣ አርእስትን፣ ዘርን) እንዴት እንደምንዘረዝር ደግሞ ከዚህ በታች እናያለን። በስም ዝርዝር ጊዜ ለስም ዝርዝር የሚረዱ በመጨረሻ የሚጨመሩ ቀለማት አገናዛቢ ቅጽል ይባላሉ። ስሞችን ስንዘረዝር በሦስት ከፍለን እናያቸዋለን።

1, በሳድስ የሚጨርሱ ነጠላ ስሞች እንደሚከተለው ይረባሉ።

ሀ, በውእቱ ጊዜ የሚጨመር ፊደል የለም። መድረሻ ቀለሙን ወደ ካዕብ መለወጥ ነው።

ለ, በውእቶሙ ጊዜ መድረሻውን ሳብዕ አድርጎ ‘ሙ’ ን መጨመር ነው።

ሐ, በይእቲ ጊዜ የሚጨመር ፊደል የለም። መድረሻ ቀለሙን ወደ ራብዕ መለወጥ ነው።

መ, በውእቶን መድረሻውን ሳብዕ አድርጎ ‘ን’ ን መጨመር ነው።

ሠ, በአንተ ጊዜ ‘ከ’ ፊደልን መጨመር ብቻ ነው።

ረ, በአንትሙ ጊዜ ‘ ክሙ’ ቀለምን መጨመር ብቻ ነው።

ሰ, በአንቲ ጊዜ ‘ ኪ’ ፊደልን መጨመር ብቻ ነው።

ቀ, በአንትን ጊዜ ‘ ክን’ ቀለምን መጨመር ብቻ ነው።

በ, በአነ ጊዜ ‘ የ’ ፊደልን መጨመር ብቻ ነው።

ተ, በንሕነ ጊዜ ‘ ነ’ ፊደልን መጨመር ብቻ ነው።

ምሳሌ፦

መራሒ	መንበር	ልብ			
ውእቱ	መንበሩ	ልቡ			
ውእቶሙ	መንበሮሙ	ልቦሙ			
ይእቲ	መንበራ	ልባ			
ውእቶን	መንበሮን	ልቦን			
አንተ	መንበርከ	ልብከ			
አንትሙ	መንበርክሙ	ልብክሙ			
አንቲ	መንበርኪ	ልብኪ			
አንትን	መንበርክን	ልብክን			
አነ	መንበርየ	ልብየ			
ንሕነ	መንበርነ	ልብነ			

♣ በሰም ዝርዝር ጊዜ ወድቆ የሚነበበው የውእቱ፣ ይእቲና ውእቶን እርባታ ብቻ ነው።

2, ከሳድስ ውጭ የሚጨርሱ ነጠላ ስሞች በሚዘረዘሩ ጊዜ ከላይ ካየናቸው የሚለዩት በሦስተኛ መደቦች ዝርዝር ጊዜ ነው።

ሀ, በውእቱ ጊዜ ምንም ሳይቀይሩ ‘ሁ’ ፊደልን መጨመር ነው።

ለ, በውእቶሙ ጊዜ ምንም ሳይቀይሩ ‘ሆሙ’ ፊደልን መጨመር ነው።

ሐ, በይእቲ ጊዜ ምንም ሳይቀይሩ ‘ሃ’ ፊደልን መጨመር ነው።

መ, በውእቶን ጊዜ ምንም ሳይቀይሩ ‘ሆን’ ፊደልን መጨመር ነው።

ምሳሌ፦

መራሒ	ሥጋ	ገቦ	አንበሳ
ውእቱ	ሥጋሁ	ገቦሁ	አንበሳሁ
ውእቶሙ	ሥጋሆሙ	ገቦሆሙ	አንበሳሆሙ
ይእቲ	ሥጋሃ	ገቦሃ	አንበሳሃ
ውእቶን	ሥጋሆን	ገቦሆን	አንበሳሆን

3, ብዙ ስሞች/plular nouns/ ሲረቡ አብዛኞቹ መድረሻ ቀለማቸውን ሣልስ አድርገው (‘አንቲ’ ን እና ‘አነ’ ን ሳይጨምር) ባዕድ ቅጽል ይጨምራሉ።

መራሒ	ሐዋርያት	አብያት	ከናፍር
ውእቱ	ሐዋርያቲሁ	አብያቲሁ	ከናፍሪሁ
ውእቶሙ	ሐዋርያቲሆሙ	አብያቲሆሙ	ከናፍሪሆሙ
ይእቲ	ሐዋርያቲሃ	አብያቲሃ	ከናፍሪሃ

ውእቶን	ሐዋርያቲሆን	አብያቲሆን	ከናፍሪሆን
አንተ	ሐዋርያቲከ	አብያቲከ	ከናፍሪከ
አንትሙ	ሐዋርያቲከሙ	አብያቲከሙ	ከናፍሪከሙ
አንቲ	ሐዋርያትኪ	አብያትኪ	ከናፍርኪ
አንትን	ሐዋርያቲክን	አብያቲክን	ከናፍሪክን
አነ	ሐዋርያትየ	አብያትየ	ከናፍርየ
ንሕነ	ሐዋርያቲነ	አብያቲነ	ከናፍሪነ

5, ከላይ ከታዩት የስም እርባታ ስልቶች አፈንግጠው የሚረቡ ስሞች አሉ። እነዚህም ሕገ ወጦች ይባላሉ።
ምሳሌ፡- አብ፡ አቡሁ፣ አቡሆሙ፣ አቡሃ፣ አቡሆን፣ አቡከ፣ አቡክሙ፣ አቡኪ፣ አቡክን፣ አቡየ፣ አቡነ

ምልማድ ፫

ሀ, የሚከተሉትን ስሞች በአስሩ መራሕያን ዘርዝሩ።

ዜና	ቅዳሴ	ፍሬ	መንግሥት	መላእክት	አግብርት	ርእስ	ብረክ	አብራክ
ጦማር	ሀቅል	አብህርት	ዘባን	ዘባናት	አዕይንት	ዖም	አዕዋም	ስምዕ
ሲመት	እክል	ደብር	አድባራት	ልብስ	ዐራት			

ለ, የሚከተሉትን ዐ/ነገሮችወደ ግእዝ ለዉጡ።

1. ቅዳሴውን ሰማን።
2. የጥበብ ሃገሯ ወዴት ነው?
3. አምላኬ ሆይ ብርሃኔ አንተ ነህ።
4. ቅዱስ ሥጋውን በላን።
5. ማርታና አየለ ለእግዚአብሔር ዘመሩ።

ሐ, የሚከተሉትን አዛምዱ።

ሀ	ለ	
1, ውእቱ	ሀ, ወልዱ	ጎ, ሰኮናሆን
2, ውእቶሙ	ለ, እጉሁ	ነ, ከዋክብቲከሙ
3, ይእቲ	ሐ, አብያዊሆን	አ, ቤቶሙ
4, አንትሙ	መ, አእባኒከ	
5, አንተ	ሠ, ርእሳ	
6, ውእቶን	ረ, አፍራሲየ	
7, አንቲ	ሰ, ዘመድነ	
8, አንትን	ቀ, አዝማዲነ	
9, አነ	በ, ልሳንኪ	
10, ንሕነ	ተ, ገቦየ	

፩.፫ መስተዋድዳን ቀለማት

በንግግርም ሆነ በጽሑፍ ጊዜ ከስም እና ከግስ በተጨማሪ ከስም ላይ ወይም ከግስ ላይ እየወደቁ የንግግሩን/የጽሑፉን ሐሣብ የተሟላ እንዲሆን የሚያደርጉ ቀለማት አሉ፡፡ እነዚህም በግእዝ ቋንቋ ሰዋስው አገባብ ይባላሉ፡፡አገባባት በሶስት የሚከፈሉ ሲሆን ዐቢይ አገባብ፣ ንዑስ አገባብ፣ ደቂቅ አገባብ ይባላሉ፡፡ በግእዝ ሰዋስው ደቂቅ አገባብ የተባሉት በአማርኛ መስተዋድዳን የሚባሉት ናቸው፡፡ ለምሳሌ ያህል ከሶስቱም አገባባት የተውጣጡ ቃላት ከዚህ በታች ተዘርዝረዋል፡፡

አገባብ	የአማርኛ ፍቺ	አገባብ	የአማርኛ ፍቺ
ዲበ፣ላዕለ፣መልዕልተ	በ _ ላይ	ዝንቱ/ዝ	ይህ
ታሕተ፣መትሕተ	በ _ ታች	ዛቲ	ይህች
ማዕከለ	መካከል/በ _ መካከል	እሉ	እኚህ
ውስተ	ውስጥ/በ _ ውስጥ	እላ	እኚህ
ቅድመ	በፊት/በ _ ፊት	ዘ፣እለ፣እንተ	የ

ድኅረ	በኋላ/በ _ ኋላ	በይነ፣በእንተ፣እንበይነ	ስለ
እስከ(እስከነ)	እስከ	በይነዝንቱ፣በእንተዝንቱ	ስለዚህ
ኀበ	ወደ/ዘንድ	እምድኅረዝንቱ	ከዚህ በኋላ
መንገለ	ወደ	እስመ / አምጣነ / አኮኑ	ና
አምሳለ	እንደ	መጠነ	ያህል
ከመ	እንደ	ዳዕሙ / ባህቱ	ነገር ግን
ምስለ	ጋር	አላ	እንጅ
እንበለ	ያለ፣በቀር	ወሚመ/አው	ወይም
እም/እምነ	ከ	ናሁ	እነሆ
እመ	ቢ፣ባ፣ብ፣ሊ፣ከ ፣ኪ	እፎ	እንዴት
እንዘ	እየ፣ሲ፣ሳ፣ስ	ጌሠም	ነገ
ሶበ/አመ	በ _ ጊዜ	ዮም/ይዕዜ	ዛሬ
ጊዜ	በጊዜ/በ _ ጊዜ	ትማልም	ትላንት

ምሳሌ ፦ በሚከተሉት ዐ/ነገሮች ውስጥ መስተዋድዳን ቀለማቱን አስተውሉ

ሀ, አመ ተሰቅለ ክርስቶስ መልዕልተ መስቀል ፀሐይ ጸልመ።

ለ, ናሁ ተወልደ ዮም ቤዛ ኵሉ ዓለም በከመተነበየ ኢሳይያስ ነቢይ።

ሐ , ነግሠ ሞት እምነ አዳም እስከ ሙሴ

መ , አመ ይመጽዕ ወልድኪ ምስለ አእላፍ መላእክቲሁ።

ሠ , ሰአሊ ለነ ማርያም በቅድሜሁ።

ረ , ተዐውቀ ዝንቱ ብእሲ በኀበ ሊቃውንትአምጣነ ምሁር ውእቱ።

<u>የመስተዋድዳን ዝርዝር በመራሕያን</u>

መስተዋድዳን ቀለማት የሚዘረዘሩ እና የማይዘረዘሩ አሉ።ከማይዘረዘሩት ለምሳሌ እም፣እስከ የሚዘረዘሩት መስተዋድዳን ግን በአሥሩ መራሕያን በአገናዛቢ ቅጽል አማካኝነት ይዘረዘራሉ።(ስለ አገናዛቢ ቅጽል የስም ዝርዝር በመራሕያን የሚለውን ክፍል አስታውሱ።) በሚዘረዘሩበት ጊዜም አብዛኛዎቹ መድረሻቸውን ወደ ኀምስ ይለውጣሉ።

ምሳሌ ፦ 1, መንገለ

መንገሌሁ =ወደ እርሱ	መንገሌከ =ወደ አንተ	መንገሌየ =ወደ እኔ
መንገሌሆሙ=ወደ እነርሱ	መንገሌከሙ =ወደ እናንተ	መንገሌነ = ወደ እኛ
መንገሌሃ=ወደ እሷ	መንገሌኪ =ወደ አንቺ	
መንገሌሆን=ወደ እነርሱ	መንገሌክን =ወደ እናንተ	

2, ቅድመ

ቅድሜሁ =በፊቱ	ቅድሜከ =በፊትህ	ቅድሜየ = በፊቴ
ቅድሜሆሙ =በፊታቸው	ቅድሜከሙ =በፊታችሁ	ቅድሜነ =በፊታችን
ቅድሜሃ =በፊቷ	ቅድሜኪ =በፊትሽ	
ቅድሜሆን =በፊታቸው	ቅድሜክን=በፊታችሁ	

ከኀምስ ውጭም መድረሻቸውን ወደ ራብዕ እና ሳልስ በመቀየርየሚዘረዘሩ አሉ።

ምሳሌ ፦ 1, ከመ

ከማሁ = እንደ እርሱ	ከማከ = እንደ አንተ	ከማየ = እንደ እኔ
ከማሆሙ = እንደ እነርሱ	ከማክሙ = እንደ እናንተ	ከማነ = እንደ እኛ
ከማሃ = እንደ እርሷ	ከማኪ = እንደ አንቺ	
ከማሆ = እንደ እነርሱ	ከማክን = እንደ እናንተ	

2, ውስተ

ውስቴቱ = በውስጡ	ውስቴትከ = በውስህ	ውስቴትየ = በውስጤ
ውስቴቶሙ = በውስጣቸው	ውስቴትክሙ = በውስጣችሁ	ውስቴትነ = በውስጣችን
ውስቴታ = በውስጧ	ውስቴትኪ = በውስጥሽ	

ውስቴቶን = በውስጣቸው ውስቴትክን = በውስጣችሁ

ምልማድ ፬

፩, የሚከተሉትን ተርጉሙ።

ሀ , ወይቤላ መልአክ ኢትፍርሒ ማርያም እስመ ረከብኪሞገሰ በኀበ እግዚአብሔር

ለ , ሰላም ለኪ እንዘ ንሰግድ ንብለኪማርያም እምነ ናስተበቍዐኪ

ሐ , ናሁ እም ይእዜሰ ያስተበጽዑኒ ኵሉ ትውልድ

መ , እክሕደከ ሰይጣን በቅድመ ዛቲ ቤተክርስቲያን

ሠ , አእምሩ ከመ ኮነ እግዚአብሔር ኄር

፪ , የሚከተሉትን መስተዋድዳን ቀለማት ዘርዝሩ።

ዲበ	ድኅረ	እለ	ታሕተ
ምስለ	ባሕቲት	ማእከለ	ኀበ
እምነ	እንተ	እንበለ	አምሳለ

የ"ለ" እና የ"በ" ዝርዝር

"ለ" እና "በ" ቀጥራቸው ከመስተዋድዳን ሲሆን ትርጉማቸውም እንደሚከተለውይሆናል።

የ"ለ" ትርጉም

- በቁም ቀሪ (ለ) ምሳሌ ፦ ሰድ ሎቱ መጽሐፎ ለእጉከ
- ዘርፍ አያያዥ (የ) ወረዱ ግብጸ ዉሉዱ ለያዕቆብ
- ተጠቃሽ ተሳቢ(ን) ንሴብሖ ለአምላክነ
- አዳማቂ(ትርጉም የለሽ) ዘጸምዐ ለይምጻዕ ኀቤየ

የ"በ" ትርጉም

- በቁም ቀሪ ምሳሌ፦ ኤልያስ ዐርገ በሰረገላ እሳት።
- ለ ተናፀሩ ገጽ በገጽ።
- በ _ጊዜ በምንዳቤየ ተዘከርኩከ።

"ለ" እና "በ" በአሥሩ መራሕያን እንደሚከተለው ይዘረዘራሉ።

ሎቱ	ለክሙ	ቦቱ	ብክሙ
ሎሙ/ሎቶሙ	ለኪ	ቦቶሙ/ቦሙ	ብኪ
ላቲ	ለክን	ባቲ	ብክን
ሎን/ሎቶን	ሊተ/ልየ	ቦቶን/ቦን	ብየ
ለከ	ለነ	ብከ	ብነ

የ"ለ" እና "በ" ዝርዝሮ ች በ0/ ነገር ውስጥ ሁለት ዓይነት አገልግሎት ያላቸው ሲሆን ከመስተዋድድ ዝርዝርነታቸው በተጨማሪ የነባር አንቀጹ "ቦ" እና "ሎ" ዝርዝሮችም ናቸውና የነባር አንቀጽነት ትርጉም አላቸው።

፩ መደበኛ ሆነው ሲያገለግሉ ፦ መደበኛ ሆነው የሚያገለግሉትም ከግሥ ቀድመው ከመጡ ነው። በ0/ነገሩ ውስጥ ማሰሪያ አንቀጽ ከሌለ ነባር አንቀጽ ሆነው ያገለግላሉ። የሚኖራቸውም ትርጉም እንደሚከተለው ይሆናል።

የ"ለ" ዝርዝር ሎቱ= ለእርሱ፣አለው፣አለለት፣ኖረለት፣ነበረለት፣ይገባዋል

ሎሙ/ሎቶሙ= ለእነርሱ፣አላቸው፣አለላቸው፣ኖረላቸው፣ነበረላቸው፣ይገባቸዋል

ላቲ= ለእርሷ፣አላት፣አለላት፣ኖረላት፣ነበረላት፣ይገባታል

ሎን/ሎቶን= ለእነርሱ፣አላቸው፣አለላቸው፣ኖረላቸው፣ነበረላቸው፣ይገባቸዋል

ለከ= ለአንተ ፣አለህ፣አለልህ፣ኖረልህ፣ነበረልህ፣ይገባሃል

ለክሙ= ለአናንተ ፣አላችሁ፣አለላችሁ፣ኖረላችሁ፣ነበረላችሁ፣ይገባችኋል

ለኪ= ለአንቺ ፣አለሽ፣አለልሽ፣ኖረልሽ፣ነበረልሽ፣ይገባሻል

ለክን= ለአናንተ ፣አላችሁ፣አለላችሁ፣ኖረላችሁ፣ነበረላችሁ፣ይገባችኋል

ለነ= ለእኔ፣አለኝ፣አለልኝ፣ኖረልኝ፣ነበረልኝ፣ይገባኛል

ሊተ/ልየ= ለእኛ፣አለን፣አለልን፣ኖረልን፣ነበረልን፣ይገባናል

የ"በ" ዝርዝር ቦቱ= በእርሱ፣አለው፣አለበት፣ኖረበት፣ነበረበት፣ነበር፣አለ
ቦቶሙ/ቦሙ= በእነርሱ፣አላቸው፣አለባቸ፣ኖረባቸው፣ነበረባቸ፣ነበሩ፣አሉ
ባቲ= በእርሷ፣አላት፣አለባት፣ኖረባት፣ነበረባት፣ነበረች፣አለች
ቦቶን/ቦን= በእነርሱ፣አላቸው፣አለባቸ፣ኖረባቸው፣ነበረባቸ፣ነበሩ፣አሉ
ብከ= በአንተ፣አለህ፣አለብህ፣ኖረብህ፣ነበረብህ፣ነበርህ፣አለህ
ብከሙ= በአናንተ፣አላችሁ፣አለባችሁ፣ኖረባችሁ፣ነበረባችሁ፣ነበራችሁ፣አላችሁ
ብኪ= በአንቺ፣አለሽ፣አለብሽ፣ኖረብሽ፣ነበረብሽ፣ነበርሽ፣አለሽ
ብክን= በአናንተ፣አላችሁ፣አለባችሁ፣ኖረባችሁ፣ነበረባችሁ፣ነበራችሁ፣አላችሁ
ብየ= በእኔ፣አለኝ፣አለብኝ፣ኖረብኝ፣ነበረብኝ፣ነበርሁ፣አለሁ
ብነ= በእኛ፣አለን፣አለብን፣ኖረብን፣ነበረብን፣ነበርን፣አለን

ምሳሌ ፡- ዘየአምን ብየ ቦ ሕይወት ዘለዓለም።
ብከ ንወግዖሙ ለኵሎሙ ፀርነ።
ብኪ ወጽዐ አዳም እምሲዖል።
ለከ ንፈኑ ልዑለ ውዳሴ።
ሎቱ ስብሐት።
ለነ ለአግብርቲከ ሀበነ አዕይንተ አእምሮ።

፪ ተቀባይ ሆነው ሲያገለግሉ፡- የ"ለ" እና "በ" ዝርዝሮች ተቀባይ ሆነው እንዲያገለግሉ ሁልጊዜም ከግስ በኋላ መምጣት አለባቸው። የሚኖራቸው ትርጉምም እንደሚከተለው ይሆናል።

የ"ለ" ዝርዝሮ ች		**የ"በ" ዝርዝሮ ች**	
ሎቱ= ለት	ለክሙ= ላችሁ	ቦቱ= በት	ብክን =ባችሁ
ሎሙ/ሎቶሙ= ላቸው	ለኪ= ልሽ	ቦቶሙ/ቦሙ= ባቸው	ብኪ = ብሽ
ላቲ= ላት	ለክን= ላችሁ	ባቲ= ባት	ብክን =ባችሁ
ሎን/ሎቶን= ላቸው	ሊተ/ልየ= ልኝ	ቦቶን/ቦን= ባቸው	ብየ =ብኝ
ለከ= ልህ	ለነ= ልን	ብከ= ብህ	ብነ =ብን

ምሳሌ ፡-ሰገደ ላቲ= ሰገደላት መጽዐ ቦሙ= መጣባቸው
ፈነወ ላቲ= ላከላት ሞተ ብኪ አቡኪ= አባትሽ ሞተብሽ
ብልዐ ሊተ= ብላልኝ አፍልስ ቦሙ= አሸሸባቸው
አምጽዐ ሎሙ= አመጣላቸው ማሰነ ብነ ንዋይነ= ገንዘባችን ጠፋብን
አሕየወ ሎቱ= አዳነለት አርኅቀ ብከ= አራቀብህ

ማስታወሻ፡- "ቦ" ነባር አንቀጽ ሲሆን በመኖር ግሥ ይነገራል። (ነው፣ነበር፣አለ) በአሥሩ መራሕያን ሲዘረዘር እንደ መስተዋድዱ "በ" ይዘረዘራል።ይህንንም ከላይ አይተናል።"ቦ" አሥሩንም ዝርዝሮቹን ተክቶ ይነገራል።

ምሳሌ፡-ሀ, ቦ ጊዜ ለኵሉ።(የ "ቦ" ትርጉም አለው)
ለ , ቦ አዳም ውስተ ገነት መጠነ ሰብዐቱ ዓመት።(የ "ቦ" ትርጉም ነበረ)
ሐ, ቦ እለ ይብሉከ የሐንስሃ መጥምቅ።(የ "ቦ" ትርጉም አሉ)

የ "ቦ" ዝርዝሮች አፍራሻቸው አል ሲሆን የ"ለ" ዝርዝሮች ግን አፍራሽ የላቸውም።

ምሳሌ ፡- ሀ, አልብነ ንጉሥ ዘእንበለ ቄሣር
ለ, አልብኪ ነውር ወኢምንትኒ
ሐ, አልቦ ዘያድኅነከ እምእዴየ

የ"ነ" ዝርዝር

"ነ " ምንም እንኳ መስተዋድድ ባይሆንም በአገናዛቢ ቅጽል አማካኝነት በአሥሩ መራሕያን ይዘረዘራል። ክፍሉም በተውሳከ ግስ ምድብ መስተአምራዊ አንቀጽ አነላማሽ ነው።

ነዋ(ናሁ) =እነሆ	ነየከ =እነሆህ	ነየ =እነሆኝ
ነዮ/ነዮሙ =እነኋቸው	ነየከሙ =እነኋችሁ	ነየነ =እነኖን
ነያ =እነኋት	ነየኪ =እነሆሽ	

ነዮን =እነኣቸው ነየከን =እነኣችሁ

ምሳሌ ፡-ወይቤሎሙ ጲላጦስ ለአይሁድ ነዋ ንጉሥክሙ
ነየ አመቱ ለእግዚአብሔር
ነያ እምከ ነዋ ወልድኪ

ምልማድ ፭

፭ የሚከተሉትን ዐ/ነገሮች ተርጉሙ

ሀ, አንተ ስቡሕ አንተ
ለ, አንቲ ውእቱ ሰዋስው
ሐ, አንተ ሐርከ ምስሌሃ
መ, አነ አእመርኩ ኪያሁ
ሠ, ዝንቱ ውእቱ ሥጋሁ ለክርስቶስ በአማን
ረ, አንተ ውእቱ ብርሀኑ ለዓለም
ሰ, አንተ ውእቱ ወልዱ ለአብ
ቀ, ገብርኤል ሰብሐ ኪያሃ
በ, ቅድስት ሐና እማ ይእቲ ለእግዝእትነ ማርያም
ተ, ካህናት ውእቶሙ አዕይንቲሁ ለእግዚአብሔር
ነ, ማርታ ወዳዊት እኩያን እሙንቱ

፮ የሚከተሉትን አስማምታችሁአሟሉ

ሀ, አነ_____ (መጽዐ) ኀቤሁ
ለ, ቶማስ ወማርታ _____ (ቀተለ) አርዌ
ሐ, አንተ ውእቱ _____ (አብ) ለሐሰት
መ, ዛቲ ይእቲ _____(ምዕራፍ) ለዓለም
ሠ, ኤሊያስ ሖረ _____(ባሕቲት)

፮.፰ የቃላት ጥናት
ስመ ክፍላተ አካላት

በዚህ ክፍል የሰው ልጆችን የተለያዩ የሰውነት ክፍሎች በግእዝ ያላቸውን ስያሜ እንመለከታለን:: ለማጥናት ይረዳን ዘንድ በሶስት ዋና ዋና ክፍሎች ከፍለን እናጠናቸዋለን።

፭ ከተከሻ በላይ የሚገኙ የሰውነት ክፍሎች

ነጠላ	ብዙ	የአማርኛ ትርጉም	ነጠላ	ብዙ	የአማርኛ ትርጉም
ርእስ	አርእስት	ራስ	ድማህ		መሀል ራስ
ስእርት	ስእርታት	ፀጉር	ጽፍሮ		ሹሩባ
ናላ		አናት	ድንጉዝ		ጥቅል ስራ
ሲበት		ሽበት	ድምድማ		የተበጠረ ጎፈሬ
ገጽ		ፊት	ከዋላ		ኋላ
መልታሕት		ፊት	መልታሕ	መላትሕ	ጉንጭ
ፍጽም		ግንባር	ዐይን	አዕይንት	ዐይን
ቀርነብ	ቀራንብት	ቅንድብ	ምጉንጽ		ሽፋል

አንፍ	አእናፍ	አፍንጫ
ከንፈር	ከናፍር	ከንፈር
መንሰክ/ጥረስ		መንጋጋ
ልሣን	ልሣናት	ምላስ/አንደበት
እስትንፋስ	እስትንፋሳት	ትንፋሽ
ምራቅ		ምራቅ
ጉማ/ጉሕና		ጎርናና ድምፅ
ሕልቅ		አገጭ
ከሳድ	ክሳውድ	አንገት
አቀል		አእምሮ

አፍ	አፈው	አፍ
ስን	አስናን	ጥርስ
ትናግ		ላንቃ
ቃል	ቃላት	ድምፅ
ጉርዔ	ጉርዔት	ጉረሮ
ፋጻ		ፉጨት
ቃና		የዜማ ድምፅ
ጽሕም		ጢም
መትከፍ	መታከፍት	ትከሻ
አቅል		ጥበብ/ብልሀት/ሀሳብ

፪ ከወገብ በላይ የሚገኙ የሰውነት ክፍሎች

ነጠላ	ብዙ	የአማርኛ ትርጉም
ዘባን	ዘባናት	ጀርባ
ሕፅን		ብብት
መዝራዕት	መዛርዕ	መዳፍ
እመት	እመታት	ክንድ
አፃብዕ	አፃብዕ	ጣት
ጥብዕ	ጥብዐት	ጡት
ከር/ክበድ	ከርሳት	የምግብ ቾት
ሕሊና		ሀሳብ
መሳውዕ		ጅማት
ሐቋ	ሐቁያት	ወገብ

ነጠላ	ብዙ	የአማርኛ ትርጉም
እንግድአ	እንግድአት	ደረት
እድ	አእዳው/እደው	እጅ
ኩርናዕ	ኩርናዕት	ክርን
እራሕ	እራሓት	መሀል እጅ
ጽፍር	ጽፍራት	ጥፍር
ገቦ	ገቦአት	ጎን
ልብ	ልቡና	ልብ
አማዑት		አንጀት
ንዋየ ውስጥ		ሆድ ዕቃ

3 ከወገብ በታች የሚገኙ የሰውነት ክፍሎች

ነጠላ	ብዙ	የአማርኛ ትርጉም
ሕንብርት		እንብርት
ሐሞት		አሞት
አኒን		ቆለጥ
ከረቤዛ		ሴት የምትገረዝበት
ቁይጽ	አቁያጽ	ጭን

ነጠላ	ብዙ	የአማርኛ ትርጉም
ኩሊት	ኩሊያት	ኩላሊት
እኪት		የወንድ ብልት
ሕልጽ		የሴት ብልት
ዳዕሌ		ዳሌ
ብረክ	አብራክ	ጉልበት

ከቢ		ባት	እግር	አእጋር/እገር	እግር
ሰኰና	ሰኳንው	ተረከዝ	መከየድ		ጫማ
ሌሎች ከሰውነት ክፍል ጋር የሚገናኙ ስሞች					
ቆም		ቁመት	መልከእ		መልክ
ቀይሕ	ቀይሐን	ቀይ	ጸሊም	ጸሊማን	ጥቁር
ነዊኅ	ነዊኃን	ረዥም	ሐጺር		አጭር
ሰንበል		ዛላ/ውበት	ዐፅም	አዕፅምት	አጥንት
ግዙፍ		ወፍራም	ላሕይ		ደም ግባት
ሐፍ		ወዝ	ዝንየት		ፍትወተ ሥጋ

ምሳሌዎች፡-ተንሥእ እግዚኦ አምላኪየ ወአድኅነኒ እስመ አንተ ቀሰፍኮሙ እለ ይጸረሩኒ በከንቱ፡፡ ሰነኪሆሙ ለኃጥዓን ሰበርከ፡፡

ወኢየኀድሩ እኩያን ምስሌከ፡፡ ወኢይነብሩ ዐማፅያን ቅድመ አዕይንቲከ፡፡

ሰላም ለርእስኪ በቅብአ ቅዳሴ ርሑስ፡፡ አኮ አኮ በቅብዐ ደነስ፡፡

ሰላም ለእንግድኣኪ ለእሳተ መለኮት ምርፋቁ ዘይቄድስ ነፍሰ ወያጥሚ ሞቁ፡፡

እደውየ ይጉበራ መሰንቆ ወአፃብየ ያስተዋድዳ መዝሙረ፡፡

ሰላም ለኩርናዕከ ኩርናዐ ክቡድ አንበሳ ዘቀጥቀጠ ኩሎን አርእስተ ስቡሐን እንሰሳ፡፡

ምልማድ ፮ ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን ቃላት በተስማሚው ባዶ ቦታ ላይ ሙሉ፡፡

ስእርት መዝራእት እስኪት ሲበት ጽፍር

አእጋሪከ ጉርዔከ ከርስ ሰኰና አቅልየ

ጥብ ዝንየት ላህይ ነዊህ አንጉዕ ልብከ

1. ብእሲት ቦን ዐብይ _____ ውብእሲሰ ንዑስ ውእቱ፡፡
2. ሰላም ለ_____ክንፈ ነፋስ እለ ይረውጻ አብያተ ግፉዓን ከመ የሐውጻ፡፡
3. ._____ ትእምርተ እድሜ ውእቱ፡፡
4. ._____ ቦ እም ላዕለ ኩሎን ክፍላተ ሕዋሳት፡፡
5. ሶበ ረከበኒ_____ ኢይበውእ ውስተ ቤተክርስቲን፡፡
6. ያዕቆብ ይትበሀል አኃዜ _____ ውስተ መጽሐፍ ቅዱስ፡፡
7. _____ ይብዕድ ብእሲ እም ብእሲት ፡፡
8. _____ ቦ ላዕለ አእዳው፡፡
9. በ _____ ኣሐሊ ሰናየ ወእኩየ አቅለ፡፡
10. ሰላም _____ ዘድምጻ ጉሕናሁ መደንግጽ፡፡

ምዕራፍ ፪

ሥርዓተ ንባብ ዘልሣነ ግእዝ

የግእዝ ቋንቋ የራሱ የሆነ የተወሰነ ሥርዓተ ንባብ አለው፡፡ይህ የንባብ ሥርዓቱ ከተፋለሰ ቋንቋው ለዛ ያጣል፡፡አንባቢውም ሆነ አድማጩ ምሥጢሩን ስለማይረዳው ቃሉ ትርጉም ያጣል፡፡ ስለዚህ የግእዝ መጻሕፍትን ሁሉ ለማንበብ የግእዝ ቋንቋን ሥርዓተ ንባብ መማር ይጠበቅብናል፡፡በግእዝ ቋንቋ ትምህርት ውስጥ አንዱ እና ትልቁ ክፍል የንባብ ህግጋቱነው፡፡በግእዝ ቋንቋ ሶስት ዓይነት የንባብ ዓይነቶች አሉ፡፡ ይህም አከፋፈል በንባብ ጊዜ ከድምፅ አወጣጥ አንጻር ነው፡፡

፩ ግእዝ ንባብ ፡- ይህ የንባብ ዓይነት ቃልን ከቃል እየለዩ የሚነበብበትየንባብ ዓይነት ሲሆን በአብነት ትምህርት ቤቶች የንባብ ትምህርት የመጀመሪያው የንባብ ደረጃ ነው፡፡ ፊደል የለየ ተማሪ የሚያነበው የመጀመሪያው የንባብ ዓይነት ነው፡፡ ሲነበብም ፊደልን ከፊደል እየለዩ በዝግታ ሳብ ሳብ እያለ የሚነበብ የንባብ ዓይነት ነው፡፡

፪ ውርድ ንባብ ፡- ይህ ሁለተኛው የንባብ ደረጃ ግእዝ ንባብን አንብቦ የጨረሰ ተማሪ የሚያነበው ቀጣይ ደረጃ ሲሆን የጎዘን ዜማ መልክ ያለው የንባብ ዓይነት ነው፡፡ሲነበብም ቃላትን ከቃላት እየለዩ ነው፡፡የግእዝ ንባብ ጐተት ዝግ ይል የነበረውን ሳብ ሳብ በማድረግ ይነበባል፡፡ሳቢ እና ተሳቢው ተነሽ እና ወዳቂው አንቀጹ እና አንቀጽ አጐላማሹ በየአመሉ እየተለየ የሚነበብበት የንባብ ዓይነት ነው፡፡

፫ ቁም ንባብ ፡- ከውርድ ቀጥሎ ሶስተኛው የንባብ ደረጃ ሲሆን ያለአንዳች ችግር ሕግጋተ ንባባትን ተነሽ ተጣዩን ወዳቂና ሰያፉን ጠንቅቆ በመለየት ጠበቅ ያዝ ለቀቅዘለግ ፈጠን እየተደረገ የሚነበብበት የንባብ ደረጃ ነው፡፡ ይህ የንባብ ዓይነት ዘወትር በቤተክርስቲያን በሊቃውንት ፊት ቅዱሳት መጻሕፍት የሚነበቡበት የንባብ ዓይነት ነው፡፡

፪.፩ የንባብ ዓይነቶች

በግእዝ ቋንቋ ትምህርት ውስጥ የታወቁት የንባብ ዓይነቶች አራት ናቸው፡፡ እነርሱም፡-

፩, ተነሽ ፫, ወዳቂ

፪, ሰያፍ ፬, ተጣይ

አንድን ቃል የአነባበብ ሥርዓቱን ለማወቅ የሚከተሉትን መለያዎች እንጠቀማለን

- መድረሻ ቀለም
- የሆሄያት ተጽዕኖ
- ተነባቢ ቀለም
- የቃሉ ባህርይ(ስም ወይም ግስ መሆኑ) በዚህ ክፍል ለአካሄድ እንዲያመቸን ከግስ ውጭ የሆኑትን ሁሉ ስም እንላቸዋለን

፩ ተነሽ ንባብ

ተነሽ ንባብ የሚባለው እንደ ቁጣ ቃል የሚነገር ተፈላጊውን ቀለም አንስቶ አንዝሮ የሚነበብ ንባብ ነው፡፡ተነስተው የሚነበቡ ቃላትን ለመለየት የሚከተለውን ዘዴ እንጠቀማለን፡፡

ሀ, መድረሻ ቀለም ፡- ተነስተው ሊነበቡ የሚችሉ ቃላት በአምስቱ የሆሄ ስልት የጨረሱ እንደሆነ ብቻ ነው፡፡እነዚህም፡-

ግእዝ፣ካዕብ፣ሳልስ፣ራብዕ እና ሳብዕ ናቸው፡፡በእነዚህ ያልደረሰ ቃል ፈጽሞ ሊነሳ አይችልም፡፡

ምሳሌ፡-በግእዝ፡ ቆመ፣ገብረ፣ሐቀለ፣አንፈርዐፀ፣ሰበከ

በካዕብ፡ ቆሙ፣ገብሩ፣ሐቀሉ፣አንፈርዐፁ፣ሰበኩ

በሣልስ፡ ቁሚ፣ግበሪ፣ ሕቅሊ፣ስብኪ፣ቀድሲ

በራብዕ፡ ቆማ፣ ቀደሳ፣ አእመራ፣ ያእምራ

በሳብዕ፡ አሥመረቶ፣ንሴብሖ፣ይግብሮ

በግእዝ ወይም በሌሎቹ የጨረሰ ሁሉ ግን ተነስቶ ይነበባል ማለት አይደለም፡፡ለምሳሌ የሚከተሉትን ህገወጦች መመልከት እንችላለን፡፡

ህየ፣እወ፣ሠለስተ፣ክልዔተ፣አርባዕተ በግእዝ ቢጨርሱም ተነስተው አይነበቡም፡፡

አሐዱ፣ክልዔቱ፣ሠለስቱ፣አርባዕቱ በካዕብ ቢጨርሱም አይነሱም፡፡

ለ, ተነባቢ ቀለም ፡- የተነሽ ቃላት ተነባቢ ቀለማቸው ቅድመ መድረሻቸው ነው፡፡ ቅድመ መድረሻቸው ቆጣ ነዘር ብሎ ይነበባሉ፡፡

ምሳሌ፡ አእመረ፣ወረደ፣ቀተለ፣ሐወጸ

ሐ, የቃል ክፍል ፡- በአብዛኛው ተነስተው የሚነበቡ ቃላት ግሶች ናቸው፡፡

ማስታወሻ፡- ሶስት ቀለም ያላቸው በግእዝ ጀምረው ቅድመ መድረሻቸው ሳድስ በሆኑ ግሶች ሳድስ ቀለሙ ተውጦ ይነበባል፡፡

ምሳሌ፦ ገብረ፣ፈርሐ፣መርሐ፣መጽዐ
ጎረየ ዐሥርተ ወኪልዔተ አርድእተ
አቅረብኩ ለከ እሳተ ወማየ ደይ እዴከ ጎበ ዘፈቀድከ
ንሴብሐከ እግዚኦ

፪ ተጣይ ንባብ

ተጣይ ቀለማት ሲነበቡ እንደ ወዳቂ ቀለም ያዝ ለቀቅ በማድረግ ነው።

ሀ, መድረሻ ቀለም ፦ ተጣይ ቀላት የሚጨርሱት በሳድስ ቀለም ብቻ ነው።

ምሳሌ፦ ቅዱስ፣ ጎሩይ፣ መንሱት፣ መንበር፣ ሰዋስው፣ ልብ፣ ዮም፣ ጾም

ለ, ተነባቢ ቀለም ፦ የተጣይ ቀለም ተነባቢ ቀለሙ ቅድመ መድረሻው ስለሆነ ይህን ቀለም ያዝ ቆየት በማድረግ ይነበባሉ።

ሐ, የቃል ክፍል ፦ ተጣይ ቃላት በአብዛኛው ስሞች ናቸው። ከግስ የወጡ ዘሮች በአብዛኛው ተጥለው ይነበባሉ።

ምሳሌ፦ ጎሩያን፣ ቡሩክ፣ ሲሳይ፣ መላእክት
ፃድቃን ወሰማዕት ጽኑዓን በሃይማኖት
ንጉሥ ወክህናት ክቡራን በጎበ እግዚአብሔር

ማስታወሻ፦ የተጣይ ቃላት ሳድስ ቀለማት ተከታትለው ሲመጡ ቅድመ መድረሻቸው ተውጦ ይነበባሉ።

ምሳሌ፦ወርቅ፣ ፍቅር፣ ምድር፣ ምግብ፣ ዘርዕ፣ ቅድስት፣ ትስብእት

፫ ወዳቂ ንባብ

ይህ የንባብ ዓይነት ተፈላጊውን ቀለም ያዝ ቆየት በማድረግ ይነበባል። ወዳቂ ንባብ ወዳቂ ዜማ ባለው ድምጸ ማኅዘኒ ይነበባል።

ሀ, መድረሻ ቀለም ፦ የወዳቂ ቀለማት መድረሻ ቀለማት ሰባቱም ሊሆኑ ይችላሉ።

ምሳሌ፦ በግእዝ፦ ህየ፣ አሐደ፣ ክልዔተ
በካዕብ፦ ኵሉ፣ ብሔሩ፣ ዝንቱ፣ እሙንቱ፣ እማንቱ
በሳልስ፦ ቀታሊ፣ ገባሪ፣ ዛቲ፣ ኖላዊ፣ ነጋሢ፣ ዜናዊ
በራብዕ፦ ዜና፣ መና፣ ሠረገላ፣ ተድላ፣ መክራ፣ ሀገራ
በኀምስ፦ አይቴ፣ ምናኔ፣ ሥላሴ፣ ልምላሜ፣ ትካዜ
በሳድስ፦ ዝ ብቻ ነው(በሳድስ ወዳቂ ዝ ብቻ ነው)
በሳብዕ፦ ከበሮ፣ አእምሮ፣ እፎ፣ ተዋህዶ

ለ, ተነባቢ ቀለም ፦ በወዳቂ ንባብ ጊዜ ተነባቢ ቀለሙ መድረሻ ቀለሙ ነው።ተነባቢ ቀለሙን ያዝ ቆየት በማድረግ ይነበባል።

ሐ, የቃል ክፍል ፦ ወድቀው የሚነበቡ በአብዛኛው ስሞች ናቸው። በዚህ ትምህርት ከግስ ውጭ ያሉትን ሁሉ በስም ስር መድበናቸዋል

፬ ሰያፍ ንባብ

ይህ የንባብ ዓይነት ተፈላጊውን ቀለም እንደ ተነሽ ንባብ አስቆጥቶ አንዝሮ ይነበባል።

ሀ, መድረሻ ቀለም ፦ ሰያፍ ንባብ በሳድስ ብቻ ይጨርሳል።

ለ, ተነባቢ ቀለም ፦ ተነባቢ ቀለሙ ቅድመ መድረሻው ነው።

ሐ, የቃል ክፍል ፦ ተሰይፈው የሚነበቡ ስሞችም ግሶችም ናቸው።

ምሳሌ፦ አእመረት፣ ቀተለት፣ ይወርድ፣ ይገብር፣ እቀትል፣ ቅትል፣ግበር፣ንላዕ
ኢሳያስ፣ ቶማስ፣ ገብርኤል፣ ጴጥሮስ፣ ዳንኤል፣ ቴዎፍሎስ
ገብርኤል ሰብሐ ኪያሃ
ንፁም ፆመ ወናፍቅር ቢጸነ

ማስታወሻ፦ ሰያፍ እና ተነሽ በአነባበብ አንድ ናቸው የሚለያዩት በመድረሻ ቀለማቸው ነው።

ወዳቂ እና ተጣይ ሥርዓተ ንባባቸው አንድ ነው ቢባልም በተነባቢ ቀለም እና በመድረሻ ቀለም ይለያያሉ።

፭.፭ ተናባቢ ንባብ

ሁለት የተለያዩ ቃላት በዘርፍ እና በባለቤትነት በአንድ ትንፋሽ እንደ እንድ ቃል ሲነበቡ ተናባቢ ንባብ ይባላል። ተናባቢ ሊሆኑ የሚችሉ ቃላት መድረሻቸው ሳድስ፣ ሣልስ፣ ራብዕ፣ ኃምስ፣ እና ሳብዕ የሆኑ ቃላት ብቻ ናቸው።ይህንንም በምሳሌ እንመለከተዋለን፦

ሀ. በሳድስ የደረሰ ቃል ተናባቢ ሲሆን፦ በዚህ ጊዜ ሳድስ የነበረው መድረሻ ቀለሙ ወደ ግእዝ ይለወጣል።

ምሳሌ፦ መሰረት- መሰረተ ሕይወት፣ መሰረተ ዓለም

መንግሥት- መንግሥተ ሰማይ፣ መንግሥተ እግዚአብሔር ፣ መንግሥተ ዳዊት

ቤት - ቤተ መጽሐፍት፣ ቤተ እዚአብሔር፣ ቤተ አማኑኤል
ሊቅ - ሊቀ ካህናት፣ ሊቀ መላእክት፣ ሊቀ ጠበብት
ገብር -ገብረ አምላክ፣ ገብረ ኢየሱስ

ለ. በሣልስ የደረሰ ቃል ተናባቢ ሲሆን፡- በዚህ ጊዜ ሣልስ የነበረው መድረሻ ቀለሙ ወደ ኃምስ ይለወጣል።
ምሳሌ፡- ቀናዒ - ቀናዔ ቢጹ(በጓደኛው የሚቀና)
ብእሲ - ብእሴ እግዚአብሔር(የእግዚአብሔር ሰው)
ወሃቢ -ወሃቤ ሰላም(ሰላምን የሚሰጥ፣የሰላም ሰጭ)
ገባሪ - ገባሬ መንክራት(ድንቅ የሚሰራ)

ሐ. በራብዕ የደረሰ ቃል ተናባቢ ሲሆን፡- በዚህ ጊዜ ራብዕ የነበረው መድረሻ ቀለሙ ሳይለወጥ ራብዕ ይሆናል።
ምሳሌ፡- ዜና - ዜና አበው ፣ (የአባቶች ነገር)
ደመና -ደመና ሰማይ፣ (የሰማይ ደመና)
ሰረገላ -ሰረገላ እሳት፣ (የእሳት ሰረገላ)

መ. በኃምስ የደረሰ ቃል ተናባቢ ሲሆን፡- በዚህ ጊዜ ኃምስ የነበረው መድረሻ ቀለሙ ሳይለወጥ ኃምስ ይሆናል።
ምሳሌ፡- ዝማሬ - ዝማሬ ዳዊት፣ ዝማሬ መላእክት
ምናኔ - ምናኔ ዓለም
ውዳሴ -ውዳሴ ማርያም፣ ውዳሴ አምላክ

ሠ. በሳብዕ የደረሰ ቃል ተናባቢ ሲሆን፡- በዚህ ጊዜ ሳብዕ የነበረው መድረሻ ቀለሙ ሳይለወጥ ራሱ ሳብዕ ይሆናል።
ምሳሌ፡- መሰንቆ - መሰንቆ ዳዊት (የዳዊት መሰንቆ)
አእምሮ - አእምሮ መጻሕፍት(የመጻሕፍት እውቀት)
ተዋርዶ -ተዋርዶ ክብር

ማስታወሻ፡-፩ ከላይ ካየናቸው ተናባቢዎች የሚለይ ተናባቢ አለ። ይህ የተናባቢ ዓይነት ሲተረጎም ከላይ እንዳየነው «የ» በመጨመር ሳይሆን «እንደዚህ የሚባል» እየተባለ ነው።ይህ ተናባቢ የስያሜ ተናባቢ ይባላል።
ምሳሌ፡- መልአከ ገብርኤል -ገብርኤል የሚባል መልአክ
ሰማዕተ ጊዮርጊስ - ጊዮርጊስ የሚባል ሰማዕት

፪ ከላይ ካየናቸው ሥርዐተ ንባብ ሌላ በመጥበቅ እና በመላላት የቃላት ሥርዓተ ንባብ ይለያያል።

ሀ. ላልቶ መነበብ

በአብዛኛው የእነዚህ ቃላት መሰረታቸው ቀተለ ነው።እነዚህን ቃላት(ላልተው የሚነበቡትን) ያዝ ጠበቅ አድርጎ ማንበብ አይቻልም።
ምሳሌ፡- ተከለ፣ ወለደ፣ ሰከበ፣ መሐለ፣ መሰለ፣ ገብረ ፣ፈትሐ

ለ. ጠብቆ መነበብ

በአብዛኛው የእነዚህ ቃላት መሰረታቸው ቀደሰ ነው። ሶስት ዓይነት አጥብቆ የማንበብ ዘዴ አለ።

1) የተሰጠው ግስ የቀደሰ ቤት ሲሆን ምሳሌ፡- ጸውዐ፣ ሰብሐ፣ ጸለየ፣ ሐወጸ
2) ሁለት ደጊመ ቃላት ተደጋግመው ከመጡ አንዱ ተጎርዶ ሌላው ጠብቆ ይነበባል። ምሳሌ፡- ሐመመ=ሐመ፣ጠበበ=ጠበ፣ ነደደ=ነደ
3) በገዳፍያነ ዘመድ ቀለማት(ቀ፣ገ፣ከ፣ነ) የተነሳ የሚተብቁ አሉ።ምሳሌ፡-ሰጠቀ፣ ሰበከ፣አመነ፣ኀደግሙ
ምልማድ ፩

ሀ.የሚከተሉትን እውነት ወይም ሐሰት በሉ

1) ቅድመ መድረሻቸውተነስተው የሚነበቡ ቃላት ሁሉተነሽ ወይም ሰያፍ ይባላሉ።
2) በሳድስ ቀለም የሚደርስ ቃል ሁሉ ተጣይ ነው።
3) አእመረ ብሎ ተነሽ ካለ ቀተለት ብሎ ተጣይ ይላል።
4) በሰባቱም የሆሄ ስልቶች የሚነበበው ወዳቂ ንባብ ብቻ ነው።
5) ጠብቆ የሚነበብ ሁሉ የቀደሰ ቤት ላልቶ የሚነበብ ሁሉ የቀተለ ቤት ነው።

ለ.የሚከተሉትን ቃላት ተርጉሙ ሥርዓተ ንባባቸውንም በቅደም ተከተል አሳዩ።

1) ወዳግመ ይመጽእ አምላክነ በግርማ መንግሥቱ።
2) መጋቤ ብርሃናት ውእቱ ራጉኤል ሊቀመላእክተ።
3) ዝማሬ መላእክት ያስተፌስሕ አልባበ ቅዱሳን።
4) አልቦሙ እዝን ዘይሰምዐ ቦቱ ቃለ እግዚአብሔር።

፪.፫ የተጸውዖ ስሞች የንባብ ሕግጋት

የተጸውዖ ስሞች የሚባሉት የቦታ፣ የሰው፣ የሀገር ወዘተ መጠሪያ ስሞች ናቸው። በግእዝ ቋንቋ የተጸውዖ ስሞች የራሳቸው የሆነ ሥርዓተ ንባብ አላቸው። እንዲሁ በዘፈቀደ አይነበቡም። የተጸውዖ ስሞች በሶስቱ ንባባት ይነበባሉ። እነርሱም ወዳቂ፣ ተጣይ እና ሰያፍ

ናቸው። የተጸውዖ ስሞች ተነሽ ንባብ የላቸውም። ማንኛውም ከሳድስ ውጭ የጨረሰ ስመ ተጸውዖ ወድቆ የሚነበብ ሲሆን፤ በሳድስ የጨረሰ ደግሞ ተሰይፎ አሊያም ተጥሎ ይነበባል። በዚህ ክፍል በሳድስ የጨረሱ የተጸውዖ ስሞችን መለየት እንዴት እንደምንችል እንማራለን። በአጠቃላይ አንድ በሳድስ የጨረሰ የተጸውዖ ስም ሥርዓተ ንባብ ለማወቅ የሚከተለውን እንደመነሻ መውሰድ ይቻላል።

- ♣ ሦስት ቀለም ያለው ሆኖ በግእዝ ተነስቶ ድርድሩ ግእዝ፣ ራብዕ፣ ኃምስ እና ሳብዕ የሆነ ስም ይሰይፋል።
  ምሳሌ፦ ከነዓን፣ ረዐብ፣ ዐረብ፣ ኢጋግ፣ አሳፍ፣ አዜብ፣ አቤል፣ አሞጽ፣ ወዘተ...
- ♣ በግእዝ ተነስቶ ድርድሩ ካዕብ የሆነ ስም ይሰየፋል።
  ምሳሌ፦ ዘሩባቤል፣ አማኑኤል፣ ወዘተ...
- ♣ በግእዝና በራብዕ ተነስቶ የመድረሻው አጠገብ ሣልስ የሆነ ስም አይሰየፍም።
  ምሳሌ፦ ናብሊስ፣ አቡቀለምሲስ፣ ወዘተ...
- ♣ በካዕብ ተነስቶ ድርድሩ ካዕብ፣ ራብዕ፣ ኃምስ፣ ሳብዕ የሆነ ስም ይሰየፋል።
  ምሳሌ፦ ሱቱኤል፣ ዱማቲዎስ፣ቡኤዝ፣ ወዘተ...
- ♣ በካዕብ ተነስቶ ድርድሩ ደካማ ቀለም ያለበት አይሰየፍም።
  ምሳሌ፦ ሱራፌል፣ ሩቱኤል፣ ኡራኤል፣ ወዘተ...
- ♣ በሣልስ ተነስቶ ድርድሩ ራብዕና ሳብዕ የሆነ ስም ይሰየፋል።
  ምሳሌ፦ ሲድራቅ፣ ሚሳቅ፣ ሲሞን፣ ቂርቆስ፣ ሲረዝምም ኢሳይያስ፣ ጢሞቲዎስ፣ ወዘተ...
- ♣ በሳልስ ተነስቶ ደካማ ሦስት ቀለም ሲደረደር፤ የመድረሻው አጠገብ ሣልስ፣ኃምስና ሳብዕ የሆነበት ስም አይሰየፍም።
  ምሳሌ፦ ጊዮርጊስ፣ ሚካኤል፣ ጴላጦስ፣ ሊባኖስ፣ ወዘተ...
- ♣ በራብዕ ተነስቶ ድርድሩ ካዕብ፣ ራብዕ፣ ኃምስና ሳብዕ የሆነ ስም ይሰየፋል።
  ምሳሌ፦ ሳሙኤል፣ ናባል፣ ሳቤቅ፣ ባሶር፣ ባሮክ፣ ወዘተ...
- ♣ በኃምስ ተነስቶ ድርድሩ ካዕብ፣ ራብዕ፣ ኃምስ፣ ሳድስና ሳብዕ የሆነ ስም ይሰየፋል።
  ምሳሌ፦ ሴኬም፣ ኤርምያስ፣ ቄርሎስ
- ♣ በኃምስ ተነስቶ ድርድሩ ሦስት ደካማ ቀለም የመድረሻው ኋላ ኃምስ መድረሻው ሳድስ የሆነ ስም አይሰየፍም።
  ምሳሌ፦ ኤልሳቤጥ፣ ኤልዛቤል፣ ኤልያቄም፣ ሄሮድስ፣ ወዘተ...
- ♣ በሳድስ ተነስቶ ድርድሩ ራብዕ፣ ኃምስ፣ ሳድስና ሳብዕ የሆነ ስም ይሰየፋል።
  ምሳሌ፦ ብራኤል፣ ብሔሞት፣ ብልዮስ፣ ግዮን፣ ሲበዙም ከማሁ እለእስክንድሮስ፣ ወዘተ...
- ♣ በሳድስ ተነስቶ መካከሉ ሦስት ደካማ ቀለም ሲሆን አይሰየፍም።
  ምሳሌ፦ እስጢፋኖስ፣ እግዚአብሔር፣ ወዘተ...
- ♣ ፍፁም ሳድስ ሲሆን አይሰየፍም።
  ምሳሌ፦ እስክንድር፣ ግብፅ፣ ቅምር፣ ወዘተ...
- ♣ በሳብዕ ተነስቶ ድርድሩ ራብዕ፣ ኃምስና ሳብዕ የሆነ ስም ይሰየፋል።
  ምሳሌ፦ ቶማስ፣ ሮቤል፣ ሶፎር፣ ኮቦር፣ ወዘተ...
- ♣ በሳብዕ ተነስቶ የመድረሻው ኋላ ሣልስ ሲሆን አይሰየፍም።
  ምሳሌ፦ ሆለሆርኒስ
- ♣ ሁለት ቀለም የሆነ ስም ሁልጊዜም ተጥሎ ይነበባል እንጅ አይሰየፍም።
  ምሳሌ፦ ቡዝ፣ ካም፣ ኖኅ፣ አግ፣ ኖብ፣ ወዘተ...
- ♣ የመጨረሻው ቀለም ካእብ፣ ሣልስ፣ ራብዕ፣ ኃምስና ሳብዕ የሆነ ስም አይሰየፍም።
  ምሳሌ፦ ኢያሱ፣ ሱሲ፣ አቢሳ፣ ሙሴ፣ ጋይስ፣ ወዘተ...

፪.፭ የሆሄያት ተጽእኖ

ቃላት ከላይ ያየናቸው የንባብ ሕግጋትን እንዲያፈርሱ የሚያደርጉ፤በሥርዓተ ንባብ ላይ ተጽእኖ የሚያመጡ ሆሄያት አሉ። እነርሱም ትራስ ቀለማት ይባላሉ። እነርሳቸውንም (ሰ፣ሂ፣ኒ፣ሃ) በዚህ ክፍል እናያቸዋለን።

፩. ሰ «ሰ» ከወዳቂ ቃላት ላይ ሲወድቅ(ከ«ዝ» ውጭ) ተነሽ ያደርጋቸዋል።ተጣይ(በሳድስ የሚጨርሱ) ቃላትን ግን አይለውጣቸውም (ወድቀው ይነበባሉ)።

ምሳሌ፦

ወዳቂ	ተነሽ		ወዳቂ	ተነሽ		ተጣይ	ወዳቂ
ዝንቱ	ዝንቱሰ	.....በካዕብ	እንበሌሁ	እንበሌሁሰ	.....በካዕብ	ዮም	ዮምሰ
ከሣቲ	ከሣቲሰ	.....በሣልስ	መከራ	መከራሰ	.....በራብዕ	ምድር	ምድርሰ

ይእዜ ይእዜሰ .....በኃምስ ተዋሕዶ ተዋሕዶሰ .....በሳብዕ

«ሰ» አንቀጽነት በሌላቸው (ግስ ባልሆኑ) ተነሽና ሰያፍ ቃላት ላይ ተደርቦ በወዳቂነት እንዲነበቡ ያደርጋል።

ምሳሌ፡-	ተነሽ	ወዳቂ	ተነሽ	ወዳቂ
	አንቲ	አንቲሰ	ግብርከ	ግብርከሰ
	አምላክነ	አምላክነሰ	ገብርኤል	ገብርኤልሰ
	አማኑኤል	አማኑኤልሰ	ውእቱ	ውእቱሰ

፪ «ሂ»፣«ኒ»፣«ሃ»

«ሂ» እና «ኒ» በስም መድረሻ ላይ እየገቡ ም፣ እንኳን፣ ደግሞ፣ ግን ተብለው ይፈታሉ።በተነሽ እና በሰያፍ ቃላት ላይ ሲወድቁ በወዳቂነት እንዲነበቡ ያደርጋሉ። ወዳቂ እና ተጣይን ግን አይለውጧቸውም።

ምሳሌ፡- ኩኑ ቅዱሳነ እስመ <u>አነሂ</u> ቅዱስ
አነ አሐውር <u>ወአንተኒ</u> ትልወኒ
አነ እሰክብ <u>ወእጉየኒ</u> ይትነሣእ
} ያወድቋቸዋል።

አ ድንግል <u>መላእክትኒ</u> ይሰግዱ ለኪ
<u>ወይእዜኒ</u> ነገሥት ለብዉ
<u>ወአዕይንቲሁኒ</u> ኀበ ነዳይ ያስተሐይጻ
<u>ወሣህሉኒ</u> ለትውልደ ትውልድ ለእለ ይፈርህዎ
} ያወድቋቸዋል(አይለውጧቸውም)።

«ሃ» ሁልጊዜ በስሞች ላይ እየወደቀች ወድቀው እንዲነበቡ ታደርጋለች።

ምልማድ ፪

፩ የተሰመረባቸውን ቃላት ሥርዓተ ንባብ ለዩ

ሀ, ሰላም ለ<u>ስዕልኪ</u> እንተ <u>ሰዐላ</u> በእዱ <u>ሉቃስ</u> ጠቢብ እምወንጌላውያን <u>አሐዱ</u>

ለ, ገሪማ <u>ገረምከኒ</u>

ሐ, አነኑ ዐቃቢሁ <u>ለአቤል</u>

መ, ኀበ ሀለዉ <u>ክልዔቱ</u> ወሠለስቱ ግቡአን በስምየ ሀሎኩ <u>አነ</u> ማእከሌክሙ

ሠ, እመሰ <u>ትፈቅድ</u> ፍጹመ ትኩን <u>ሐር</u> ወሚጥ ኵሉ ዘብከ ሀብ ለነዳያን ወታጠሪ መዝገበ በ<u>ሰማያት</u>ወንዓ ትልወኒ

ረ, <u>አንተ</u> ኰከህ ወዲበ ዛቲ ኰከህ አሐንጻ ለ<u>ቤተክርስቲያን</u> ወአናቅጸ ሲዖል ኢይኄይልዋ

ሰ, እለ ውስተ ሲዖል ፃዑ ወእለ ውስተ <u>ጽልመት</u> <u>ተከሥቱ</u>

ሸ, ጊዜ <u>ተሰዓቱ</u> ሰዓት <u>የዐርጉ</u> መላእክት <u>ምግባሮ</u> ለሰብእ

ቀ, ውድስት <u>አንቲ</u> በአፈ ነቢያት ወ<u>ስብሕት</u> በሐዋርያት

፪ ትክክኛውን መልስ ምረጡ

1, ወነጸረት ብእሲተ ሎጥ ድኅሬሃ ወ<u>ኮነት</u> ሐውልተ ፄው የተሰመረበት ቃል ሥርዓተ ንባብ
ሀ, ተነሽ ለ, ወዳቂ ሐ, ተጣይ መ, ሰያፍ

2, ከተሰመረባቸው ቃላት ውስጥ ተጣይ ንባብ የያዘው የቱ ነው
ሀ, በኅሙስ <u>ዕለት</u> ወበመንፈቃ ለዕለት እትወለድ እምወለተ ወለትከ ሐ, ዘበጸጋሁ <u>ተፈጥረ</u> ኵሉ
ለ, <u>ስብሐቲሁ</u> ዘእም ኀቤሁ ወዉዳሴሁ እምዚኣሁ መ, <u>ቅዳሴ</u> እግዚእ

3, ንስሐሰ ትሬስዮ <u>ለዘአበሰ</u> ከመዘኢአበሰ ለዘማዊ ድንግለ የተሰመረበት ቃል ሥርዓተ ንባብ
ሀ, ወዳቂ ለ, ተነሽ ሐ, ሰያፍ መ, ተጣይ

4, ትክክል የሆነው የቱ ነው
ሀ, ኢትክልዕዎሙ ለህጻናት ይምጽኡ ኀቤየ በሚለው ህጻናት የሚለው ቃል ወዳቂ ነው።።
ለ, አርዮስ ሰጠጣ ለልብስየ
ሐ, ኢትዮጵያ የሚለው ቃል ተነሽ ነው
መ, ኢትዮጵያ ታበጽሕ እደዊሃ ኀበ እግዚአብሔር በሚለው ዐ/ነገር ታበጽሕ የሚለው ቃል ተጣይ ነው

5, ንዑ ንረድ ወንክዐው ነገሮሙ ለከለዳውያን ከሚለው ዐ/ነገር ንረድ የሚለው ሥርዓተ ንባቡ
ሀ, ወዳቂ ለ, ተነሽ ሐ, ተጣይ መ, ሰያፍ

6, «ጳውሎስሰ» የሚለው ቃል ሥርዓተ ንባብ ሀ, ወዳቂ ለ, ተነሽ ሐ, ተጣይ መ, ሰያፍ

7, ከሚከተሉት ውስጥ ልዩ የሆነው ሀ, ሮቤል ለ, ቶማስ ሐ, ሄሮድስ መ, ገብርኤል
8, «ሰ» በትራስነት ቢገባበት ለውጥ የማያስከትለው በየትኛው ቃል ነው? ሀ, ንሕነ ለ, ደራሲ ሐ, ቅዳሴ መ, ትምህርት
9, ወድቆ የሚነበበው የትኛው ነው። ሀ, ሚካኤልሰ ለ, አንተሰ ሐ, ውእቱ መ, ከብረ

፫ ,ከሚከተለው አጭር ምንባብ የተሰመረባቸውን ቃላት ሥርዓተ ንባብ ለዩ

“ አ ኣኃው ተዐቀቡ እምስካር እስመ **<u>ስካር</u>** ይዘሩ ልበ ወያደክም **<u>ሥጋ</u>** ወይሬስዮ ለብእሲ ይኩን **<u>ማኅደሮ ለሰይጣን</u>** ወያረስዖ ትሕርምታተ ዘእግዚአብሔር ወያተነትኖ ማዕከለ ሰብእ ወያመጽዕ **<u>ላዕሌሁ</u>** ኵሎ ነገረ ኃፍረት ወኃሣር ወዓዲ **<u>ይከውን</u>** **<u>ዕልወ</u>** ወይመርሖ ውስተ ቀትል ወይስሕቦ ውስተ ዝሙት ወዘይመስሎ **<u>ለዝንቱ</u>** ወያሐጉል ንዋዮ **<u>ወያረስዖ</u>** ጸሎተ ወኢያዜክሮ **<u>አምላኮ</u>** ወለብእሲ ስኩር ይሴስል ይርኅቁ እምኔሁመላእክት ወዝኵሉ ይረክቦ በዝ ዓለም

፬.፭ መጠይቃን ቃላት

የአንድን ሰው ማንነት፤ የነገርን ምንነት ፤ የጊዜን መቼነት፤ የቦታን የትነት፤ የቁጥርን ስንትነት ወዘተ ለመጠየቅ የምንጠቀምባቸው ቃላት መጠይቃን ቃላት ይባላሉ። የጥያቄ ጥያቄነት የሚታወቀው በመጠይቃን ቃላቱ ነው እንጅ በጥያቄ ምልክት አይደለም። እነዚህም መጠይቃን ቃላት የሚከተሉት ናቸው።

፩, የሰውን ማንነት ለመጠየቅ የምንጠቀማቸው «መኑ» እና«አይ» ናቸው። በዐ.ነገር ውስጥ«ማን» ተብለው ይተረጎማሉ። ፊደላትን እየደረቡ ትርጉማቸውን ይለውጣሉ። ምሳሌ:- ለመኑ---ለማን፣ በመኑ---በማን፣ ከመመኑ----እንደማን ወዘተ ።«መኑ»እና «አይ» ከአስሩ መራሕያን ጋር ሲያገለግሉ በብዙ ቁጥሮች «አለ» ን ከፊት እያስገቡ ነው። እለመኑ የሚለው «እነማን» ተብሎ ይፈታል።

በነጠላዎቹ	በብዙዎቹ
መኑ አነ /አይ አነ	እለመኑ ንሕነ /እለአይ ንሕነ
መኑ አንተ /አይ አንተ	እለመኑ አንትሙ/እለአይ አንትሙ
መኑ አንቲ /አይ አንቲ	እለመኑ አንትን /እለአይ አንትን
መኑ ውእቱ /አይ ውእቱ	እለመኑ ውእቶሙ/እለአይ ውእቶሙ
መኑ ይእቲ /አይ ይእቲ	እለመኑ ውእቶን/እለአይ ውእቶን

ምሳሌ:- መኑ/አይ ዘተሰቅለ በቀራንዮ
መኑ/አይ ዘሣረራ ለምድር
መኑ/አይ ዘነበበ ሐሰተ

፪, የነገርን ምንነት ለመጠየቅ የምንጠቀማቸው «ምንት» እና«አይ» ናቸው።በዐ.ነገር ውስጥ«ምን» «ምንድን» ተብለው ይተረጎማሉ። ፊደላትን እየደረቡ ትርጉማቸውን ይለውጣሉ።ምሳሌ:- ለምንት---ለምን፣ ምንተ---ምንን(ተሳቢ) ፣ ምንታት---ምኖች(በብዙ) ወዘተ ። ምንት በአስሩ መራሕያን ይዘረዘራል። አዘራዘሩም እንደሚከተለው ይሆናል።

ምንቱ =ምኑ .....በውእቱ	ምንታ=ምኗ .....በይእቲ
ምንቶሙ=ምናቸው.....በውእቶሙ	ምንቶን =ምናቸው...በውእቶን
ምንትከ =ምንህ .....በአንተ	ምንትኪ=ምንሽ .....በአንቲ
ምንትክሙ=ምናችሁ...በአንትሙ	ምንትክን=ምናችሁ...በአንትን
ምንትየ =ምኔ .....በአነ	ምንትነ=ምናችን ...በንሕነ

ምሳሌ:- እግዚአብሔር ምንትነ ውእቱ ለነ
ክርስቶስ ምንታ ውእቱ ለማርያም

ማስታወሻ፡ «መ» በትራስነት እየገባ ተነስቶ እንዲነበብ ያደርገዋል።
ምሳሌ:- መኑመ ሰብእ ኢየአምሮ ለዝንቱ ወልድ። መኑመ ኢየአምር ምጽአቶ ለክርስቶስ።

ምልማድ ፫
ሀ, የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።መልሳችሁን በግእዝ ቋንቋ ጻፉ።

1. ለመኑ ተውህበ ሀበተ መንፈስ ቅዱስ ወለእለመኑ ተውህበ ዝንቱ መካን።
2. ለመኑ እለመኑ ተሰቅሉ ምሰለ ክርስቶስ።
3. ለምንት ይደክም ሰብእ ኵሎን ጊዜያት።
4. አልኣዛር ምንቶን ውእቱ ለማርያም ወለማረታ።
5. ዳዊት ምንቱ ውእቱ ለሰሎሞን።
6. አ ወልድየ ምንተከ ውእቱ ዘሐመከ።

7. ኤልሳቤጥ ምንትኪ ይእቲ ወለተ እምኪ።
8. በመኑ ተገብረ ዝንቱ ግብረ ኃጉል።
9. እለመኑ ውእቶሙ ዘልሣነ ግእዝ መምህራኒከሙ።

ለ, የሚከተሉትን ተርጉሙ።

1. እለመኑ ተዐስሩ ወእለመኑ ተፈትሑ።
2. እለመኑ አንትሙ ዘታስተዋርዱ ክብረነ።
3. መኑ ፈጠሮ ለእጓለእመሕያው ወመኑ ሣረሮ ለሰማይ።
4. በምንት ይመጽእ ኤርምያስ በሰረገላኑ ወሚመ በእግር።
5. ኦ አንስት ምንኪን ውእቱ ዝንቱ ወሬዛ።

፫, የጊዜን መቼነት ለመጠየቅ የምንጠቀማቸው «ማእዜ» እና«ኣይ» ናቸው።አንድ ድርጊት የተከናወነበትን ጊዜና ሰዐት ለመጠየቅ የምንጠቀምባቸው ቃላት ናቸው። ምሳሌ፡- ማእዜ ተሠገወ ወልደ እግዚአብሔር።

ማእዜ ውእቱ ዘተወለድከ እጉየ።

፬, የቦታን የትነት ለመጠየቅ የምንጠቀማቸው «ኣይቴ» እና«ኣይ» ናቸው።«የት»የሚል ትርጉም ያለው ሲሆን ቦታን ለመጠየቅ ይጠቅማል። ምሳሌ፡- ኣይቴ ሖረ ወልድየ ወኣይቴ ኀደረ። ኣይቴ ብሔራ ለጥበብወኣይቴ ማኅደራ።

ኣይቴ ኣሐውር እምቅድመ ገጽከ። እምኀበ ኣይቴ ውእቱ መካኑ ዘተቀብረ ክርስቶስ።

፭, ሁኔታን ለመጠየቅ የምንጠቀመው «እፎ»ን ነው።ትርጉሙም እንዴት፣ ሞንኛ፣ ምነው የሚል ፍቺ ያለው የንዑስ አገባብ ክፍል ነው። ለሰላምታ እና ለደህንነት መጠየቂያ ይሆናል። ከሌሎች ቀለማት ጋርም ሲጫፈር ሌላ ትርጉም ይኖረዋል።

ምሳሌ፡- በእፎ---ለምን፣ለምንድን ፤ እፎ እፎ---እንዴት እንዴት

እፎ ወጠንክሙ ትምህርተ ግእዝ።

እፎ የዐቢ ዕቡይ ርእሶ።

ማስታወሻ፡-«ኑ፣መ፣ኪ፣እንጋ፣ኢ» በቃሉ መድረሻ እየገቡ ግሡን ያጋንኑታል።

ከመዝሙ እንጋ አምኃ ይትአምኑ።

፮, የቁጥርን ስንትነት ለመጠየቅ የምንጠቀማቸው «እስፍንቱ» እና«ስፍን» ናቸው። ስፍን ለነጠላ ሲሆን እስፍንቱ ደግሞ ለብዙ ቁጥር ያገለግላሉ። በገቢርነት ለመናገር መድረሻውን ወደ ግእዝ ቀለም መለወጥ ነው።

ምሳሌ፡- ስፍነ ዘመነ ሀለውከ በዝንቱ መካን።

ስፍን ውእቱ መዋዕሊከ።

፯, በግስ መድረሻ እየገቡ ለመጠየቅ የምንጠቀማቸው «ኑ» እና«ሁ» ። በግሥ መድረሻ ላይ ገብተው ግሡን መጠይቃዊ ያደርጉታል። በዐ.ነገር ውስጥ «ን» ተብለው ይፈታሉ።

ምሳሌ፡- ሀሎኑ በዝ ሰማይ አምላከ እስራኤል አዶናይ።

አኮኑ ለእግዚአብሄር ትገኒ ነፍስየ።

በይነምንት ይዜኅር ባዕል ላዕለ ነዳይ። ኢይነዲሁ ዘብዕለ ወኢይብዕልሁ ዘነድየ።

፰, ቦኑ በዐ.ነገር ውስጥ «በውኑ» ተብሎ ይተረጎማል። በአብዛኛው «እፎ» ፣«በእፎ»፣«ለምንት» የሚባሉትን ቃላት አስቀድሞ ይነገራል።

ምሳሌ፡- በእፎ ያፈቅር ስብእ ዓለመ ቦኑ ይመስሎ ኢየኅልፍ።

ቦኑ በከነቱ ፈጠርኮ ለእጓለእመሕያው።

ምልማድ ፬

ሀ, ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልሳችሁን በግእዝ ቋንቋ ጻፉ።

1. ማእዜ ይመጽእ ክርስቶስ ቀማእዜ ይከውን ኅልፈተ ዓለም።
2. እስከማእዜኑ እግዚኦ ትረስአኒ ለግሙራ።
3. ኣይ ዕለት ተሰቅለ ክርስቶስ ዐለተ ዓርብኑ ወሚመ ዕለተ ረቡዕ።
4. ማእዜ መጻእከሙ ኀበ ዝንቱ መካን ወማእዜ ተሐውሩ እምዝንቱ መካን።
5. እፎ መጻእከ ጳውሎስ ኀበ ዝንቱ መካን ኢተሐፍርኑ በዘገበርኮ።
6. እፎ ተሐንጸ ዝንቱ ቤተ መቅደስ በእደ ሰብእኑ ወሚመ በግብረ መንፈስ ቅዱስ።
7. እፎ እፎ ተዋነዩ ኣብያጽየ።
8. እፎ ኀደርከሙ አዝማድየ በይእቲ ሌሊት።

ለ, የሚከተሉትን ዐ.ነገሮች ወደ ግእዝ ለውጡ።

1. ልጅህ ወደእናቱ ቤት ሄደ በዚያም አደረ።
2. አላዛርን በዘመዶቹ መቃብር አጠገብ ቀበርነው።
3. ክርስቶስ የተቀበረበት ቦታ በቀራንዮ ኅልኅታ ነው።

4. የትም ብትሄድ ከእኔ መሰወር አትችልም።
5. እኔ የምማረው በሐመረ ኖኅ ቅድስት ኪዳነ ምሕረት ቤተክርስቲያን ነው።
6. እሱ የሚያነበው ቤተ መጻሕፍት ነው።

ሐ, የሚከተለውን ንግግር አንብባችሁ የጎደለውን ሙሉ።

አርድእት፡-አ መምህርነ እስፍንቱ ጎለፉ ወእስፍንቱ ወድቁ በትምህርተ ልሣነ ግእዝ።
መምህር፡-_____።
አርድእት፡-_____።
መምህር፡-እሥራ ወስምንቱ ውእቱ።
አርድእት፡-_____።
መምህር፡-ዐሥርተ ወተሰዓተ ቀነይክዎለዝንቱ መጽሐፍ።
አርድእት፡-እስፍንተ ዓመታተ መሀርከ መምህርነ።
መምህር፡-_____።
አርድእት፡-ጥቀ ንሴብሐከ አ መምህርነ።
መምህር፡-_____።

፪.፮ የቃላት ጥናት
ስለ መዋለድ እና ዝምድና

የግእዝ ቃል መካን፣ ፅንስት ትክቶ	በብዙ መካናት፣	የአማርኛ ትርጉም መሃን እርጉዝ አደፍ (የወር አበባ)
መዋዕለ ትክቶ		የአደፍ ሰሞን
ዕለተ ንጽሕ		የመንጻት ቀን
ማሕምም		ምጥ
መወለዲት		አዋላጅ
ሰይል		አራስ ልጅ
ተባዕት		ወንድ
መንታ		መንታ
ግዝረት		መገዘር
ቁላፍ		ያልተገዘረ
እም		እናት
ንዑስ		ትንሽ/ለወንድ
ንዕስት		ትንሽ/ለሴት
ዱድ		አጎት
ዱዴት		አክስት
ሔው		አያት/ወንድ
ሔውት		አያት/ሴት

የግእዝ ቃል ወላዲት ወላዲ ተራከቦ	በብዙ ወላድያን ወላድያት	የአማርኛ ትርጉም ወላድ/ለወንድ ወላድ/ለሴት መገናኘት
ፀኒስ		መጽነስ
ስድሉ		ማኅፀን/የሽል ቤት
ማሕምምት		ምት የያዛት
ሰፋድል		የእንግዴ ልጅ
ወሊድ		መውለድ
አንስት		አንስት
ሐራስ		አራስ
ግዙር		የተገዘረ
አብ		አባት
ደቂቅ		ልጆች/አሽከሮች
ደቃውቅ		ልጆች/በብዙ
ሕፃን		ትንሽ ልጅ
ሕፃናት		ትንንሽ ልጆች
ሐፃኒ		አሳዳጊ ሞግዚት
ሐፃኒት		አሳዳጊ ሞግዚት/ሴት
አኃው		ወንድሞች

እምሐው		ቅድመ አያት/ወንድ	እኁ		ወንድም
እምሐውት		ቅድመ አያት/ሴት	እኅት		እኅት
ዘውግ		ወገን(ባልደረባ)	አኃት		እኅቶች
ቁልዔ		ወዳጅ(ባልንጀራ)	ዐርከ		ወዳጅ(ባልንጀራ)
ፍቁር		ወዳጅ	ቢጽ	አብያጽ	ጓደኛ(ባልንጀራ)
ወልድ		ወንድ ልጅ	ወለት		ሴት ልጅ
ወልደ አብ		የአባት ወንድ ልጅ	ወለተ አብ		የአባት ሴት ልጅ
ወልደ እም		የአናት ወንድ ልጅ	ወለተ እም		የአናት ሴት ልጅ
አመት	አእማት	ሴት አገልጋይ	ገብር	አግብርት	ወንድ አገልጋይ
ወዓሊ	ወዐልያን	ሎሌ	ሀገሪት		ባላገር/መንደርኛ
መኩሴ/መኩስየ		ሞክሸ	አያያ		ተመሳሳይ(እኩያ)
ጎር	አግዋር	ጎረቤት	በአለ አስብ	በአልተ አስብ	ባለ ደመዎዝ/ቅጥረኛ

ምሳሌ፡-ውእቱ ቃለ አብ እግዚአብሔር ሥጋኪ ተዐፅፈ በመንክር ምሥጢር ማርያም ድንግል ወላዲተ ክርስቶስ ክቡር።

መኑ ይነግረከ ወይዜንወከ ዜናዊ ገዓረ ወለትከ ትስማዕ ኢያቄም እስራኤላዊ።

ይጽብበኒ እግዝእትየ ከመ ጸበበኪ ዓለም በምልዑ አመ ዐገቱኪ ፈያት ልብሰ ወልድኪ ይንሥኡ።

ጉየ የሴፍ ብሔረ ግብጽ ተንሢአ እም ንዋሙ መልአከ እግዚአብሔር ሌሊተ ከመነገሮ በሕልሙ ነሢአ ሕፃነ ምስለ እሙ።

ወእምዝ አዘዘ መስፍን ያምጽእዎ ለዘይንዕስ ወልድ እኁሆሙ ወያብእዎ ውስተ ቤተ ዐቀበት በከመ ይቤ ቅዱስ ሚካኤል።

ወይእዜኒ አ አኃውየ ንስአሎ ለእግዚአብሔር መፍቀሬ ሰብእ በእንተ ሰሙ ለቅዱስ ሚካኤል ሊቀ መላእክት ዘውኩፍ ስእለቱ ቅድመ እግዚአብሔር።

ምልማድ ፭ ሀ, ከዚህ በታች የተዘረዘሩትን ቃላት በተስማሚው ባዶ ቦታ ላይ ሙሉ።

ዱድ መካን ሐፃኒ አኀው ስድሉ
ዐርከ አያይከ ዱዴት ሔውየ ቢጽ

1. አነ ብየ_____ዘተወለደት እም እመእምየ።
2. እመእምየ ይእቲ_____።
3. ኤልሳቤጥ ይእቲ_____እምቅድመ ወለደት ወልዳ በልኃቃቲሃ ወበርስሃቲሃ።
4. ቤተ ሰይል ይትበሀል_____ ።
5. ሰሌዳ ብሎ ሰላድው ካለ _____ብሎ አዕርክት ይላል።
6. ----------ውእቱ እኁሃ ለዱዴት።
7. ናሁ ሠናይ ወናሁ አዳም ሶበ ይሄልው_____ኀቡረ።
8. የሐንስ መጥምቅ ልህቀ እንበለ_____።
9. ሠናይ ውእቱ እመ ትትዋነይ ምስለ_____።
10. አክብሮ _____ይኄይስ እም አክብሮ እም ወአብ።

ለ, በሚከተሉት ቃላት ዐ/ነገር ስሩባቸው።

ትክቶ ፀኒስ ሰፋድል ንዑስ ቁልዔ

ጎር አመት ወዓሊ ዘውግ ፍቁር

ምዕራፍ ፫

ግሥ

ግሥ የሚለው ቃል ‘‘ገሠ’’ ‘ገሠሠ’ ከሚለው የግእዝ ግሥ የተገኘ ውልድ ዘር ነው። በዐረፍተ ነገር ውስጥ ካለው አገልግሎት አንጻርም ‘‘የድርጊት መግለጫ የዐረፍተ ነገር መቋጫ’’ ተብሎ ይተረጎማል። በዐረፍተ ነገር ውስጥ ያለ ግሥ አንቀጽ ይባላል።

፫.፭ የግሥ ስልት

በዚህ የትምህርት ደረጃ ለአጠናን ይረዳን ዘንድ ግሶችን በአራት ክፍላት ከፍለን እንመለከታቸዋለን። ነገር ግን ሌሎች መጻሕፍት ከዚህ በተለየ መልኩ ከፍለው ሊመለከቷቸው ይችላል።

፩, ገቢር ግሥ፡- ይህ የግሥ ዐይነት ቃላትንና ሐረጋትን መሳብ የሚችል የአድራጊ ድርጊት የሚገለጽበት የግሥ ዓይነት ነው። በዐረፍተ ነገር ውስጥ ሁልጊዜ ገቢር ስሞችን ይወስዳል።

ምሳሌ፡-	ገብረ	ሠራ	ሰጠቀ	ሰነጠቀ
	ዘገበ	ሰበሰበ	ፈጎረ	አጨ
	ጼሐ	ጠረገ	መሀረ	አስተማረ
	መርሐ	መራ	ለበወ	አስተዋለ
	ፆረ	ተሸከመ	አርጎወ	ከፈተ
	ያደ	ዞረ	ወዘተ…	

ቃላትንና ሐረጋትን ሲስቡም በምሳሌ እንደሚከተለው እናያቸዋለን።

አብርሃም ገብረ ግብረ ሠናየ

በቀዳሚ ገብረ እግዚአብሔር ሰማየ ወምድረ

ቀርነ ነፍሐ

ወከለልዎ ክሳዶ ወዘተ…

፪, ተገብሮ ግሥ፡- ይህ የግሥ ዓይነት በገቢር ግሥ ላይ ባዕድ ፊደል ‘‘ተ’’ን በመነሻ በመጨመር የሚመሠረት ሲሆን የተደራጊ ድርጊትን ይገልጻል። ይህ የግሥ ዓይነት ገቢር ቃላትን አትስብም።

ምሳሌ፡-	ገብር	ተገብሮ	ገቢር	ተገብሮ
	ገብረ	ተገብረ	ቀተለ	ተቀትለ
	ዘገበ	ተዘግበ	ጸሐፈ	ተጽሕፈ
	ሰብሐ	ተሰብሐ	መሐሩ	ተመሐሩ
	ሤመ	ተሤመ	ወዘተ…	

ማስታወሻ፡-

- በ’’ተ’’ የሚጀምር ግሥ ሁሉ ተገብሮ ግሥ አይደለም።ምሳሌ፡- ተንበለ/ለመነ፣ ተሞገሰ/ባለሟል ሆነ፣ ተምዐ/ተቆጣ፣ ተመነየ/ተመኘ፣ ወዘተ
- በ’’ተ’’ የሚጀምር ግሥ ተገብሮ የሚሆነው ‘ተ’ን አስወግደን የቀረው ገቢር ግሥ የሚሆን ከሆነ ብቻ ነው።

፫, ነባር አንቀጽ፡- እነዚህ የግሥ ዓይነቶች ከገቢርም ሆነ ከተገብሮ ግሦች ለየት ያሉ ናቸው። ቁጥራቸውም እንደ ገቢርና ተገብሮ ግሦች ብዙ አይደሉም።

ምሳሌ፡- ሀ, ውእቱ--- ነው፣ ነበረ፣አለ፣ ኖረ

ለ, ቦ--- አለ፣ ኖረ፣ ነበረ

ሐ, አኮ--- አይደለም፣

መ, አልቦ--- የለም፣ አልኖረም፣ አልነበረም

እነዚህ ከገቢርና ከተገብሮ ግሦች የሚለዩበትና የሚመሳሰሉበት ሁኔታ አለ።

የሚለያዩበት፡- 1, መድረሻ ፊደሉ ካእብና ሳብዕ መሆኑ

2, በካልዓይ፣ በዘንድና በትዕዛዝ አንቀጽ አለመገኘታቸው

3, ከንዑስ አንቀጽ እስከ ቦዝ አንቀጽ ድረስ ያሉትን እርባታዎች አለማካተቱ

የሚያመሳስላቸው፡- 1, ማሰሪያ አንቀጽ መሆን መቻላቸው

2, በአሥሩ መራሕያን መዘርዘራቸው

፬, ግዑዝ ግሥ፡- ይህ የግሥ ዓይነት ደግሞ በቅርጸ ቀለማቱ ገቢር ግሥን ሲመስል ቃላትን ባለመሳቡ ተገብሮ ግሦችን ይመስላል። ስለሆነም ይህንን የግሥ አይነት ተን በመጨመር ወደ ተገብሮ ግሥ መቀየር አይቻልም። ይህም የሆነው በራሱ የተገብሮ ግሥ ፀባይ ስላለው ነው። ብዙ መጻሕፍት ግዑዝ ግሥን በተገብሮ ግሦች ውስጥ ያካትቱታል።

ምሳሌ፡- ኖመ--- አንቀላፋ፣ተኛ ሞተ--- ሞተ

ቆመ--- ቆመ ፆመ--- ፆመ

ሐረ--- ሄደ ደግደገ--- ከሳ

ሰከበ--- ተኛ ጎየ--- ሸሸ ወዘተ…

፫.፪ መራኁት(የግሥ መነሻዎች)

መራኁት የሚለው ቃል መርኖ የሚለው ቃል ብዙ ቁጥር ነው። ይኸውም "አርኅወ = ከፈተ" ካለው የግእዝ ግሥ የተገኘ ነው። ስለዚህ መርኖ ማለት መክፈቻ ማለት ሲሆን መራኁት መክፈቻዎች ማለት ነው። መራኁት የተባሉትም የግሥ መነሻ ፊደላት ናቸው። በግእዝ ሰዋስው ግሦች የሚነሱት በአምስት ፊደላት ብቻ ነው። እነዚህም መራኁት ይባላሉ። አነርሱም ግእዝ፣ ራብዕ፣ ኃምስ፣ ሳድስና ሳብዕ ናቸው። የግእዝ ግሥ ሁሉ በእነዚህ ይጀምራል እንጅ በካዕብና በሣልስ አይጀምርም።

ምሳሌ፡- በግእዝ__ ቀተለ፣ ሰከበ፣ ሰጠቀ፣ አፍቀረ፣ አርኅወ፣ መርሐ፣ አኅዘ፣ ጎንደየ፣ ጐለቈ

በራብዕ__ ባረከ፣ ሳቀየ፣ ማህረከ፣ ጸህየየ፣ ፃዕደወ፣

በኃምስ__ ሴመ፣ ሤጠ፣ ኄሰ፣ ኤለ፣ ጼሐ፣ሴሰየ፣ ዴገነ፣ ጌገየ፣ ሌለየ፣ ቄቅሐ

በሳድስ__ ብህለ፣ ርእየ፣ ጥዕየ፣ ውኅዘ

በሳብዕ__ ጦመረ፣ ኖመ፣ ሐረ፣ ሎለወ፣ ቆመ፣ ኖለወ፣ ጸመ፣ ኖሠሠ

ማስታወሻ፡ 1, ግሦች ሁሉ መነሻቸው ይለያይ እንጅ መድረሻቸው ሁልጊዜ ግእዝ ቀለም ነው። እንበለ ይቤ

2, የግሥ ሆህያት ብዛት ቢበዛ ከሰባት አይበልጥም ቢያንስ ከሁለት አይወርድም።

ምሳሌ፡- ዔለ፣ ሤጠ፣ → ሁለት ሆህያት

አስተስነአለ= አስነባበተ → ባለሰባት ሆህያት

በግእዝ ቋንቋ ትምህርት የግሦችን ዝርዝር ለመማር ስንጀምር ግሦች በዝርዝር ወቅት የሚያሳዩትን ፀባይ መሠረት በማድረግ ከዚህ እንደሚከተለው እንከፍላቸዋለን።

ሀ, አርእስተ ግሥ

ለ, ሠራዊተ ግሥ

ሐ, ስረይ ግሥ

፫.፫ አርእስተ ግሥ

አርእስት የሚለው ቃል ርእስ የሚለው ቃል ብዙ ቁጥር ሲሆን ትርጉሙም አለቆች ማለት ነው። የግሥ አለቆች ወይም መሪዎች የተባሉትም ከ'ሀ' እስከ 'ፐ' ድረስ ያለውን የግእዝ ግሥ ሁሉ የራሱን የአረባብ ስልት ጠብቆ የእነርሱን የአረባብ ባህርይ ተከትሎ ስለሚሄድ ነው። አርእስት ግሥ ቁጥራቸው ስምንት ሲሆን እነዚህም የሚከተሉት ናቸው።

ሀ, ቀተለ--- ገደለ ሠ, ባረከ--- አመሰገነ

ለ, ገብረ--- ሠራ ረ, ዴገነ--- ተከተለ

ሐ, ቀደሰ--- አመሰገነ ሰ, ክህለ--- ቻለ

መ, ተንበለ--- ለመነ ቀ, ጦመረ--- ጻፈ

፫.፫.፩ የአርእስት መለያወች

እነዚህ ከላይ የተገለጹት የግሥ አለቆች አንዳአው ከአንዳቸው የሚለዩበት የራሳቸው የሆነ ባህርይ አላቸው። እነዚህንም መለያወች ከዚህ በታች እመንደሚከተለው ከፍለን እናያቸዋለን።

1, የሆሄ ብዛት

2, የሆሄ ቅርጽ

3, ሥርዓተ ንባብ / መጥበቅ መላላት/

በዚህም መሠረት የግሥ አለቆች ባህሪያቸውን እንደሚከተለው እናያለን።

ሀ, ቀተለ፡-
- ሦስት ሆሄያት ብቻ አሉት
- ሦስቱም ሆሄያት ግእዝ ብቻ የሆኑ በግእዝ የተነሳ
- ላልቶ ይነበባል

ለ, ቀደሰ፡-
- ሦስትና ከዚያ በላይ ሆሄያት ያሉት
- በግእዝ የተነሳ / መካከሉ ግእዝም ሳድስም ይሆናል/
- ጠብቆ የሚነበብ

ሐ, ገብረ፡-
- ሦስት ሆሄያት ብቻ ያሉት
- መካከሉ ሳድስ የሆነ በግእዝ የሚነሳ
- ላልቶ የሚነበብ

መ, ተንበለ;-
- አራትና ከአራት በላይ ሆህያት ያሉት
- መነሻው ግእዝ መካከሉ ሳድስና ግእዝ የሆነ
- ላልቶ የሚነበብ

ሠ, ባረከ፡-
- ሦስትና ከዚያ በላይ ሆህያት ያሉት
- በራብዕ የተነሳ / መካከሉ ግእዝ ሊሆንም ላይሆንም ይችላል/
- ላልቶ የሚነበብ

ረ, ዴገነ፡-
- ሦስትና ከዚያ በላይ ሆሄያት ያሉት
- በኃምስ የተነሳ / መካከሉ ግእዝ ሊሆንም ላይሆንም ይችላል/
- ላልቶ የሚነበብ

ሰ, ክህለ፡-
- ሦስት ሆሄያት ብቻ ያሉት
- መነሻው ሳድስ የሆነ / ድኅረ መነሻው ሁልጊዜም ሰድስ ነው/
- ላልቶ የሚነበብ

ቀ, ጦመረ፡-
- ሦስትና ከዚያ በላይ ሆሄያት ያሉት
- በሳብዕ የተነሳ
- ላልቶ የሚነበብ

፫.፭ ሠራዊተ ግሥ

ከላይ በተመለከትናቸው የአርእስተ ግሥ መለያዎች መሠረት ሌሎች ግሦች ከአርእስት ግሥ አንዱን ይከተላሉ። የተከተሉት ርእስ ግሥ ሠራዊት ይባላሉ። ለምሳሌ የቀተለ ሠራዊት የሚባሉት በግእዝ ጀምረው መካከላቸውም ግእዝ የሆነ ባለ ሶስት ቀለም ግሦች ላልተው የሚነበቡ ናቸው።

ምሳሌ፡-

ተ.ቁ	**ሠርዌ**	**ትርጉም**
1	ሐተተ/ሐፀ	መረመረ/ጎደለ
2	መሀለ	ማለ
3	ወሀበ	ሰጠ
4	ነቀወ	ፈሠሸ

5	ከወወ	ቀለጠፈ
6	ወረደ	ወረደ

የቀደሰ ሰራዊት የሚባሉት በግእዝ የሚነሱና ጠበቀው የሚነበቡ ናቸው።

ምሳሌ፡-

ተ.ቁ	**ሠርቄ**	**ትርጉም**
1	ሰብሐ/ ጸውዐ	አመሰገነ/ጠራ
2	ለበወ	ልብ አደረገ
3	ተሰፈወ	ተስፋ አደረገ
4	ተወከለ	ታመነ
5	ተነበየ	ትንቢት ተናገረ
6	ሀለወ	ኖረ
7	ኀለየ	አሰበ
8	ተመክሐ	ተመካ
9	አንገለገ	አከማቸ

የጉበረና የተንበለ ሠራዊቶች ልዩነታቸው በቀለማቱ ብዛት ነው። ሁለቱም ላልተው ይነበባሉ፤ በግእዝ ይነሳሉ። ሦስት ሆሄያት ያሉትና መካከሉ ሳድስ የሆነ የጉበረ ሠርቄ ከአራት በላይ ከሆነ የተንበለ ሠርቄ ይባላል።

ምሳሌ፡- የጉበረ

ተ.ቁ	**ሠርቄ**	**ትርጉም**
1	ሰከረ	ሰከረ
2	መልሐ	መዘዘ
3	ወድቀ	ወደቀ
4	መስወ	ቀለጠ
5	መስየ	መሸ

የተንበለ

ተ.ቁ	**ሠርቄ**	**ትርጉም**
1	አድለወ	አደላ
2	አጥረየ	ገዛ፡ ገንዘብ አደረገ
3	አመንተወ	መንታ አደረገ
4	አመክንየ	አመካኘ
5	አመድበለ	ሰበሰበ ፡ አከማቸ
6	አንቀልቀለ	አናወጠ
7	አንስሐስሐ	አንቀሳቀሰ
8	አቅየሐይሐ	አቅላላ
9	አስተሰነአለ	አሰናበተ
10	ቀበያውበጠ	ቀላወጠ
11	ተወሀውሀ	ተመላለሰ ፡ ተበለጨለጨ

ከዚህ የተረፉት አራቱ አርእስት ግሦች ግን መነሻቸው የተለያየ ስለሆነ በመነሻቸው የሚመሳሰሏቸው ሁሉ ይከተሏቸዋል።

የዴገነ፡-

ተ.ቁ	**ሠርቄ**	**ትርጉም**
1	ቄቅሀ	ፈተገ
2	ዜነወ	ነገረ

3	ጌገየ	በደለ
4	ፄወወ	ማረከ

የባረከ፡-

ተ.ቁ	**ሠርቄ**	**ትርጉም**
1	ሣረረ	ሰራ
2	ፃመወ	ደከመ
3	ሣቀየ	አናወጠ
4	ፃዕደወ	ነፃ
5	ፃህየየ	አረመ
6	ማኅረከ	ማረከ

የከህለ፡-

ተ.ቁ	**ሠርቄ**	**ትርጉም**
1	ውኅዘ	ፈሰሰ
2	ስሕወ	ሳበ /
3	ጥዕየ	ዳነ

የጦመረ፡-

ተ.ቁ	**ሠርቄ**	**ትርጉም**
1	ኖሠሠ	ጠረገ
2	ቶስሐ	ጨመረ
3	ሞርቅሐ	ላጠ
4	ሎለወ	ጠበሰ

ምልማድ ፩

ሀ, የሚከተሉትን ግሦች ገቢር ግሥ፣ ተገብሮ ግሥና ግዑዝ ግሥ በማለት ለዩ።

መስየ መነነ ተጸልአ ተከፈለ ሞርቅሐ ተመልዐ ፈለሰ ወደየ
ቄቅሐ አድነነ ወለጠ ቀጸበ ወጠነ ሞተ ድኅነ

ለ,ትክክለኛውን መልስ ምረጡ።

1, ከሚከተሉት ውስጥ የባረከ ሠራዊት የሆነው የቱ ነው?

ሀ, ቶስሐ ለ, ጸዕደወ ሐ, ሰበከ መ, መልሱ የለም

2, የበበ የሚለው ግሥ ጠብቆ ይነበባል። ስለዚህ የ---- ሠራዊት ነው።

ሀ, ቀደሰ ለ, ገብረ ሐ, ቀተለ መ, ከህለ

3, <u>መጽአ</u> ሊቀሊቃውንት <u>ወነበረ</u> ማዕከለ ሕዝብ። የተሠመረባቸው ግሦች የማንና ተማን ሠራዊት ናቸው?

ሀ, ቀደሰ/ገብረ ለ, ገብረ/ቀተለ ሐ, ብህለ/ቀተለ መ, ቀተለ/ገብረ

4, ከሚከተሉት ውስጥ አንዱ የተገበለ ቤት አይደለም። የትኛው ነው?

ሀ, አመክነየ ለ, አእመረ ሐ, ተሰፈወ መ, መልስ የለም

5, ሰአለ ብሎ ቀተለ ካለ ሞርቅሐ ብሎ --- ይላል።

ሀ, ተገበለ ለ, ከህለ ሐ, ጦመረ መ, ገብረ

6, ከሚከተሉት ውስጥ ተገብሮ ግሥ የሆነው የቱ ነው?

ሀ, ተገብረ ለ, ተፈስሐ ሐ, ብህለ መ, ተገበለ

7, ሖረ የሚለው ግሥ ቤቱ --- ነው።

ሀ, ጦመረ ለ, ቀተለ ሐ, ብህለ መ, ባረከ

8, ሤመ የሚለው ግሥ ቤቱ --- ነው።

ሀ, ቀተለ ለ, ጦመረ ሐ, ዴገነ መ, ገብረ

9, ከሚከተሉት አንዱ መራጉት አይደለም። የትኛው ነው?

ሀ, ግእዝ ለ, ሳድስ ሐ, ካዕብ ሳብዕ

10, ይቤ የሚለው ግሥ ከየትኛው አርእስተ ግሥ ይመደባል?

ሀ, ቀተለ ለ, ዴገነ ሐ, ብህለ መ, መልስ የለም

ማስታወሻ፡- ስረይ ግሥ የተባሉት አፈንጋጮች፣ ከእርእስት ግሥ የተለየ ፀባይ ያላቸው ግሦች ናቸው። ስለእነዚህም ግሦችን ካረባን ወይም ከዘረዘርን በኋላ እንማራለን።

፫.፭ የአርእስተ ግሥ ገጺሦት (የግሥ መሪዎች እርባታ)

በዚህ ንዑስ ርእስ የምናየው ከላይ የተጠቀሱትን የስምንቱን አርእስተ ግሥ በተለያዩ እርከኖች የሚረቡትን እርባታ ነው። የምናረባቸው በትንቢት አንቀጽ፣ በዘንድ አንቀጽ፣ በትእዛዝ አንቀጽ፣ ሣልስ ውስጠዘ፣ ሳድስ ውስጠዘ እና አርእስት ነው።

የቀተለ እርባታ	የአማርኛ ትርጉም	ስያሜ
ቀተለ	ገደለ	ኃላፊ/ቀዳማይ አንቀጽ
ይቀትል	ይገድላል	ካልዐይ/ትንቢት አንቀጽ
ይቅትል	ይገድል ዘንድ	ዘንድ አንቀጽ
ይቅትል	ይግደል	ትእዛዝ አንቀጽ
ቀቲል/ቀቲሎት	መግደል	አርእስት/ዘር
ቀታሊ	የሚገድል	ሣልስ ውስጠዘ
ቀታላን	የሚገድሉ	
ቀታሊት	የምትገድል	
ቀታልያት	የሚገድሉ	
ቅቱል	የተገደለ	ሳድስ ውስጠዘ
ቅቱላን	የተገደሉ	
ቅትልት	የተገደለች	
ቅቱላት	የተገደሉ	

ሌሎችንም በዚህ መሠረት መተርጎም ይቻላል።

ቀዳማይ	**ቀተለ**	**ቀደሰ**	**ገብረ**	**አእመረ**	**ባረከ**	**ዴገነ**	**ክህለ**	**ጦመረ**
ካልኣይ	ይቀትል	ይቄድስ	ይገብር	የአምር	ይባርክ	ይዴግን	ይክህል	ይጦምር
ዘንድ	ይቅትል	ይቀድስ	ይግበር	ያእምር	ይባርክ	ይድግን	ይክህል/ይክል	ይጦምር
ትእዛዝ	ይቅትል	ይቀድስ	ይግበር	ያእምር	ይባርክ	ይዴግን	ይክህል	ይጦምር
አርእስት	ቀቲል /ቀቲሎት	ቀድሶ /ቀድሶት	ገቢር /ገቢሮት	አእምሮ	ባርኮ /ባርኮት	ዴግኖ/ዴግኖት	ከሂል/ከሂሎት	ጦምሮ/ጦምሮት
፭ ወንድ	ቀታሊ	ቀዳሲ	ገባሪ	አእማሪ	ባራኪ	ዴጋኒ	ከሀሊ	ጦማሪ
ብዙወንድ	ቀታልያን	ቀዳስያን	ገባርያን	አእማርያን	ባራክያን	ዴጋንያን	ከሀልያን	ጦማሪያን
፭ ሴት	ቀታሊት	ቀዳሲት	ገባሪት	አእማሪት	ባራኪት	ዴጋኒት	ከሀሊት	ጦማሪት
ብዙሴት	ቀታልያት	ቀዳስያት	ገባርያት	አእማርያት	ባራክያት	ዴጋንያት	ከሀልያት	ጦማሪያት
፭ ወንድ	ቅቱል	ቅዱስ	ግቡር	እሙር	ብሩክ	ዲጉን	ክሁል	ጡሙር
ብዙወንድ	ቅቱላን	ቅዱሳን	ግቡራን	አእማሪ	ቡሩካን	ዲጉናን	ክሁላን	ጡሙራን
፭ ሴት	ቅትልት	ቅድስት	ግብርት	አእምሮ	ቡርክት	ዲግንት	ክህልት	ጡምርት
ብዙሴት	ቅቱላት	ቅዱሳት	ግቡራት		ቡሩካት	ዲጉናት	ክሁላት	ጡሙራት

ማስታወሻ፡-

ከላይ ባየነው እርባታ አርእስት፣ ሣልስ ውስጠዘ እና ሳድስ ውስጠዘ ወድቀው /ተጥለው/ ሲነበቡ የቀሩት ተነስተው /ተሰይፈው ይነበባሉ።

- ትንቢት አንቀጽ ጠብቆ የሚነበብ ሲሆን ዘንድና ትእዛዝ ላልተው ይነበባሉ።
  ምሳሌ፡- ትንቢት-- ይባርክ(ጥ)፣ ይዴግን(ጥ)፣ ይጦምር(ጥ)
  - ዘንድ -- ይባርክ (ላ)፣ ይዴግን(ላ)፣ይጦምር(ላ)
- በመካከላቸው ሀ ወይም አ ያለባቸው ግሦች ግን ትንቢት አንቀጻቸው ላልቶ ይነበባል።
- የቀደሰ ዘንድና ትእዛዙ ጠብቆ ይነበባል።ግሦች ከማሰር አንጻር በሁለት ይከፈላሉ።
  - ዐበይት አናቅጽ፡- የማሰር አቅማቸው ከፍተኛ ነው።ነባር አንቀጽ ሲያስፈልጋቸው በራሳቸወፀ ያሰፀራሉ። እነርሱም ኃላፊ አንቀጽ፣ ትንቢትና ትእዛዝ አናቅጽ ናቸው።
  - ንዑሳን አናቅጽ፡- የማሰር አቅማቸው ደካማ ስለሆነ በራሳቸው አያስሩም። ነባር አንቀጽ ወይም ሌላ ዐቢይ አንቀጽ ያስፈልጋቸዋል። እነርሱም ዘንድ፣ አርእስት፣ ሣልስና ሳድስ ውስጠዘ ናቸው።

ምልማድ ፪

ሀ, የሚከተሉትን ግሦች እስከ ሳድስ ውስጠ ዘ ድረስ አርቡ። የአማርኛ ትርጉማቸውንም ጻፉ።

ወደሰ ከተረ ሰቀለ ዘበጠ ለብሰ ለከፈ ነሥተ ማሰነ ፈጸመ ፈከረ ፈጠረ ፈንቀለ
ሠጠጠ ገንጸለ በተከ ጸስጠመ መከረ መቅለዘ ስህቀ ሰደቀ

ለ, የሚከተሉትን ዐ/ነገሮች ወደ ግእዝ ለውጡ።

1. እግዚአብሔር የተመሰገነ ነው።
2. እርሱ ሁሉን ያውቃል።
3. አቤቱ በፊትህ ማን ይቆማል።
4. የተሾመች ናት።
5. አቤቱ መሬት እንደሆንን እወቅ።
6. ለእረፍት ወደ ቤት ይሄዳለ።

ሐ, ክፍት ቦታውን በተስማሚ ቃላት ሙሉ።

1. ጉበአ ብሎ ይጉበእ ካለነጸረ ብሎ --- ይላል።
2. ሐወጸ ብሎ ሐውጾ ካለ ገደፈ ብሎ --- ይላል።
3. ቀደሰ ብሎ ይቀድስ ካለ ፈተለ ብሎ --- ይላል።
4. ቀተለ ብሎ ይቀትል ካለ ጸግበ ብሎ --- ይላል።
5. ክህለ ብሎ ይክህል ካለ ዘርዘረ ብሎ --- ይላል።
6. ጉበረ ብሎ ገባሪ ካለ ዘረበ ብሎ --- ይላል።
7. ተንበለ ብሎ ይተነብል ካለ ዘመደ ብሎ --- ይላል።
8. ቀተለ ብሎ ቅቱል ካለ ነትገ ብሎ --- ይላል።

፫.፮ ጸዋትው የግሥ እርባታ ሕግጋት

ግሥን ሁሉ በየወገኑ (በየአመሉ) ለይተን እንድናረባ የሚያስተምረን ክፍል ጸዋትው ይባላል። ጸዋትው የሚለው ቃል የጾታ ብዙ ቁጥር ሲሆን ትርጉሙም ወገኖች ማለት ነው። በእርባታቸው ከስምንቱ አርእስት የተለዩና እነርሱን ለመሰሉ ሁሉ የእርባታ መጠየቂያ ለሚሆኑ ግሦች የተሰጠ ሥያሜ ነው። በሌላ አጠራር ስረይ ግሥ ይባላሉ። ይህም የተባለበት ምክንያት አንድ ስረይ ግሥ እንደ ርእስ (አለቃ) እንዳይቆጠር አለቃ አለው፤ እንደ ሠርዌ እንዳይቆጠር ከአለቃው የተለየ ነው(እንደ አለቃው ሙሉ በሙሉ አይሄድም) ። በዚህም መሠረት ስረይ ግሥ ተብለዋል። ንዑስ ርእስ (ትንሽ አለቃ) እንደማለት ነው። ሦስት ዓይነት ፀዋትው የግሥ እርባታ ሕግጋት አሉ። እነርሱም፡-

1. ‘ሀ’ እና ‘አ’ ያሉባቸው አንድ ወገን / አመል/
2. ‘ወ’ ያለባቸው ሌላ ወገን /አመል/
3. ’የ’ ያለባቸው ሦስተኛ ወገን /አመል/

የ’ሀ’ እና የ’አ’ አመል

፩, በቀተለ ቤት ሲገኙ የሚያመጡት ለውጥ

በመነሻ ሲገኙ፡- በትንቢት አንቀጽ አሥራውን ግእዝ ያደርጉታል። ሌላ ለውጥ የለውም።

ምሳሌ፡- ሐለመ--- የሐልም፡ ይሕልም፡ ይሕልም፡ ሐሊም/ሐሊሞት

አነመ--- የአንም፡ ይእንም፡ ይእንም፡ አኒም/አኒሞት

ኀዘነ--- የኀዝን፡ ይኀዝን፡ ይኀዝን፡ ኀዚን/ኀዚኖት

በመካከል ሲገኙ፡- ሦስት ኣይነት ለውጥ ያመጣሉ።

- ትንቢት አንቀጽን ፍጹም ሳድስ ያደርጉታል።
- በዘንድና በትእዛዝ ቅድመ መድረሻውን ግእዝ ያደርጉታል።
- የአርእስቱን መነሻ ሳድስ ያደርጉታል።

ምሳሌ፡- መሐለ--- ይምሕል፡ ይምሐል፡ ይምሐል፡ምሒል/ሎት

ሰአለ--- ይስእል፡ ይስአል፡ ይስአል፡ ስኢል/ሎት

ሰዐረ--- ይስዕር፡ ይስዐር፡ ይስዐር፡ ስዒር/ሮት

‘ሀ’ እና ‘አ’ በቀተለ ቤት በመድረሻ አይገኙም።

፪, በቀደሰ ቤት የሚያመጡት ለውጥ

በመነሻ ሲገኙ፡- በዘንድና በትእዛዝ አናቅጽ አሥራውን ግእዝ ያደርጉታል።

ምሳሌ፡- ሐወጸ--- ይሔውጽ፡ የሐውጽ፡ የሐውጽ፡ ሐውጾ/ጾት

ዐመጸ--- ይዔምጽ፡ የዐምጽ፡ የዐምጽ፡ ዐምጾ/ጾት

ሀየለ--- ይሄይል፡ የሀይል፡ የሀይል፡ ሀይሎ/ሎት

በመድረሻ ሲገኙ፡- ሦስት ቀለማት ባሉት የቀደሰ ቤት መድረሻ ሲገኙ ለውጥ አያመጡም። ቀለማቱ አራትና ከዚያ በላይ ከሆኑ ግን በትንቢት፣ በዘንድና ትእዛዝ አናቅጽ ቅድመ መድረሻውን ራብዕ ያደርጋሉ።

ምሳሌ፡- ጸውዐ--- ይጼውዕ፡ ይጸውዕ፡ ይጸውዕ፡ ጸውዖ/ዖት

ሰብሐ--- ይሴብሕ፡ ይሰብሕ፡ ይሰብሕ፡ ሰብሖ/ሖት

ተመክሐ--- ይትሜካሕ፡ ይትመካሕ፡ ይትመካሕ፡ ተመክሖ/ሖት

ተፈሥሐ--- ይትፌሣሕ፡ ይትፈሣሕ፡ ይትፈሣሕ፡ ተፈሥሖ/ሖት

‘ሀ’ እና ‘አ’ በቀደሰ ቤት በመካከል አይገኙም።

፫, በገብረ ቤቶች ላይ የሚያሳዩት ለውጥ

በመነሻ ሲገኙ

«ሀ» እና «አ» በገብረ ቤቶች በመነሻ ሲገኙ በትንቢት አንቀጽ አሥራው ግእዝ ይሆናል።

ምሣሌ፡-ኣምነ የኣምን ይእመን ይእመን ኣሚን/ኖት

ኀልቀ የኀልቅ ይኀለቅ ይኀለቅ ኀሊቅ/ቆት

ዐርገ የዐርግ ይዕረግ ይዕረግ ዐሪግ/ጎት

«ሀ» እና «አ» በገብረ ቤቶች በመካከል አይገኙም።

«ሀ» እና «አ» በገብረ ቤቶች በመድረሻ ሲገኙ በዘንድ እና ትእዛዝ አናቅጽ ቅድመ መድረሻውን ራብዕ ቀለም ያደርጉታል።

ምሣሌ፡- በልዐ ይበልዕ ይብላዕ ይብላዕ በሊዕ/በሊዖት

በጽሐ ይበጽሕ ይብጻሕ ይብጻሕ በጺሖ/ሖት

ፈትሐ ይፈትሕ ይፍታሕ ይፍታሕ ፈቲሕ/ሖት

፬ በተንበለ ቤቶችበመነሻ ሲገኙ የሚያሳዩት ለውጥ

አንድ «ሀ» ወይም «አ» ብቻ ሲሆን

በዚህ ጊዜ አሥራው ከትንቢት እስከ ትእዛዝ አንቀጽ ድረስ ራብዕ ይሆናሉ።

ምሣሌ፡-ኣመድበለ ያመደብል ያመድብል ያመድብል ኣመድብሎ/ሎት

ኣመክነየ ያመክኒ ያመክኒ ያመክኒ ኣመክንዮ/ዮት

አንቀልቀለ ያንቀለቅል ያንቀልቅል ያንቀልቅል አንቀልቅሎ/ሎት

መነሻውም ድኅረ መነሻውም የ«ሀ» እና «አ» ዘር ሲሆን በትንቢት አስራው ግእዝ ይሆናል።በዘንድ እና ትእዛዝ ደግሞ ራብዕ ይሆናሉ።

ምሣሌ፡-ኣእመረ የአምር ያእምር ያእምር አእምሮ/ሮት

አእተተ የአትተ ያእትት ያእትት አእትቶ/ቶት

አእኰተ የአኵት ያእኵት ያእኵት አእኵቶ/ቶት

«ሀ» እና «አ» በተንበለ ቤቶች በመካከል እና በመድርሻ ሲገኙ ለውጥ አያመጡም።

፭ በባረከ ቤቶች ላይ የሚያሳዩት ለውጥ

አራት ቀለም ባለው የባረከ ቤት ውስጥ ሁልጊዜ በመካከል «ሀ» ወይም «አ» ይገኛሉ። በእርባታ ጊዜም በትንቢት አንቀጽ ድኅረ መነሻውን ግእዝ በዘንድ እና በትእዛዝ ራበዕ ያደርጋሉ።

ምሣሌ፡-ማህረከ ይመህርከ ይማህርከ ይማህርክ ማህርኮ/ኮት
ጻዕደወ ይጸዐዱ ይጻዕዱ ይጻዕዱ ጻዕድዎ/ዎት
ጻሕየየ ይጸሐይይ ይጻሕይይ ይጻሕይይ ጻሕይዮ/የት

፮ «ሀ» እና «አ» ከላይ ካየናቸው ውጭ ባሉ አርእስቶች ሲገኙ ለውጥ አያሳዩም።በከህለ ቤቶችም ሁለጊዜ መካከሉ «ሀ» ወይም «አ» አለባቸው።

ምሣሌ፡- ቄቅሐ ይቄቅሕ ይቄቅሕ ይቄቅሕ ቄቅሖ/ሖት
ቶስሐ ይቶስሕ ይቶስሕ ይቶስሕ ቶስሖ/ሖት
ሦሠሠ ይሦሥሥ ይሦሥሥ ይሦሥሥ ሦሥሦ/ሦት
ርኅቀ ይርኅቅ ይርኅቅ ይርኅቅ ርኂቅ/ቆት

ማስታወሻ፡- ፩ ማንኛውም በሳብዕ የሚጀምር ግስ በውስጡ «ወ» አለው። በኀምስ የሚጀምር ግስም በውስጡ «የ» አለው። ስለዚህም ሁለት ቀለማት ያላቸውንና በኃምስ እና በሳብዕ የሚጀምሩ ግሶችን በምናረባ ጊዜ በውስጥ ያሉትን «ወ» እና «የ» በማውጣት ይሆናል።

ምሣሌ፡- «ቆመ» ን ስነናረባ «ቀወመ» እንደ ሆነ አድርገን ነው።

ቆመ ይቀውም ይቁም ይቁም ቀዊም/ሞት
ዖረ ይፀውር ይፁር ይፁር ፀዊር/ሮት
ሢመ ይሠይም ይሢም ይሢም ሠዪም/ሞት
ኤለ የአይል ይኢል ይኢል አዪል/ሎት
ኄሰ የኀይስ ይኂስ ይኂስ ኀዪስ/ሶት

፪ በእርባታ ጊዜ የቀተለን ከቀደሰ የቀደሰን ከቀተለ እየደባለቁ የሚረቡ ግሶች አሉ። እነርሳቸውም ቱሱሓን ይባላሉ። ከዚህም ሌላ ህገ ወጦች አሉ። ምሳሌ፡- ሐገገ ይሔግግ ይሕግግ ይሕግግ ሐጊግ/ጎት
አንስሐስሐ ያንሰሕስሕ ያንሳሕስሕ ያንሳሕስሕ አንሳሕስሖ/ሖት

ምልማድ ፫
የሚከተሉትን ግሶች እስከ አርእስት ድረስ ያላቸውን እርባታ አሳዩ።

1. ዖደ 6.መርሐ 11. ሐፀ 16.አስተሰነአለ
2. ሐደሰ 7.ኀየሰ 12.ሰብሐ 17.ቀበያውበጠ
3. ዐመቀ 8. ከልሐ 13.አንገለገ 18.ተወሀውሀ
4. ሐተተ 9.ሐመሰ 14.መልሐ 19.ሞርቅሐ
5. ኀበረ 10.ተግሐ 15.አቀየሐይሐ 20. ኖመ

የ«ወ» አመል

1, በገቢር ግሶች ላይ ያለው ለውጥ
በመነሻ ሲገኝ

«ወ» በቀተለ፣ በገብረና በከህለ ቤቶች በመነሻ ሲገኝ በዘንድ እና በትእዛዝ ይጠፋል።ከ«ወ» ቀጥሎ ያለው የ«ሀ» ወይም የ«አ» ቤት ከሆነ ደግሞ አሥራው ግእዝ ይሆናሉ።

ምሣሌ፡- ወረደ ይወርድ ይረድ ይረድ ወሪድ/ዶት
ወድቀ ይወድቅ ይደቅ ይደቅ ወዲቅ/ቆት
ውኅዘ ይውኅዝ የኅዝ የኅዝ ውኂዝ/ዞት
ወደየ ይወዲ ይደዪ ይደዪ ወዲዪ/ዮት
ወለደ ይወልድ ይለድ ይለድ ወሊድ/ዶት

«ወ» በቀደሰ እና በተንበለ ቤቶች በመነሻ ሲገኙ አይነረዱም።

ምሳሌ፡- ወደሰ ይዌድስ ይወድስ ይወድስ ወድሶ/ሶት
ወሰከ ይዌስክ ይወስክ ይወስክ ወስኮ/ኮት
ወለጠ ይዌልጥ ይወልጥ ይወልጥ ወልጦ/ጦት
ወርዘወ ይወረዙ ይወርዙ ይወርዙ ወርዝዎ/ዎት

በሌሎች ግሶች በመነሻ አይገኝም።

በመካከል ሲገኝ፡- ራሱን ጎርዶ ግእዝ የነበረውን ፊደል ወደ ሳብዕ ይለውጣል። ስለዚህም በሳብዕ የሚጀምር ግሥ ሁሉ በውስጡ 'ወ' አለበት።

ምሳሌ፡- ቀወመ--- ቆመ ሐወረ--- ሖረ

ነወለወ--- ኖለወ ነወመ--- ኖመ

በመድረሻ ሲገኝ፡-

1. በገቢር ግሦች በመድረሻ ሲገኝ በካልዐይ፣ ዘንድና ትእዛዝ አናቅጽ ፊቱ ያለውን ፊደል ወደ ካዕብ ለውጦ ራሱን ይጎርዳል።

ምሳሌ፡- ፈነወ--- ይፌኑ፡ ይፈኑ፡ ይፈኑ

ነቀወ-- ይነቁ፡ ይንቁ፡ ይንቁ

ለበወ--- ይሌቡ፡ ይለቡ፡ ይለቡ

ዘረወ--- ይዘሩ፡ ይዝሩ፡ ይዝሩ

ወርዘወ--- ይወረዙ፡ ይወርዙ፡ ይወርዙ

ማስታወሻ፡ 'ወ' በግሥ መድረሻ ላይ ደጊመ ቃል ሲሆን አይጎርድም።

ምሳሌ፡- ከወወ--- ይከውው፡ ይከውው፡ ይከውው

ፄወወ--- ይፄውው፡ ይፄውው፡ ይፄውው

2. በተገብሮ ግሦች ላይ በመድረሻ ሲገኝ ራሱን ጎርዶ ፊቱ ያለውን ፊደል ወደ ሳብዕ ይለውጣል። በተገብሮ ግሦች 'ተ' ን ተከትለው ያሉት ፊደላት "ተ፣ ሰ፣ ዘ፣ ደ፣ ጸ፣ ጠ" ከሆኑ 'ተ' ትዋጣለች።

ምሳሌ፡- ተፈነወ--- ይትፌኖ፡ ይትፈኖ፡ ይትፈኖ

ተደመረ--- ይዴመር፡ ይደመር፡ ይደመር

ተሰፈወ--- ይሴፎ፡ ይሰፎ፡ ይሰፎ፡ ይሰፎ

ተሠገወ--- ይሤጎ፡ ይሠጎ፡ ይሠጎ

ምልማድ ፭

የሚከተሉትን ግሦች እስከ አርእስት ድረስ አርቡ። ትርጉማቸውንም ተናገሩ።

ስሕወ	ዜነወ	ፄወወ	ፃዕደወ	አድለወ	አመንተወ
መስወ	ወሀበ	ወዐለ	ሎለወ	ሀለወ	መጠወ
ቀነወ	ሰረወ	ሐተወ	ሐሰወ		

የ'የ' አመል

በግሥ መነሻ ላይ ሲገኝ የእርባታ ለውጥ አያስከትልም።

ምሳሌ፡- የበበ--- ይቤብብ፡ ይየብብ፡ ይየብብ

በግሥ መካከል ሲገኝ፡- ራሱን ጎርዶ በቀዳማይ መነሻውን ጎምስ፣ በዘንድና በትእዛዝ መካከሉን ሣልስ ያደርጋል።

ምሳሌ፡- ሤመ--- ይሠይም፡ ይሢም፡ ይሢም

ኄሰ--- የኀይስ፡ ይኂስ፡ ይኂስ

በመድረሻ ሲገኝ፡-

1, በገቢር ግሥ በመድረሻ ላይ ሲገኝ ከትንቢት አንቀጽ እስከ ትእዛዝ አንቀጽ ድረስ ራሱን ጎርዶ ፊቱ ያለውን ፊደል ሣልስ ያደርጋል። የአርእስቱንም መካከል ሳድስ ያደርጋል።

ምሳሌ፡- በቀተለ ቤት ገነየ--- ይገኒ፡ ይግኒ፡ ይግኒ፡ ገንይ/ዮት

በቀደሰ ቤት ጸለየ--- ይጼሊ፡ ይጸሊ፡ ይጸሊ፡ ጸልዮ/ዮት

በጎበረ ቤት ሰትየ--- ይስቲ፡ ይስቲ፡ ይስቲ፡ ሰትይ/ዮት

በባረከ ቤት ሣቀየ--- ይሣቂ፡ ይሣቂ፡ ይሣቂ፡ ሣቅዮ/ዮት

'የ' በመድረሻ ደጊመ ቃል በሆነበት አይጎርድም።

ምሳሌ፡- ጐየ/ጐየየ--- ይጐይይ፡ ይጒየይ፡ ይጒየይ፡ ጐይዮ/ዮት

ጻህየየ--- ይጻህይይ፡ ይጻህይይ፡ ይጻህይይ፡ ጻህይዮ/ዮት

በቦዝ አንቀጽ እርባታ ጊዜ 'የ' ቅድመ መድረሻውን ሣልስ በማድረግ ፋንታ ሳድስ ያደርጋል።

ምሳሌ፡- ቀቲል--- ቀቲሎ(ቦዝ)

ሠነየ--- ሠንዮ

ጸለየ--- ጸልዮ

2, በተገብሮ ግሦች ላይ በመድረሻ ሲገኝ አይነርድም ይዘልቃል።

ምሳሌ፡- ተከረየ--- ይትከረይ፡ ይትከረይ፡ ይትከረይ፡ ተከርዮ/ዮት

ተሌለየ--- ይትሌለይ፡ ይተሌለይ፡ ይትሌለይ፡ ተሌልዮ/ዮት

ተሴሰየ--- ይሴሰይ፡ ይሴሰይ፡ ይሴሰይ፡ ሴስዮ/ዮት

፫.፯ ንዑስ (መለስተኛ) እርባታ

ንዑስ እርባታ ግሦች በአሥራው ቀለማት አማካኝነት በአሥሩም መራሕያን በኃላፊ፣ በትንቢት፣ በዘንድና በትእዛዝ አናቅጽ የሚወርዱትን አወራረድ የምንማርበት ነው። ስለዚህ ንዑስ እርባታን ስንማር ሁለት ነገሮችን እንሠራለን። እነዚህም፡-

1. የግሥ እርባታ እስከ ትእዛዝ አናቅጽ
2. የግሥ ዝርዝር በአሥሩ መራሕያን

፫.፯.፩ አሥራው ቀለማት

በእርባታ ጊዜ ከቀዳማይ አንቀጽ ቀጥሎ በትንቢት፣ በዘንድና በትእዛዝ አናቅጽ በመነሻ ላይ የሚገቡ ባዕዳን ቀለማት አሥራው ቀለማት ይባላሉ። በአማርኛም የአንቀጽ ሥሮች ይባላሉ። አሥራው ቀለማት አራት ሲሆኑ እነርሱም ተ፣ነ፣አ፣የ ናቸው። እነዚህም እንደግሡ አመል ግእዝ፣ ሳድስ፣ ራብዕ ይሆናሉ። አሥራው ቀለማት ከትንቢት አንቀጽ ወደ ላይ አይወጡም። ከትእዛዝ አንቀጽም ወደታች አይወርዱም። በሁለተኛ መደቦች እርባታ ጊዜ በትእዛዝ አንቀጽ ይጠፋሉ።

የአሥራው ቀለማት ሥርዌት በአሥሩ መራሕያን

- ሦስተኛ መደቦች ከይእቲ በስተቀር ‘ይ’ ን ይወስዳሉ።
- ከሦስተኛ መደቦች ይእቲና ሁሉም ሁለተኛ መደቦች ‘ት’ ን ይወስዳሉ።
- ከአንደኛ መደቦች አነ ‘እ’ ን ሲወስድ ንሕነ ’ን’ ን ይወስዳል።

ምሳሌ፡- የቀተለ ንዑስ እርበታ

መራሒ	ኃላፊ	ትንቢት	ዘንድ	ትዕዛዝ
አነ	ቀተልኩ	እቀትል	እቅትል	እቅትል
ንሕነ	ቀተልነ	ንቀትል	ንቅትል	ንቅትል
አንተ	ቀተልከ	ትቀትል	ትቅትል	ትቅትል
አንቲ	ቀተልኪ	ትቀትሊ	ትቅትሊ	ትቅትሊ
አንትሙ	ቀተልክሙ	ትቀትሉ	ትቅትሉ	ትቅትሉ
አንትን	ቀተልክን	ትቀትላ	ትቅትላ	ትቅትላ
ውእቱ	ቀተለ	ይቀትል	ይቅትል	ይቅትል
ይዕቲ	ቀተለት	ትቀትል	ትቅትል	ትቅትል
ውዕቶሙ	ቀተሉ	ይቀትሉ	ይቅትሉ	ይቅትሉ
ውእቶን	ቀተላ	ይቀትላ	ይቅትላ	ይቅትላ

ሌሎችም በዚህ መሠረት ይዘረዘራሉ።

ማስታዎሻ፡-

- በንዑስ ወይም መለስተኛ እርባታ ጊዜ ከአንትን ቀዳማይ አንቀጽ በቀር ሁሉም ተነስተው/ተሰይፈው ይነበባሉ።
- በንዑስ ወይም መለስተኛ እርባታ ጊዜ የ’ውእቶሙ’ እና የ’አንትሙ’፣ የ’ውእቶን’እና የ’አንትን’ እርባታ ከትንቢት አንቀጽ እስከ ትእዛዝ አንቀጽ ድረስ የሚለያዩት በአሥራው ቀለም ብቻ ነው።
- የ’አንተ’ እና የ’ይእቲ’ እርባታ የሚለያየው በኃላፊና ትእዛዝ አናቅጽ ብቻ ነው።
- ከላይ የተመለከትናቸው ጸዋትው የሰዋስው ሕግጋት በንዑስ እርባታ ላይም ይሠራሉ። ነገር ግን ለውጡ የሚገኘው በመድረሻ ቀለም እና በቅድመ መድረሻ ቀለም ላይ ከሆነ በአንዳንዶቹ መራሕያን ሕጉ አይሠራም። ለውጡ በመነሻ ቀለም ላይ ከሆነ ግን በሁሉም መራሕያን ላይ ከላይ ያየነው ሕግ ይሠራል።

ምሳሌ፦ 1, ለውጥ የሚያሳዩ (በመድረሻ ሲሆኑ)

ውእቶሙ	ውእቶን	አንቲ	አንትሙ	አንትን
በልዐ	በልዓ	በላዕኪ	በላዕክሙ	በላዕክን
ይበልዐ	ትበልዓ	ትበልዒ	ትበልዑ	ትበልዓ
ይብልዐ	ትብልዓ	ትብልዒ	ትብልዑ	ትብልዓ
ይብልዐ	ትብልዓ	ብልዒ	ብልዑ	ብልዓ

- ለውጥ የሚያመሳዩ ሕጉ የሚሠራባቸው

ውእቱ	ይእቲ	አንተ	አነ	ንሕነ
በልዐ	በልዐት	በላዕከ	በላዕኩ	በላዕነ
ይበልዕ	ትበልዕ	ትበልዕ	እበልዕ	ንበልዕ
ይብላዕ	ትብላዕ	ትብላዕ	እብላዕ	ንብላዕ
ይብላዕ	ትብላዕ	ብላዕ	እብላዕ	ንብላዕ

2, ለውጡ በመነሻ ሲሆን በሁሉም መራሕያን ሕጉ ይሠራል።

ውእቱ	ውእቶሙ	ይእቲ	ውእቶን	አንተ	አንትሙ	አንቲ	አንትን	አነ	ንሕነ
ዖደ	ዖዱ	ዖደት	ዖዳ	ዖድከ	ዖድክሙ	ዖድኪ	ዖድክን	ዖድኩ	ዖድነ
የዐውድ	የዐውዱ	ተዐውድ	የዐውዳ	ተዐውድ	ተዐውዱ	ተዐውዲ	ተዐውዳ	አዐውድ	ነዐውድ
ይዑድ	ይዑዱ	ትዑድ	ይዑዳ	ትዑድ	ትዑዱ	ትዑዲ	ትዑዳ	እዑድ	ንዑድ
ይዑድ	ይዑዱ	ትዑድ	ይዑዳ	ዑድ	ዑዱ	ዑዲ	ዑዳ	እዑድ	ንዑድ

ከላይ እንዳየነው በካልዐይ/ትንቢት አንቀጽ አሥራው ቀለም በሁሉም ግእዝ ሆኗል። ይህም ስለ 'አ' አመል ነው። ሕጉም በአሥሩም መራሕያን ይሠራል።

3, ለውጡ በመድረሻ ሲሆን (የ'የ' አመል)

ሕጉ የሚሠራባቸው

ውእቱ	ይእቲ	አንተ	አነ	ንሕነ
ጸለየ	ጸለየት	ጸለይከ	ጸለይኩ	ጸለይነ
ይጼሊ	ትጼሊ	ትጼሊ	እጼሊ	ንጼሊ
ይጸሊ	ትጸሊ	ትጸሊ	እጸሊ	ንጸሊ
ይጸሊ	ትጸሊ	ትጸሊ	እጸሊ	ንጸሊ

ሕጉ የማይሠራባቸው

ውእቶሙ	ውእቶን	አንትሙ	አንቲ	አንትን
ጸለዩ	ጸለያ	ጸለይከሙ	ጸልይኪ	ጸለይክን
ይጼልዩ	ይጼልያ	ትጼልዩ	ትጼልይ	ትጼልያ
ይጸልዩ	ይጸልያ	ትጸልዩ	ትጸልይ	ትጸልያ
ይጸልዩ	ይጸልያ	ትጸልዩ	ትጸልይ	ጸልያ

ምልማድ ፮

፩, የሚከተሉትን ግሦች መለስተኛ እርባታቸውን አሳይ።

ለከፈ ሣረረ ሐተተ ሠነየ መለሰ ለበወ አመድበለ አእመረ ፋመ
ሤመ ቀበያውበጠ አመንተወ አጥረየ ወሀበ ወደሰ ሎለወ

፪, ትክክለኛውን መልስ ምረጡ።

1. ሰብሐ ለምሕረትከ። የተሠመረበት አንቀጽ ባለቤት፦ ሀ, አንትን ለ, ውእቶን ሐ, ውእቱ መ, እማንቱ ሠ, መ/የለም
2. አእመርከሙ ብሎ አንትሙ ካለ ተወድሳ ብሎ ____ ይላል። ሀ, አንትን ለ, ውእቶን ሐ, አንቲ መ, ሀ እና ለ
3. _____ ለእግዚአብሔር በፍርሃት። ሀ, ስግዱ ለ, ይሰግዳ ሐ, ትሰግዳ መ, ሁሉም
4. ተፈቅድኑ ተሐር _____ አንተ ምስሌየ። ሀ, ይእቲ ለ, አስቴር ሐ, አንተ መ, ሁሉም
5. ጸለየ ብሎ ይጼሊ ካለ አመድበለ ብሎ _____ ይላል።ሀ, ያመደብል ለ, ያመድብል ሐ, ይመድብል መ, ይመደብል

6. አእመረ ብሎ ያእምር ካለ ቀደስኪ ብሎ _____ ይላል። ሀ, ትቀድሲ ለ, ትቅድሲ ሐ, ቀድሲ መ, ሀ እና ለ
7. ወረደ ብሎ ይረድ ካለ ገበርኩ ብሎ _____ ይላል። ሀ, እገብር ለ, ግበር ሐ, እግበር መ, ግብር
8. ባረከ ብሎ ቡሩክ ካለ መሀረ ብሎ ____ ይላል።ሀ, ሙሁር ለ, መሀሪ ሐ, ምሁር መ, መ/የለም
9. ትቀውም የሚለው አንቀጽ ባለቤት_____ነው።ሀ, አንተ ለ, ውእቱ ሐ, ይእቲ መ, ሀ እና ሐ ሠ, ሀ እና ለ
10. በሀልነ ብሎ ንሕነ ካለ ሜመት ብሎ ___ ይላል።ሀ, ይእቲ ለ, ውእቶን ሐ, አንቲ መ, አንተ

፫ የሚከተሉትን ተርጉሙ

1. ትፈትል ወርቀ ወሜላተ
2. አነ እገብር ወአንተ ትነውም
3. እገብር ዘዚአየ ወግበር ዘዚአከ
4. ተነሥና ሒድ
5. ከእግዚአብሔር ሌላ አምላክ የለም
6. እናንተ እግዚአብዘሄርን አመሥግኑ

፬ የሚከተሉትን አዛምዱ።

ሀ	ለ
1. አንተ	ሀ, አንተ
2. እኴንን	ለ, ውእቱ
3. አነ	ሐ, አንትሙ
4. አንቀልቀሉ	መ, ውእቶሙ
5. አንቲ	ሠ, ይእቲ
6. ትኖሥሢ	ረ, አንትን
7. ይሞርቅሕ	ሰ, አንቲ
8. አእምር	ቀ, ውእቶን
9. አአምር	በ, አነ
10. ትመላለሻለሽ	ተ, ንሕነ
11. ስሐው	ኀ, አሐትት
12. ንፈሪ	ነ, ደዩ
13. ዜንው	አ, ዐር
14. ትቶስሕ	ከ, ትትወሀወሂ
15. መንበራ	ወ, አናወጡ
	ዐ, እናፍራ
	ደ, እፈርዳለሁ

፫.፭ ዝርዝር እርባታ

ዝርዝር እርባታ የባለቤትን ብቻ ሣይሆን የተሳቢንም አንድነት እና ብዙነት፤ ወንድነት እና ሴትነት፤ ቅርብ እና ሩቅነት ዘርዝሮ የሚያሳይ የእርባታ ዓይነት ነው። በዝርዝር እርባታ ጊዜ የተሳቢውን ማንነት የሚያሳውቁን በግሱ መድረሻ ላይ በምእላድነት የሚገቡ ፊደላት ናቸው። እነርሱም ግሳውያን የተሳቢ አጸፋ ተውላጠ ስም ይባላሉ። እነርሱም ከዚህ በታች ቀርበዋል።

ተሳቢ	ጾታ	ነጠላ	ብዙ
፫ኛ መደብ	ተባዕት	ዎ፣ሁ፣ዮ፣ሳብዕ	ዎሙ፣ሆሙ፣ዮሙ፣ሙ
	አንስት	ዋ፣ሃ፣ያ፣ራብዕ	ዎን፣ሆን፣ዮን፣ን
፪ኛ መደብ	ተባዕት	ከ	ክሙ
	አንስት	ኪ	ክን
፩ኛ መደብ		ኒ	ነ

ምሳሌ፡- ቀተለ - ቀተሎ (ገደለው) ባለቤት- ውእቱ በግሱ መድረሻ ላይ ያለው ለውጥ ሳብዕ ድምጽ

ተሳቢ- ውእቱ

ሰብሐ - ሰብሕዎ (አመሰገኑት) ባለቤት- ውእቶሙ በግሱ መድረሻ ላይ ያለው ለውጥ «ዎ»

ተሳቢ- ውእቱ

ቀተለ - ቀተልኪዮን (ገደልሻቸው) ባለቤት- አንቲ በግሱ መድረሻ ላይ ያለው ለውጥ «ዮን»

ተሳቢ- ውእቶን

ቀተለ - ቀተልክዎ (ገደልሁት) ባለቤት- አነ በግሱ መድረሻ ላይ ያለው ለውጥ «ዎ»

ተሳቢ- ውእቱ

ፈጠረ - ፈጠረነ (ፈጠረን) ባለቤት- ውእቱ በግሱ መድረሻ ላይ ያለው ለውጥ «ነ»

ተሳቢ- ንሕነ

መሀረ - ምህርዎሙ (አስተምሯቸው) ባለቤት- አንትሙ በግሱ መድረሻ ላይ ያለው ለውጥ «ዎሙ»

ተሳቢ- ውእቶሙ

አክበረ - አክብርዎ (አከበሩት) ባለቤት- አንትሙ በግሱ መድረሻ ላይ ያለው ለውጥ «ዎ»

ተሳቢ- ውእቱ

መነነ - መነንዋ (ናቋት) ባለቤት- ውእቶሙ በግሱ መድረሻ ላይ ያለው ለውጥ «ዋ»

ተሳቢ- ይእቲ

በደረ - በደሮ (ቀደመው) ባለቤት- ውእቱ በግሱ መድረሻ ላይ ያለው ለውጥ «ሳብዕ» ድምጽ

ተሳቢ- ውእቱ

፩, **የተንበለ ዝርዝር እርባታ**

ክፍል አንድ ሦስተኛ መደቦች ባለቤት ሲሆኑ

ውእቱ አሥሩንም መራሕያን አስቦ ሲነገር

ውእቱ ለውእቱ	**ውእቱ ለውእቶሙ**	**ውእቱ ለውእቶን**	**ውእቱ ለይእቲ**	**ውእቱ ለአንተ**
ተንበለ^{ቱ} =ለመነው	ተንበለ^{ሙ} =ለመናቸው	ተንበለ^{ን}	ተንበላ^{ቱ}	ተንበለከ
ይተነብለ^{ቱ} =ይለምነዋል	ይተነብለ^{ሙ}=ይለምናቸዋል	ይተነብለ^{ን}	ይተነብላ^{ቱ}	ይተነብለከ
ይተንብለ^{ፐ} =ይለምነው ዘንድ	ይተንብለ$^{ሙ ፐ}$=ይለምናቸው ዘንድ	ይተንብለ^{ን}	ይተንብላ^{ፐ}	ይተንብልከ
ይተንብለ^{ፐ} =ይለምነው	ይተንብለ$^{ሙ ፐ}$=ይለምናቸው	ይተንብለ^{ን}	ይተንብላ^{ፐ}	ይተንብልከ

ውእቱ ለአንትሙ	**ውእቱ ለአንትን**	**ውእቱ ለአንቲ**	**ውእቱ ለአነ**	**ውእቱ ለንሕነ**
ተንበለከሙ	ተንበለክን	ተንበለኪ	ተንበለኒ	ተንበለነ
ይተነብለከሙ	ይተነብለክን	ይተነብለኪ	ይተነብለኒ	ይተነብለነ
ይተንብልከሙ	ይተንብልክን	ይተንብልኪ	ይተንብለኒ	ይተንብለነ
ይተንብልከሙ	ይተንብልክን	ይተንብልኪ	ይተንብለኒ	ይተንብለነ

ውእቶሙ አሥሩንም መራሕያን አስበው ሲነገሩ

ውእቶሙ ለውእቱ	ውእቶሙ ለውእቶሙ	ውእቶሙ ለውእቶን	ውእቶሙ ለይእቲ	ውእቶሙ ለእንተ
ተንበልዎ =ለመኑት	ተንበልዎሙ =ለመኒቸው	ተንበልዎን	ተንበልዋ	ተንበሉከ
ይተነብልዎ =ይለምኑታል	ይተነብልዎሙ=ይለምኒቸዋል	ይተነብልዎን	ይተነብልዋ	ይተነብሉከ
ይተንብልዎ =ይለምኑት ዘንድ	ይተንብልዎሙ=ይለምኒቸው ዘንድ	ይተንብልዎን	ይተንብልዋ፣	ይተንብሉከ
ይተንብልዎ =ይለምኑት	ይተንብልዎሙ=ይለምኒቸው	ይተንብልዎን	ይተንብልዋ፣	ይተንብሉከ

ውእቶሙ ለእንትሙ	ውእቶሙ ለእንትን	ውእቶሙ ለእንቲ	ውእቶሙ ለእነ	ውእቶሙ ለንሕነ
ተንበሉክሙ	ተንበሉክን	ተንበሉኪ	ተንበሉኒ	ተንበሉነ
ይተነብሉክሙ	ይተነብሉክን	ይተነብሉኪ	ይተነብሉኒ	ይተነብሉነ
ይተንብሉክሙ	ይተንብሉክን	ይተንብሉኪ	ይተንብሉኒ	ይተንብሉነ
ይተንብሉክሙ	ይተንብሉክን	ይተንብሉኪ	ይተንብሉኒ	ይተንብሉነ

ውእቶን ኣሥሩንም መራሕያን ኣስበው ሲነገሩ

ውእቶን ለውእቱ	ውእቶን ለውእቶሙ	ውእቶን ለውእቶን	ውእቶን ለይእቲ	ውእቶን ለእንተ
ተንበላሁ =ለመኑት	ተንበላሆሙ =ለመኒቸው	ተንበላሆን	ተንበላሃ	ተንበላከ
ይተነብላሁ =ይለምኑታል	ይተነብላሆሙ=ይለምኒቸዋል	ይተነብላሆን	ይተነብላሃ	ይተነብላከ
ይተንብላሁ =ይለምኑት ዘንድ	ይተንብላሆሙ=ይለምኒቸው ዘንድ	ይተንብላሆን	ይተንብላሃ	ይተንብላከ
ይተንብላሁ =ይለምኑት	ይተንብላሆሙ=ይለምኒቸው	ይተንብላሆን	ይተንብላሃ	ይተንብላከ

ውእቶን ለእንትሙ	ውእቶን ለእንትን	ውእቶን ለእንቲ	ውእቶን ለእነ	ውእቶን ለንሕነ
ተንበላክሙ	ተንበላክን	ተንበላኪ	ተንበላኒ	ተንበላነ
ይተነብላክሙ	ይተነብላክን	ይተነብላኪ	ይተነብላኒ	ይተነብላነ
ይተንብላክሙ	ይተንብላክን	ይተንብላኪ	ይተንብላኒ	ይተንብላነ
ይተንብላክሙ	ይተንብላክን	ይተንብላኪ	ይተንብላኒ	ይተንብላነ

ይእቲ ኣሥሩንም መራሕያን ኣስባ ስትናናገር

ይእቲ ለውእቱ	ይእቲ ለውእቶሙ	ይእቲ ለውእቶን	ይእቲ ለይእቲ	ይእቲ ለእንተ
ተንበለቶ =ለመነቸው	ተንበለቶሙ =ለመነቻቸው	ተንበለቶን	ተንበለታ፧	ተንበለተከ
ትተነብሎ፧ =ትለምነዋለች	ትተነብሎሙ=ትለምናቸው	ትተነብሎን	ትተነብላ፧	ትተነብለከ
ትተንብሎ፣ =ትለምነው ዘንድ	ትተንብሎሙ=ትለምናቸው ዘንድ	ትተንብሎን	ትተንብላ፣	ትተንብልከ
ትተንብሎ፣ =ትለምነው	ትተንብሎሙ=ትለምናቸው	ትተንብሎን	ትተንብላ፣	ትተንብልከ

ይእቲ ለአንትሙ	ይእቲ ለአንትን	ይእቲ ለአንቲ	ይእቲ ለአነ	ይእቲ ለንሕነ
ተንበለተክሙ	ተንበለተክን	ተንበለተኪ	ተንበለተኒ	ተንበለተነ
ትተነብለክሙ	ትተነብለክን	ትተነብለኪ	ትተነብለኒ	ትተነበለነ
ትተንበልክሙ	ትተንበልክን	ትተንበልኪ	ትተንበለኒ	ትተንበለነ
ትተንበልክሙ	ትተንበልክን	ትተንበልኪ	ትተንበለኒ	ትተንበለነ

ክፍል ሁለት ሁለተኛ መደቦች ባለቤት ሆነው ሲነገሩ

አንተ ስድስቱንም መራሕያን አስቦ ሲነገር

አንተ ለውእቱ	አንተ ለውእቶሙ	አንተ ለውእቶን	አንተ ለይእቲ	አንተ ለአነ	አንተ ለንሕነ
ተንበልኮ፧	ተንበልኮሙ	ተንበልኮን	ተንበልካ፧	ተንበልክኒ	ተንበልክነ
ትተነብሎ፧	ትተነብሎሙ	ትተነብሎን	ትተነብላ፧	ትተነበለኒ	ትተነበለነ
ትተንበሎ፣	ትተንበሎሙ	ትተንበሎን	ትተንበላ፣	ትተንበለኒ	ትተንበለነ
ተንበሎ፣	ተንበሎሙ	ተንበሎን	ተንበላ፣	ተንበለኒ	ተንበለነ

አንትሙ ስድስቱንም መራሕያን አስበው ሲነገሩ

አንትሙ ለውእቱ	አንትሙ ለውእቶሙ	አንትሙ ለውእቶን	አንትሙ ለይእቲ	አንትሙ ለአነ	አንትሙ ለንሕነ
ተንበልክምዎ	ተንበልክምዎሙ	ተንበልክምዎን	ተንበልክምዋ፣	ተንበልክሙኒ	ተንበልክሙነ
ትተነብልዎ	ትተነብልዎሙ	ትተነብልዎን	ትተነብልዋ፣	ትተነብሉኒ	ትተነብሉነ
ትተንበልዎ	ትተንበልዎሙ	ትተንበልዎን	ትተንበልዋ፣	ትተንበሉኒ	ትተንበሉነ
ተንበልዎ	ተንበልዎሙ	ተንበልዎን	ተንበልዋ፣	ተንበሉኒ	ተንበሉነ

አንትን ስድስቱንም መራሕያን አስበው ሲነገሩ

አንትን ለውእቱ	አንትን ለውእቶሙ	አንትን ለውእቶን	አንትን ለይእቲ	አንትን ለአነ	አንትን ለንሕነ
ተንበልክናሁ	ተንበልክናሆሙ	ተንበልክናሆን	ተንበልክናሃ	ተንበልክናኒ	ተንበልክናነ
ትተነብላሁ	ትተነብላሆሙ	ትተነብላሆን	ትተነብላሃ	ትተነብላኒ	ትተነብላነ
ትተንበላሁ	ትተንበላሆሙ	ትተንበላሆን	ትተንበላሃ	ትተንበላኒ	ትተንበላነ
ተንበላሁ	ተንበላሆሙ	ተንበላሆን	ተንበላሃ	ተንበላኒ	ተንበላነ

አንቲ ስድስቱንም መራሕያን አስባ ስትነገር

አንቲ ለውእቱ	አንቲ ለውእቶሙ	አንቲ ለውእቶን	አንቲ ለይእቲ	አንቲ ለአነ	አንቲ ለንሕነ
ተንበልኪዮ፣	ተንበልኪዮሙ	ተንበልኪዮን	ተንበልኪያ፧	ተንበልኪኒ	ተንበልኪነ
ትተነብሊዮ/ልዮ፣	ትተነብሊዮሙ/ልዮሙ	ትተነብሊዮን/ልዮን	ትተነብሊያ/ልያ፧	ትተነብሊኒ/ልኒ	ትተነብሊነ/ልነ
ትተንበሊዮ/ልዮ፣	ትተንበሊዮሙ/ልዮሙ	ትተንበሊዮን/ልዮን	ትተንበሊያ/ልያ፣	ትተንበሊኒ/ልኒ	ትተንበሊነ/ልነ
ተንበሊዮ/ልዮ፣	ተንበሊዮሙ/ልዮሙ	ተንበሊዮን/ልዮን	ተንበሊያ/ልያ፣	ተንበሊኒ/ልኒ	ተንበሊነ/ልነ

ክፍል ሦስት አንደኛ መደቦች ባለቤት ሆነው ሲነገሩ

አነ ስምንቱንም መራሕያን አስቦ ሲነገር

አነ ለውእቱ	አነ ለውእቶሙ	አነ ለውእቶን	አነ ለይእቲ	አነ ለአንተ	አነ ለአንቲ	አነ ለአንትሙ	አነ ለአንትን
ተንበልክዎ	ተንበልክዎሙ	ተንበልክዎን	ተንበልክዋ	ተንበልኩከ	ተንበልኩኪ	ተንበልኩክሙ	ተንበልኩክን
እተነብሎ፝	እተነብሎሙ	እተነብሎን	እተነብላ፝	እተነብለከ	እተነብለኪ	እተነብክሙ	እተነብክን
እተንብሎ፞	እተንብሎሙ	እተንብሎን፞	እተንብላ፞	እተንብልከ	እተንብልኪ	እተንብልክሙ	እተንብልክን
እተንብሎ፞	እተንብሎሙ	እተንብሎን፞	እተንብላ፞	እተንብልከ	እተንብልኪ	እተንብልክሙ	እተንብልክን

ንሕነ ስምንቱንም መራሕያን አስቦ ሲነገር

ንሕነ ለውእቱ	ንሕነ ለውእቶሙ	ንሕነ ለውእቶን	ንሕነ ለይእቲ	ንሕነ ለአንተ	ንሕነ ለአንቲ	ንሕነ ለአንትሙ	ንሕነ ለአንትን
ተንበልኖ/ናሁ፝	ተንበልኖሙ/ናሆሙ	ተንበልኖን/ናሆን	ተንበልና/ናሃ፝	ተንበልናከ	ተንበልናኪ	ተንበልናክሙ	ተንበልናክን
ንተነብሎ፝	ንተነብሎሙ	ንተነብሎን	ንተነብላ፝	ንተነብለከ	ንተነብለኪ	ንተነብለክሙ	ንተነብለክን
ንተንብሎ፞	ንተንብሎሙ	ንተንብሎን	ንተንብላ፞	ንተንብልከ	ንተንብልኪ	ንተንብልክሙ	ንተንብልክን
ንተንብሎ፞	ንተንብሎሙ	ንተንብሎን	ንተንብላ፞	ንተንብልከ	ንተንብልኪ	ንተንብልክሙ	ንተንብልክን

ማስታወሻ፡-

1. ሁለተኛ መደቦች ባለቤት ሲሆኑ ራሳቸውን አስበው አይነገሩም። አንደኛ መደቦችም እንደዚሁ ራሳቸውን አስበው አይነገሩም። ይህም ማለት የሚሰማው ውይም የሚናገረው አካል በአንድ ጊዜ የድርጊቱ ፈጻሚም ተቀባይም አይሆንም ማለት ነው።
   ምሳሌ፡- እየሰማ ያለው አካል (ሁለተኛ መደብ) አንተ ከሆነ ያው ራሱ አንትሙ ሊሆን አይችልም። ለአንደኛ መደቦችም በተመሳሳይ መልኩ ነው።
2. ሥርዓተ ንባብ ላይ ባለቤቱ ነጠላ ቁጥር ከሆነ ዘንድና ትእዛዙ ጠብቆ ይነበባል። ባለቤቱ ብዙ ቁጥር ከሆነ ግን ጠብቆ አይነበብም።
   ምሳሌ፡- ይቅትሎ፞፣ ይቅትሎሙ፞፣ ቅትሎ፞፣ ቅትላ፞፣ ወዘተ...
3. በዝርዝር እርባታ ጊዜ መጨረሻቸው « ዮ፣ ዎ፣ ሙ፣ ክሙ፣ ዎሙ፣ ዮሙ፣ ዎን፣ ዮን፣ ዋ፣ ያ፣ከ፣ ኪ፣ ኒ፣ ነ» የሆኑ እርባታወች ምንጊዜም ተነስተው ይነበባሉ። በተቃራኒው መጨረሻቸው «ክን፣ ሁ፣ ሃ» የሆኑ እርባታዎች ወድቀው ይነበባሉ።
   ምሳሌ፡- አእመርኪዮ፣ አእመርዎ፣ አእመርክምዎ፣ አእመረኒ፣ ወዘተ... ተነስተው ይነበባሉ።
   አእመራሁ፣ አእሞራሃ፣ አእመርክናሁ፣ አእመርክን፣ ወዘተ... ወድቀው ይነበባሉ።

፪, የአእመረ ዝርዝር እርባታ

ክፍል አንድ ሦስተኛ መደቦች ባለቤት ሲሆኑ

ውእቱ አሥሩንም መራሕያን አስቦ ሲነገር

ውእቱ ለውእቱ	ውእቱ ለውእቶሙ	ውእቱ ለውእቶን	ውእቱ ለይእቲ	ውእቱ ለአንተ
አእመሮ =አወቀው	አእመሮሙ =አወቃቸው	አእመሮን =አወቃቸው	አእመራ =አወቃት	አእመረከ =አወቀህ
የአምሮ =ያውቀዋል	የአምሮሙ =ያውቃቸዋል	የአምሮን =ያውቃቸዋል	የአምራ =ያውቃታል	የአምረከ =ያውቅሀል
ያእምሮ =ያውቀውዘንድ	ያእምሮሙ=ያውቀውዘንድ	ያእምሮን=ያውቃቸውዘንድ	ያእምራ =ያውቃትዘንድ	ያእምርከ=ያውቅህዘንድ
ያእምሮ=ይወቀው	ያእምሮሙ=ይወቃቸው	ያእምሮን=ይወቃቸው	ያእምራ =ይወቃት	ያእምርከ=ይወቅህ

ውእቱ ለአንትሙ	**ውእቱ ለአንትን**	**ውእቱ ለአንቲ**	**ውእቱ ለአነ**	**ውእቱ ለንሕነ**
አእመረከሙ =አወቃችሁ	አእመረከን =አወቃችሁ	አእመረኪ =አወቀሽ	አእመረኒ =አወቀኝ	አእመረነ=አወቀን
የአምረከሙ =ያውቃችኋል	የአምረከን =ያውቃችኋል	የአምረኪ =ያውቅሻል	የአምረኒ =ያውቀኛል	የአምረነ=ያውቀናል
ያእምርከሙ =ያውቃችሁዘንድ	ያእመርከን=ያውቃችሁዘንድ	ያእምርኪ=ያውቅሽዘንድ	ያእምረኒ =ያውቀኝዘንድ	ያእምረነ=ያውቀን ዘንድ
ያእምርከሙ =ይወቃችሁ	ያእመርከን=ይወቃችሁ	ያእምርኪ=ይወቅሽ	ያእምረኒ =ይወቀኝ	ያእምረነ=ይወቀን

ውእቶሙ ኢሥሩንም መራሕያን አስበው ሲነገሩ

ውእቶሙ ለውእቱ	**ውእቶሙ ለውእቶሙ**	**ውእቶሙ ለውእቶን**	**ውእቶሙ ለይእቲ**	**ውእቶሙ ለአንተ**
አእመርዎ =አወቁት	አእመርዎሙ	አእመርዎን	አእመርዋ	አእመሩከ
የአምርዎ =ያውቁታል	የአምርዎሙ	የአምርዎን	የአምርዋ	የአምሩከ
ያእምርዎ =ያውቁት ዘንድ	ያእምርዎሙ	ያእምርዎን	ያእምርዋ	ያእምሩከ
ያእምርዎ =ይወቁት	ያእምርዎሙ	ያእምርዎን	ያእምርዋ	ያእምሩከ

ውእቶሙ ለአንትሙ	**ውእቶሙ ለአንትን**	**ውእቶሙ ለአንቲ**	**ውእቶሙ ለአነ**	**ውእቶሙ ለንሕነ**
አእመሩከሙ	አእመሩከን	አእመሩኪ	አእመሩኒ	አእመሩነ
የአምሩከሙ	የአምሩከን	የአምሩኪ	የአምሩኒ	የአምሩነ
ያእምሩከሙ	ያእምሩከን	ያእምሩኪ	ያእምሩኒ	ያእምሩነ
ያእምሩከሙ	ያእምሩከን	ያእምሩኪ	ያእምሩኒ	ያእምሩነ

ውእቶን ኢሥሩንም መራሕያን አስበው ሲነገሩ

ውእቶን ለውእቱ	**ውእቶን ለውእቶሙ**	**ውእቶን ለውእቶን**	**ውእቶን ለይእቲ**	**ውእቶን ለአንተ**
አእመራሁ =አወቁት	አእመራሆሙ	አእመራሆን	አእመራሃ	አእመራከ
የአመራሁ=ያውቁታል	የአመራሆሙ	የአመራሆን	የአመራሃ	የአመራከ
ያእምራሁ =ያውቁት ዘንድ	ያእምራሆሙ	ያእምራሆን	ያእምራሃ	ያእምራከ
ያእምራሁ =ይወቁት	ያእምራሆሙ	ያእምራሆን	ያእምራሃ	ያእምራከ

ውእቶን ለአንትሙ	**ውእቶን ለአንትን**	**ውእቶን ለአንቲ**	**ውእቶን ለአነ**	**ውእቶን ለንሕነ**
አእመራከሙ	አእመራከን	አእመራኪ	አእመራኒ	አእመራነ
የአመራከሙ	የአመራከን	የአመራኪ	የአመራኒ	የአመራነ
ያእምራከሙ	ያእምራከን	ያእምራኪ	ያእምራኒ	ያእምራነ
ያእምራከሙ	ያእምራከን	ያእምራኪ	ያእምራኒ	ያእምራነ

ይእቲ ኣሥሩንም መራሕያን አስባ ስትናናገር

ይእቲ ለውእቱ	ይእቲ ለውእቶሙ	ይእቲ ለውእቶን	ይእቲ ለይእቲ	ይእቲ ለአንተ
አእመረቶ =አወቀችው	አእመረቶሙ	አእመረቶን	አእመረታ	አእመረተከ
ተአምሮ =ታውቀዋለች	ተአምሮሙ	ተአምሮን	ተአምራ	ተአምረከ
ታእምሮ =ታውቀው ዘንድ	ታእምሮሙ	ታእምሮን	ታእምራ	ታእምርከ
ታእምሮ = ትወቀው	ታእምሮሙ	ታእምሮን	ታእምራ	ታእምርከ

ይእቲ ለአንትሙ	ይእቲ ለአንትን	ይእቲ ለአንቲ	ይእቲ ለአነ	ይእቲ ለንሕነ
አእመረተከሙ	አእመረተክን	አእመረተኪ	አእመረተኒ	አእመረተነ
ተአምረከሙ	ተአምረክን	ተአምረኪ	ተአምረኒ	ተአምረነ
ታእምርከሙ	ታእምርክን	ታእምርኪ	ታእምረኒ	ታእምረነ
ታእምርከሙ	ታእምርክን	ታእምርኪ	ታእምረኒ	ታእምረነ

ክፍል ሁለት ሁለተኛ መደቦች ባለቤት ሆነው ሲነገሩ

አንተ ስድስቱንም መራሕያን አስቦ ሲነገር

አንተ ለውእቱ	አንተ ለውእቶሙ	አንተ ለውእቶን	አንተ ለይእቲ	አንተ ለአነ	አንተ ለንሕነ
አእመርኮ	አእመርኮሙ	አእመርኮን	አእመርካ	አእመርከኒ	አእመርከነ
ተአምሮ	ተአምሮሙ	ተአምሮን	ተአምራ	ተአምረኒ	ተአምረነ
ታእምሮ	ታእምሮሙ	ታእምሮን	ታእምራ	ታእምረኒ	ታእምረነ
ኣእምሮ	ኣእምሮሙ	ኣእምሮን	ኣእምራ	ኣእምረኒ	ኣእምረነ

አንትሙ ስድስቱንም መራሕያን አስበው ሲነገሩ

አንትሙ ለውእቱ	አንትሙ ለውእቶሙ	አንትሙ ለውእቶን	አንትሙ ለይእቲ	አንትሙ ለአነ	አንትሙ ለንሕነ
አእመርክምዎ	አእመርክምዎሙ	አእመርክምዎን	አእመርክምዋ	አእመርክሙኒ	አእመርክሙነ
ተአምርዎ	ተአምርዎሙ	ተአምርዎን	ተአምርዋ	ተአምሩኒ	ተአምሩነ
ታእምርዎ	ታእምርዎሙ	ታእምርዎን	ታእምርዋ	ታእምሩኒ	ታእምሩነ
ኣእምርዎ	ኣእምርዎሙ	ኣእምርዎን	ኣእምርዋ	ኣእምሩኒ	ኣእምሩነ

አንትን ስድስቱንም መራሕያን አስበው ሲነገሩ

አንትን ለውእቱ	አንትን ለውእቶሙ	አንትን ለውእቶን	አንትን ለይእቲ	አንትን ለአነ	አንትን ለንሕነ
አእመርክናሁ	አእመርክናሆሙ	አእመርክናሆን	አእመርክናሃ	አእመርክናኒ	አእመርክናነ
ተአምራሁ	ተአምራሆሙ	ተአምራሆን	ተአምራሃ	ተአምራኒ	ተአምራነ
ታእምራሁ	ታእምራሆሙ	ታእምራሆን	ታእምራሃ	ታእምራኒ	ታእምራነ
ኣእምራሁ	ኣእምራሆሙ	ኣእምራሆን	ኣእምራሃ	ኣእምራኒ	ኣእምራነ

አንቲ ስድስቱንም መራሕያን አስባ ስትነገር

አንቲ ለውእቱ	አንቲ ለውእቶሙ	አንቲ ለውእቶን	አንቲ ለይእቲ	አንቲ ለእነ	አንቲ ለንሕነ
አእመርኪዮ	አእመርኪዮሙ	አእመርኪዮን	አእመርኪያ	አእመርክነ	አእመርክነ
ተአምሪዮ/ርዮ	ተአምሪዮሙ/ርዮሙ	ተአምሪዮን/ርዮን	ተአምሪያ/ርያ	ተአምሪነ/ርነ	ተአምሪነ/ርነ
ታእምሪዮ/ርዮ	ታእምሪዮሙ/ርዮሙ	ታእምሪዮን/ርዮን	ታእምሪያ/ርያ	ታእምሪነ/ርነ	ታእምሪነ/ርነ
ኣእምሪዮ/ርዮ	ኣእምሪዮሙ/ርዮሙ	ኣእምሪዮን/ርዮን	ኣእምሪያ/ርያ	ኣእምሪነ/ርነ	ኣእምሪነ/ርነ

ክፍል ሦስት አንደኛ መደቦች ባለቤት ሆነው ሲነገሩ

አነ ስምንቱንም መራሕያን አስቦ ሲነገር

አነ ለውእቱ	አነ ለውእቶሙ	አነ ለውእቶን	አነ ለይእቲ	አነ ለእንተ	አነ ለእንቲ	አነ ለእንትሙ	አነ ለእንትን
አእመርክዎ	አእመርክዎሙ	አእመርክዎን	አእመርክዋ	አእመርኩከ	አእመርኩኪ	አእመርኩክሙ	አእመርኩክን
አአምሮ	አአምሮሙ	አአምሮን	አአምራ	አአምረከ	አአምረኪ	አአምረክሙ	አአምረክን
ኣእምሮ	ኣእምሮሙ	ኣእምሮን	ኣእምራ	ኣእምርከ	ኣእምርኪ	ኣእምርክሙ	ኣእምርክን
ኣእምሮ	ኣእምሮሙ	ኣእምሮን	ኣእምራ	ኣእምርከ	ኣእምርኪ	ኣእምርክሙ	ኣእምርክን

ንሕነ ስምንቱንም መራሕያን አስቦ ሲነገር

ንሕነ ለውእቱ	ንሕነ ለውእቶሙ	ንሕነ ለውእቶን	ሕነ ለይእቲ	ንሕነ ለእንተ	ንሕነ ለእንቲ	ንሕነ ለእንትሙ	ንሕነ ለእንትን
አእመርኖ/ናሁ	አእመርኖሙ/ናሆሙ	አእመርኖን/ናሆን	አእመርና/ናሃ	አእመርናከ	አእመርናኪ	አእመርናክሙ	አእመርናክን
ነአምሮ	ነአምሮሙ	ነአምሮን	ነአምራ	ነአምረከ	ነአምረኪ	ነአምረክሙ	ነአምረክን
ናእምሮ	ናእምሮሙ	ናእምሮን	ናእምራ	ናእምርከ	ናእምርኪ	ናእምርክሙ	ናእምርክን
ናእምሮ	ናእምሮሙ	ናእምሮን	ናእምራ	ናእምርከ	ናእምርኪ	ናእምርክሙ	ናእምርክን

ምልማድ ፯

ሀ, ለሚከተሉት አናቅጽ የአንቀጹን ባለቤት፣ ተሳቢና የአማርኛ ትርጉም ጻፉ። ተነሽና ወዳቂ መሆናቸውንም ለዩ።

አእመረቶሙ	የአመራክሙ	ተአምሮን
የአምርዎ	የአምሮን	አእመረኒ
አእመራሁ	አእመራሃ	አእመርክሙኒ
ታእምርዎ	ናእምሮ	ኣእምርክን

ለ, ቀጥሎ ያሉትን ግሦች ተጠቅማችሁ በምሳሌው መሰረት ዘርዝራችሁ አሳዩ። የአማርኛ ትርጉማቸውንም ጻፉ።

ምሳሌ፡- ቀደሰ= ቀደስክዎ፡ ቀደስዎ፡ ቀደስክምዎ፡ ቀደስናሁ፡ ቀደስክናሁ

አግመረ =ቻለ	ተለወ= ተከተለ	ወሀበ = ሰጠ
ጎሠሠ = ፈለገ	ዘበጠ = መታ	ሠምረ= ወደደ
ነጸረ= ተመለከተ	ወረወ =ወረወረ	ከረየ = ቆፈረ

፫.፭ የግሥ ጥናት

የሀ ነጠላ ግስ	ቀማሚ ቀነለ	ቀሰመ ቀሰመ	የብሰ ደረቀ
ለህ ጻፈ	በልበለ አረጀ	ቀደመ ቀደመ	ደቀሰ፣ ተኛ
ሞረሐ መራ	ቀተለ ገደለ	ቆመ ቆመ	ገሠሠ ዳሰሰ፣ ነካ
ሰርሐ፣ አቀናናፃ አከናወነ	ቄልቄለ ዘቀዘቀ	ተሠየመ ተሾመ ተሠጥመ	ጌሠ ገሠገሠ፣ ኼደ
ሰብሐ፣ አመሰገነ	በሰለ በሰለ	ዘገጠፃ ሠጠመ ተርጉመ	ጠቀሰ ጠቀሰ ጠበሰ
ሰብሐ ሰባ	ብህለ አለ	ተረጎመ ተቀየመ ቂም ያዘ	ጠበሰ ፈለሰ
በዝኀ በዛ	ተልዐለ ከፍከፍ አለ	ተደመመ ተደነቀ ተጸመመ አደናቆረ	ተሰደደ ፈወሰ፣ አዳነ
በጽሐ ደረሰ	ተሰአለ ተጠየቀ	ኖመ ተኛ	
ተግሀ ተጋ	ተሣሃለ ይቅር አለ	አርመመ ዝም አለ	**የረ ነጠላ ግሥ**
ተፈሥሐ፣ ደስ አለው	ተቀጸለ፣ ተቀዳጀ	ዐቀመ ፈጸመ፣ ወሰነ	ጎብረ ተባበረ
ነስሐ፣ ተመለሰ፣ ተጸጸተ	ተበቀለ፣ ቂም ያዘ	ዐተመ ተቆጣ	ጎደረ አደረ
ነቅሐ ነቃ	ተከለ ተከለ	አነመ ሠራ	ጎፅረ አጫፎኸነ
ነቅሐ ተነሣ፣ ተጋ	ተከወለ፣ ወደ ኃላ አለ	አደመ፣ አሚረ	ሐፍረ አፈረ
ነብሐ ፍኅ	ተፈወለ፣ ቁንጥር አለ	ከረመ ከረመ ደከተመ	ሖረ ኼደ
ነግሀ ነጋ	ነደለ ነደለ ፣ በሳ	ደከመ ደገመ ደገመ	መህረ አስተማረ
ነጽሐ ንጹሕኾነ	አለለ አለሌ ኾነ	ገረመ ተፈራ ጠዐመ	መኸረ፣ ፈተነ
ኖኅ ረዘመ	ክህለ ቻለ	ቀሰመ ጥዕመ ጣፈጠ	መዘበረ አፈረሰ
አምነ፣ እጅነ ሣ	አንጦለለ ጋረደ	ጸልመ ጠቆረ	ማሕረ ይቅር አለ
ከልሐ ፍኅ	ዔለ ዞረ	ፈጸመ ጨረሰ ፍሕመ ፋመ	መኮረ ቆረጠ
ዘብሐ አረደ	ከለለ ጋረደ		ሠምረ ወደደ
ጎሀ ነጋ	ከፈለ ከፈለ		ሰዐረ ሻረ
ጠቡሐ አረደ፣ በለተ	ወዐለ ዋለ	**የሠ ነጠላ ግሥ**	ሣረረ መሠረተ፣ ተከለ
ጸርሐ ፍኅ	ገንጸለ፣ ገለበጠ		ቀመረ ቆጠረ
ጸብሐ ጠለቀ	ጠለ፣ ለመለመ	ሐረሰ አረሰ	ቀብረ ቀበረ
ጸንሐ ቆየ፣ አደበ፣ ሸመቀ	ፀዐለ ሰደበ፣ አከፋፋ	ጎየሰ፣ ተሻለ	በርበረ ዘረፈ
ጼሐ ጠረገ	ፈተለ ፈተለ	ጌሰ ነቀለ	ተሠወረ፣ ተሸሸገ
ፈልሐ ፈላ	ፈደለ፣ ጻፈ	ለቀሰ አለቀሰ	ተፃመረ ኣንድኾነ
ፈርሐ ፈራ	**የመ ነጠላ ግሥ** ሐለመ	ለከሰ ተሞሞለ	ተፃረረ ተጣላ
ፈትሐ ፈረደ	አለመ ሐመ፣	ለኀሰ ለወሰ	ነበረ ተቀመጠ
የለ ነጠላ ግሥ	ታመመ ሐመመ	ተበአሰ ተጣለ	ነገረ ነገረ
ሐቀለ፣ ቀማ	ተመቀኘ ሐተመ	ተዐገሠ፣ ቻለ ፣ ታገሠ	አመረ አመለከተ
ሐከለ ጫጫ	አተመ ሐከመ	ተፋለሰ ተለያየ	አመዘበረ ዘረፈ፣
ጎየለ፣ በረታ	ብልሀተኛ ለጉመ	ነግሠ ነገሠ	አፈረሰ
መለ መለ	ዘጋ ሠረመ ረግረግ	አወሐሰ አዋሰ	አሠረ አሠረ
ሰሐለ ሳለ	ሆነ ሰዐመ	ዔሰ ታገሰ	አስተህቀረ አቃለለ
ሰቀለ ሰቀለ	ሳመ ቀለመ ጻፈ	ወረሰ ወረሰ	
ሰአለ ለመነ			
ሠዐለ ሳለ ፣ ፈጠረ			
ቀለ፣ ቀለለ			

አቈረረ አበረደ
አንጒርጕረ አነ ጎራጎረ
አእመረ አወቀ፣ አሳወቀ
አውተረ አዘወተረ
አግመረ ቻለ
አግረረ ገዛ
ዖረ ታመረ
ከተረ ከተረ፣ ከለለ
ዘመረ አመሰገነ
ገብረ ፈጠረ
ጉጽፈረ አከከ
ጎፈረ አጨ
ፈከረ ተረጎመ

የቀ ነጠለ ግሥ

ሐልቀ አለቀ
ጐለቈ ቆጠረ
ልህቀ አደገ፣ አረጀ
ሞቀ ሞቀ
ሠረቀ ወጣ፣ ተወለደ
ረፈቀ ተቀማጠ
ርኅቀ ራቀ
ተሳለቀ ተዘባበተ
ተዐረቀ ራቁትነት
ነደቀ ሠራ
ዐረቀ ታረዘ፣ ተራበ
አድለቅለቀ አናወጠ
አጥመቀ አጠመቀ
ዖቀ ዐወቀ፣ ጠበቀ
ወረቀ አከትፍ አለ
ወደቀ ወደቀ
ደመቀ ቀጠለ
ደቀ ልጅነት
ደቀቀ ከሳ
ደደቀ ድንገት ደረሰ

የበ ነጠለ ግሥ

መረበ አጠመደ
ሰአበ ተከተለ
ሰከበ ተኛ
ሴበ ሸበተ
ረከበ አገኘ
ርህበ ሰፊ ሆ

ቀጸበ ጠቀሰ
ተሐዘበ ተጠራጠረ
ተመሓዓበ ተራበ
አተበ ባረከ፣ አተመ
አሰበ ደመወዘን ሰጠ
አሴራኸበ አገናኘ
ዐረበ ገባ
ዐቀበ ጠለቀ
አንበበ አነበበ
ከበበ ሾመ
ከብከበ አሰረገ
ጠበ ጠበበ

የተ ነጠለ ግሥ

ሐተተ መረመረ
ተትሕተ ዝቅዝቅአለ
ሰንበተ አረፈ፣ አከበረ
ቤተ አደረ
አመተ ከነዳ
ሞተ ሞተ
አቤተ አሳረደ
ጸልነ መ/ተ ጨለመ
ፈተተ ቆረሰ
ፈየተ ቀማ

የነ ነጠለ ግሥ

ሐበነ ጠማጠመ
ሐፀነ አሳደገ
መነ ናቀ
ሜከነ ለካ
መከነ መከነ፣ ባዶ ቸነ

የአ ነጠለ ግሥ

ጎጥአ አጣ
ሰምዐ ሰማ
ሞኦ ተዳረ
ሞዐ አሸነፈ
ሰምዐ ሰማ
ሰምዐ መሰከረ
ሠርዐ ሠራ
ሦዐ አረደ፣ ሠዋ
ረግዐ ረጋ
በልዐ በላ
በጽአ ተሳለ
ቦአ ገባ

ተምዐ ተቆጣ
ተንሥአ ተነሣ
ተጋብአ ተከማቸ
ተጣየዐ ተጣበቀ
ነቅዐ መጫወጫ
ነድአ ነዳ
አመንትአ፡ አከከ
አምፅዐ፡ ናቀ፡ ፈራ
አንትዐ፡ አሸሸ፡ ቀደደ
አወስአ፡ መለሰ
ተናገረ
አወክአ፡ አታከተ
፡ አደከመ
አወፅአ፡ አወጣ
አይድዐ ፡ ነገረ
አግብአ፡ መለሰ ሸጠ
አጣዕጥአ፡ አከናወነ፡
አጫጨ
አጽምዐ፡ አደመጠ
አጽንዐ ፡ አጠና
አበረታ አጠና
ከልአ ከለከለ
ከልዐ ኸለት አደረገ
ከፍዐ መታ
ወመፀ ፡ ጮኸ፡ ደነፋ
ወደቀ፡ ፈጸመ
ወፅአ ፡ ወጣ
ወጽአ ፡ ድል ነሣ
ዘርዐ፡ ዘራ
ዘንግዐ፡ ዘነጋ
ገምዐ፡ ነጨ
ገምኣ፡ ላጨ ቆረጠ
ገብአ ፡ ተመለሰ
ገብአ፡ ተያዘ
ገብአ ፡ ቆረጠ ፡ ሰነጠቀ
ገሥዐ፡ ገሣ፡ ተናገረ
ገሥዐ፡ ፈላ ገነፈለ
ጉሕአ፡ ቸኮለ
ጠበዐ፡ ጨነ
ጠየዐ ፡ ተጠጋ
ጣእምአ ጣፈጠ፡ አሚ
ጣእጥዐ፡ ሠራ
ጸልአ፡ ጸላ፡
ጸምዐ ፡ ተጠማ

ጸርአ፡ ባዘነ ፡ አቋረጠ
ጸብአ፡ ጠፉ፡ ታገሣ
ፀብዐ፡ ተጣላ
ጸንዐ፡ ጸና
ጸወፀ፡ ጠራ
ጸፍዐ፡ መታ (የጥፊ)
ፄአ፡ ተላ፡ ገሙ ዛገ
ፈርግዐ፡ አተረ

የከ ነጠለ ግሰ

ሐነከ፡ አፈረ
ሐከከ፡ ተከራከረ
ኄከ፡ አላመጣ
ሆከ፡ አወከ
ማሕከ፡ ራራ
መለከ፡ ገዛ
መለከ፡ ሠለጠነ
መነከ ፡ ለጠጠ፣ ገተረ
መነከ ፡ አቀረበ
ሜሀረከ፡ ሚከ
ምኽከ፡ አየ፣ ጠበቀ
ሰበከ፡ አስተማረ
ሰበከ፡ ሠራ፣ ቀረጸ
በረከ፡ ተምጠረከከ
በተከ፡ ቆረጠ ፈነቀለ
በከ፡ ብላሽ ቸነ
ባረከ፡ መረቀ፣ አመሰገነ
ባረከ፡ ሰደበ፣ ረገመ
ተመልአከ፡ አለቃቸነ
ተዐረከ፡ ባልንጀራቸነ
ነሰከ፡ ነከሰ
ንህከ፡ አስተዋለ
አምሊከ፡ አመለከ
አስመከ፡ አመለከ
አስተረከ፡ ተጠጋ፣ ተደገፈ
አስተብረከ፡ ሰገደ፣

ተንበረከከ
ወሰከ፡ ጨፈረ
ደረከ፡ ከፋ
ደነከ፡ ዘለዘለ

ፈለከ፡ ፈጠረ
ፈለከ፡ ፈጠረ
ፈለከ፡ ከፈለ
የወ ነጠላ ግስ
ሀለወ፡ ጠበቀ
ሀለውᵖ፡ ኖረ
ሐሰውᵖ፡ ዋሸ
ሐረወ፡ በሳ
ሀበውᵖ፡ ጠዟኸነ
ሐተወ፡ በራ
ሐይወ፡ ዳነ
ሐጸወ፡ ሰለበ
ሐፈወ፡ ወዛ
ኄረወ፡ ቸርኸነ
ለወወ፡ ደፈረ ፣ ከፋ
ለወለወ፡ ምላሱን አወጣ
ላከወ፡ ጓጓጠ
ለሐለወ፡ ለበለበ፣ ለየ
ሜሐወ፡ ቀጨነቀለ
ሜጠወ፡ ሰጠ
ሰንቀወ፡ መታ(መሳንቆ
ርኅወ፡ ሸተተ
ቀነወ፡ ቸነከረ
ቢዘወ፡ ተበገ፣ አዳነ
ተለወ፡ ተከተለ
ተሜጠወ፡ ተቀበለ፣ ተሰጠ
ተሠርገወ፡ ተሸለመ
ተሠገወᵖ፡ ሥጋ ለበሰ
ተሰፈወᵖ፡ ተስፋአደረገ
ተስቆቀወ፡ ቃቃ
ተርኅወ፡ ተከፈተ
ተቀነወ፡ ተቸነከረ
ተባጸወ፡ ባለምዋል ኾነ
ነቀወ፡ ፈሻ
አመነተወ፡ መነታ አደረገ
አስቆቀወ፡ አለቀሰ

አርኅወ፡ ከፈተ
አብቀወ፡ አላቀቀ፣ አፋሸገ
አተወ፡ ገባ
አንሶሰወ፡ ተመላለሰ
አንቃዕደወ፡ አሻቅቦ አየ
አንቃዕደወ፡ ወደ ላይ ተመላከተ
ዐደወ፡ ተሻገረ ፣ ረገጠ
አደለወ፡ አደላ
ዐጸወ፡ ዘጋ
ከዐወ፡ አፈሰሰ
ከወወ፡ ቀለጠፈ
ወልተወ፡ መከተ
ወረወ፡ ወረወረ
ወርዘወ፡ ጉለሜሳ
ዘመውᵖ፡ አመዛዘረ
ዘረወ፡ በተነ
ዜነወ፡ አወራ ፣ ነገረ
ደለወ፡ መዘነ
ደለወ፡ ተገባ
ደመወ፡ ደማ
ደንቀወ፡ ደነቆረ
ገነወ፡ ጣዖት ሠራ
ገጸወ፡ ገለጸ
ጎገወ፡ ሳተ
ጠበወ፡ ጠበ
ፀለወ፡ አደመጠ
ጸልሐወ፡ ሸነገለ
ጸቀወ፡ ወጋ
ጸቀወ፡ ጣፈጠ
ጸቀወ፡ አነከረ፣ ጨለቀ
ጸገወ፡ ሰጠ
ጸገወ፡ ይቅር አለ
ፃመወ ደከመ
ጼነወ፡ ሸተተ
ፈለወ፡ ለየ

ፈተወ ፡ ጉመጅ፣ ቋጣ
ፈነወ፡ ላከ፣ ሸኘ
የዘ ነጠላ ግስ
ሐልዘዘ፡ አፈራ
ሐመዘ፡ መዘ
ጎዝጎዘ፡ ረግረግ ኾነ
መንዘዘ፡ ተቅበዘበዘ
መዝመዘ፡ አሸ
ምኔዘ፡ ሸተተ
ረገዘ፡ ወጋ፣ ተከለ
ሮዘ፡ ወለወለ
በለዘ፡ ጸና
ተመረጉዘ፡ ተመረኮዘ
ተከዘ፡ አዘነ
ነቅዘ፡ ነቀዘ
ናዘዘ፡ አጽናና
አጎዘ፡ ጀመረ
አጎዘ፡ ቁጠረ፣ ያዘ
አመንዘዘ፡ አጠፉ፣ አስጨቈቀ፣ መታ
አስተመነዘ፡ አጫወተ
ዐረዘ፡ አለበሰ
አንበዘ፡ ባነነ
ዐንበዘ፡ ቸኮለ፣ ተቅበዘበዘ
አወሐዘ፡ አሳመረ፣ አስማማ
አመዛዘ፡ ለየ፣ ገዘተ
አዘዘ፡ አዘዘ፣ ተናገረ፣ አጸና
አግዐዘ፡ አርነት፣ አወጣ
አግዐዘ፡ ነፃ አወጣ
ውኅዘ፡ ፈሰሰ
ገነዘ፡ ገነዘ
ግዕዘ፡ ነጻወጣ
ግዕዘ፡ ተከራከረ
ግዕዘ፡ ተጓዘ

ሐለየᵖ፡ አሰበ፣ አወጣ፣ አወረደ
ኀለየ፡ ዘመረ፣ ዘፈነ
ሐመየ፡ አማ
ሐሰየ፡ አሸ
ኀረየ፡ መረጠ
ሐከየ፡ ታከተ፣ ከፋ
ኀገየ፡ ባጀ
ሐጸየ፡ አጨ
ላከየ፡ ተከራከረ
ላጸየ፡ ላጨ
ለሐየ፡ ለየ
ሜሰየ፡ መሸ
ሠረየ፡ መጅንኒት፣ አደረገ
ስትየ፡ ጠጣ
ሠነየ፡ አሚረ
ሣቀየ፡ መከራ አሳየ
ሴሰየ፡ መጠበ
ረመየ፡ ወጋ
ረሰየ፡ አደረገ
ረወየ፡ ረካ
ርእየ፡ አየ
ቀነየ፡ ገዛ
ቃነየ፡ ቃኘ
በልየ፡ አረጀ
በከየ፡ አለቀሰ
ተሐመየ፡ አሻሸ ኾነ
ተሐሠየᵖ፡ ደስ አለው
ተመነየᵖ፡ ተመኘ ጉመጅ
ተሰከተየ፡ ተሞሸለ
ተረስየ፡ ተሸለመ
ተረአየ፡ ተሰሚ
ተርእየ፡ ታየ
ተርእየ፡ ተሰሚ
ተባረየ፡ ተፈራረቀ፣ ተላለፈ
ተናሕሰየ፡ ተዋረደ
ተዐበየᵖ፡ ኮራ
ተዋነየ ተጫወተ
ተወፈየ፡ ተቀበለ
ተጋነየ፡ ተለማመጠ፣ አሰሚ

ተጋነየ፡ አቄላማጠ፣ ለማ
ተጋነየ፡ በቀልምጫ ተናገረ
ተጋነየ፡ ደስ አሰኘ
ተጋነየ፡ ተመላሰ

ሰደደ፡ አባረረ፣ አሳደደ
ሰገደ፡ ሰገደ
ርዕደ፡ ተንቀጠቀጠ
በዐደ፡ ለየ
ተአንገደ፡ እንግዳ ኾነ

ሐገገᵖ ደነገገ
ሐገገ ሕግ ሥርዓት አደረገ
መለገ ቻለ
መረገ መረገ
መዘገ ነጠቀ
ተዘውገ ባልደረባ ሆነ

ተሣየጠ ገዛ
ናሕፈጠ ነጨ
አምሠጠ አመለጠ
አበጠ አመለጠ
ወለጠᵖ ለወጠ
ወሕጠ ዋጠ

ተጉናደየ፡ ዘገየ
ነጸየ፡ ነጨ
ንሕየ፡ ጉብኘ
አሌለየ፡ ሚለደ
አመካነየ፡ አመካኘ
አሠነየ፡ አሳመረ
አስተርአየ፡ ታየ
አስተዐረየ፡ አስተካከለ
ዐረየ፡ ተካከለ
አርአየ፡ አሳየ
አበየ፡ እምቢ አለ
ዐብየ፡ ከፍ ከፍ አለ
አወፈየ፡ ሰጠ
ከረየ፡ ሚነ
ከረየ፡ ሚነ፣ ቆፈረ
ዋነየ፡ ዋኘ
ዋከየ፡ በራ
ወፅየ፡ ተቃጠለ
ደወየ፡ ታመመ
ገነየ፡ ገዛ
ገነየ፡ አሚነገነ
ገነየ፡ አማ
ገነየ፡ ለማ
ጌገየ፡ በደለ
ጉንደየ፡ ዘገየ
ጉዳ፡ ሸሸ፣ ሮጠ
ጸለየ፡ ለማ
ጸደየ፣፡ በለገ
ጸገየ፡ አበበ
ፈለየ፡ ለየ
ፈረየ፡ አፈራ
ፋጸየ፡ አፏጨ

የደ ነጠለ ግስ

ሚደ፡ ገሠገሠ

ተካየደ፡ ተማማለ
ተጸምደ፡ አገለገለ
ነደ፡ ነደደ
ነገደ፡ ኼደ
ንእደ፡ አከበረ
ንዕደ፡ አሚረ
አስተበዐደ፡ አለያየ
አስተናገደ፡ እንግዳ ተቀበለ
አስተዋሐደ፡ አስማማ
አብደ፡ ሰነፈ
ዐብደ፡ ዐበደ
አንጐደጐደ፡ አንጐደጐደ
አኬደ፡ አበራየ፡ አኼደ
ዐወደ፡ አዋጅ ነገረ
አመህደ፡ አሳነሰ
አግሀደ፡ ገለጠ
ያደ፡ ዘረ
ከብደ፡ ከበደ፣ ጸናና
ከየደ፡ ረገጠ
ኬደ፡ ቀማ
ክህደ፡ ካደ
ከፍከደ፡ አቀፈ
ወሰደ፡ ወሰደ
ወረደ፡ ወረደ
ወህደ፡ ጉዶለ፣ አነሰ
ገመደ፡ ቈረጠ
ፈረደ፡ ፈረደ
ፈቀደ፡ ፈቀደ፣ ቈጠረ
ፈቀደ፡ ወደደ
ፈድፈደ፡ በዛ

የገ ነጠለ ግስ

ሐመገ አደፈረሰ
ጎደገ ተወ፣ጣለ

ተዛወገ ወገን ሆነ
ተዳረገ ተገናኘ
ተጸወገ፣ ተከፋ፣ ከፋ
ተጸወገ ተጸየፈ
ነሰገ ቈለፈ
ነትገ ጎደለ
አለገ፣ ሰለበ
አረገ አረጀ
ዐርገ ወጣ
አንገለገ፣ተሰበሰበ፣ ተከማቸ
አዕረገ አሳረገ፣ አወጣ
ዘንጎጎ አሽሟጠጠ
ደለገ ተዘባበተ
ደረገ አብሮ ሆነ
ደንገገ ደነገገ
ደግደገ ከሳ
ፈለገ አጎረፈ
ፈርገገ አተረ

የጠ ነጠለ ግስ

ሐበጠ፡ ሐበጠ አበጠ
ሐንፈጠ፣ ነጩ ቀረፀ
ሐፈጠ አጠቆረ፣ አሳረረ
ሄጠ ሸነገለ፣ አባበለ
ለበጠ ለበጠ
መሥጠ ነጠቀ
ሜጠ ሚለሰ
ሰሐጠ አሰራጨ
ሠለጠ፣ ደረሰ፣ ደረሰ፣ ሰለጠ
ሰወጠ ለወጠ
ሠጠጠ ቀደደ
ሰፈጠ ሸፈጠ
ሣጠ ሸጠ
ሦጠ ጨመረ፣ ለወጠ
ቀጥቀጠ፣ ሰበረ
ተሐበጠ ኮራ፣ በኩራትተነፋ

ዘበጠ መታ
ፈለጠ ለየ

የጸ ነጠለ ግስ

ሐርጸጸ፣ አመቀ
ሰሐጸ፣ ነካ
ሰረጸ፣ ማገ
ጎሐጸ፣ ጎሸመጠ

የጸ ነጠለ ግስ

ሐረጸ ፈጨ
ሐነፀ ሠራ
ሐንፈጸ ጠረጠረ፣ አጎለበ
ሐወጸ፣ ጎበኘ፣ አሻግሮአየ
ሐፀ ጎደለ፣ አነሰ
ጎየፀ ነደፈ፣ ወጋ፣ አቆሰለ
ለሐፀ፡ ልሕፀ ላጠ
ለመጸ ለምጭ አወጣ
ለፈፀ ለመሰ፣ አሸ
መጸ፣ ቦካ፣ መጻጻ ሆነ
ምሕፀ ጥልቅልቅ አለ
ሠረፀ በቀለ
ሰርመጸ ሰነጠረ
ሥሕጸ ሰደበ፣ ነካ
ረየጸ ቀጣ፣ ገራ
ረገጸ ረገጠ
ርህጸ ተበሳጨ
ሮፀ ሮጠ
ቀረጸ ሸለጠ፣ ቆረጠ
ቀብጸ አጣ፣ ረሳ
ቀብፀ ተስፋ ቆረጠ
ቀነጸ ዘለለ
በቆጸ ጫፈ
ተልህፀ ተላጠ፣ ተመላጠ
ተባየጸ ባለንጀራ ሆነ
ነቅጸ ደረቀ

አመ፣ አመ፣ በደለ	መ፣ተፈ፣ አባዘተ	ሠራ
አስተሐየጸ ተመላከተ	ሰየፈ፣ ቆረጠ	አወከፈ አቀበለ፣ ተቀበለ
አርመጸ ተኮሰ፣ አቃጠለ	ሰፈፈ ሰፈፈ፣ ተንኳፈፈ	አዝለፈ
አንፈዓፀ በደስታ ዘለለ	ቀሰፈ ገረፈ፣ መታ	አዘውተረ፣ አረዘመ
አድኀነፀ አዳጠ	ቀረፈ ቀረፈ	አጠፈ አጠፈ
ደምፀ ተሰማ	ተሳተፈ አንድ ሆነ	አጥነፈ ሸለመ፣ አስጌጠ
ደነፀ ነፈገ፣ ሳሳ	ተርፈ ቀረ፣ ተረፈ	ወጸፈ ወነጨፈ
ደንገጸ ደነገጠ	ተወከፈ ተቀበለ	ዘለፈ ሰደበ፣ ዘለፈ
ደኀነፀ አነቆረ፣ ወጋ	ተዛለፈ ተከራከረ	ገለፈ ጣዖት ሠራ
ድኀነፀ ዳጥ ሆነ	ተዛወፈ ተመካ	ገነፈ ሸማ አጠበ
ገመጸ፣አደላ፣ ፍርድአጠመመ	ነቀፈ ነቀፈ	ገዝፈ ደነ ደነ
ገሠጸ፣ ተቆጣ፣ ገሰጸ	ነዘፈ አረገፈ፣ ዘነጠፈ	ገደፈ ተወ፣ ጣለ
ገገጸ፣ ተግ አለ	ነደፈ ነደፈ	ጸሐፈ ጻፈ፣ ቆጠረ
የፈ ነጠለ ግስ	ነገፈ አራገፈ	ጸረፈ ሰደበ
ሐለፈ አለፈ፣ ሄደ፣ ሞተ	ነጠፈ ለበጠ፣ አነጠፈ	ጸድፈ ወደቀ፣ ተንከባለለ
ሐሰፈ ሰፋ/የቁስል/	ነጸፈ ነጠፈ	ጸፍጸፈ ደረደረ፣ሠራ
ሐረፈ ከካ	ነፍነፈ አካፋ	ፈልሰፈ ብልሐተኛ ሆነ
ሐቀፈ አቀፈ	አስተሐለፈ አማከለ	**የፐ ነጠለ ግስ**
ሐደፈ፣ አስተማረ	አስናደፈ መሠረት ጣለ	ሰለፐ ቀባ
ሐደፈ ወለወለ፣ ቀዘፈ	አዕረፈ ሞተ	ቴፐ ደበደበ
ለአፈ ጎረሰ፣ በላ	አዕቀፈ አሰነካከለ	ከተፐ ጻፈ
ለከፈ ነካ፣ ለከፈ	አኮፈ አቋተ፣ አቀበለ	
	አወቀፈ አምጣር	